

EMBERI JOGI MEGKÖZELÍTÉSEK A FEJLESZTÉSI NEVELÉSBEN

Kézikönyv az új európai uniós tagállamok
aktivistái számára

**A Minority Rights Group International köszönetét fejezi ki mindazoknak,
akik szaktudásukkal hozzájárultak a könyv elkészítéséhez.**

Projekt koordinátorok:
Isabel Pinaud és Sebály Bernadett

A könyv szerkesztői:
Snježana Bokulić és Preti Taneja

A kézirat szerkesztője:
Sophie Richmond

A projektet az **Európai Bizottság** támogatta.

A kézikönyv az Európai Unió támogatásával készült.
A honlap tartalma kizárólag a szerzők nézeteit tükrözi,
és nem feltétlenül áll összhangban az Európai Unió véleményével.

Címlapfotó:
Vízet hordó gyerekek Ghána északi részén.
Forrás: **Megyeri András**

A kézikönyvben szereplő kampányötletek és tevékenységek szabadon felhasználhatók.
Az MRG nem tehető felelőssé az abban foglaltak bármilyen felhasználásáért.

Tördelés & design:
ElektroPress Studio

TARTALOM

Legfontosabb rövidítések | 4

Bevezetés | 5

Az emberi jogok és a fejlesztés | 7

Fejlesztés, jogi követelmények és az EU: az új tagállamok rendelkezésére álló keretek | 14

Uralkodó fejlesztéspolitikai kihívások az új tagállamokban | 24

Esettanulmány: Gyakorlati példák az új tagállamokban alkalmazott fejlesztési politikákra | 35

Mi a fejlesztési nevelés? A módszer jelentősége a civil szervezetek számára | 40

Működik? Gyakorlati útmutató a fejlesztést támogató kampányoláshoz –
emberi jogi megközelítés a kampányolásban | 46

Az emberi jogi megközelítés az afrikai gyakorlatban: három esettanulmány | 63

Legfontosabb nemzetközi jogi okmányok | 79

Szójegyzék | 90

Elérhetőségek és további források | 93

Szerzők | 99

LEGFONTOSABB RÖVIDÍTÉSEK

AKCS	Afrikai, karibi és csendes-óceáni országok
AU	Afrikai Unió
CAT	Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény
CEDAW	A nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezmény
CMW	A vendégmunkások és családtagjaik jogainak védelméről szóló egyezmény
CRC	Egyezmény a gyermek jogairól
CRPD	A fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény
DAC	Fejlesztési Támogatási Bizottság
DCI	Fejlesztési Együttműködési Eszköz
DG	főigazgatóság
EFA	Európai Fejlesztési Alap
EJEB	Emberi Jogok Európai Bírósága
EK	Európai Közösség
EKSZ	Az Európai Közösséget létrehozó Szerződés
ESZPE	Európai Szomszédsági és Partnerségi Eszköz
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
EP	Európai Parlament
EU	Európai Unió
FÁK	Független Államok Közössége
GNI	bruttó nemzeti jövedelem
HRBA	emberi jogi megközelítés
IC	Iparosodott Országok Eszköz
ICCPR	Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
ICERD	A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény
ICESCR	Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
ILO	Nemzetközi Munkaügyi Szervezet
IPA	Előcsatlakozási Támogatási Eszköz
LDC	legkevésbé fejlett országok
MDG	Millenniumi Fejlesztési Célok
NGDO	fejlesztéssel foglalkozó civil szervezet
NGO	nem-kormányzati szervezet, civil szervezet
ODA	hivatalos fejlesztési támogatás
OECD	Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet
TEU	Az Európai Unió Egyezménye
UNDM	Nyilatkozat a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól
UNDP	az ENSZ Fejlesztési Programja
UNGA	az ENSZ Közgyűlése
UNICEF	az ENSZ Gyermekalapja

BEVEZETÉS

Louise Arbour, az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) korábbi emberi jogi főbiztosa szerint a szegénység a legsúlyosabb emberi jogi kihívás, amellyel ma a világ szembenéz. Bár a szegénység megszüntetését elérhető célnak tekintjük, és a kiküszöbölését célzó globális kormányzati elkötelezettség világosan megfogalmazódott a Millenniumi Fejlesztési Célokban (MDG-k), a szegénység nélküli világ megvalósítása mégis a jövő kihívása. A szegénység által legkeményebben sújtott rétegek a társadalom peremére szorult, kirekesztett, hátrányos megkülönböztetést elszenvedő közösségek, például az etnikai, nemzeti, vallási és nyelvi kisebbségek. Az elmúlt évtizedekben tett fejlesztési erőfeszítések eredménytelenek, és elégtelenek bizonyultak, és meghiúsultak a korrupció és a pazarlás miatt. Ez a nemzetközi fejlesztési paradigma átértékelésére ösztönözte a szereplőket, melynek eredményeként létrejött egy új megközelítés, ami a fejlesztést kifejezetten a nemzetközi emberi jogokkal hozza összefüggésbe. Az emberi jogi megközelítéssel új nyelv jött létre, és a szegénység különböző dimenzióira adott hatékonyabb és igazságosabb válaszok megfogalmazásához biztosított eszközöket. A fejlődés emberi joggá vált, amely - a nemzetközi jogi alapelvekkel összhangban - kötelezi a tagállamokat arra, hogy tiszteletben tartsák, védjék és betartsák a fejlődéshez való jogot, meghatározva a jogosultakat.

Az Európai Unió (EU) a legnagyobb donor a világon. A 2004-es és a 2007-es bővítés után a közép- és délkelet-európai államok egy részének jogi kötelezettségévé vált a fejlesztési együttműködésben való szerepvállalás, azonban e területen szerzett korábbi tapasztalataik alapvetően eltértek a régi uniós tagállamok tapasztalataitól. Öt évvel a csatlakozás után néhány új tagállam még mindig a nemzetközi fejlesztési politikájának kidolgozásával küzd; a szárnyaikat bontogató nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek (NGDO-k) pedig fokozatosan határozzák meg helyüket és szerepüket a folyamatban. Eközben a nyilvánosság nem érdeklődik a nemzetközi fejlesztéssel kapcsolatos kérdések iránt. Az irányelvek támogatottsága alacsony, ráadásul az emberi

jogok és a fejlesztés közötti híd megépítése még mindig a jövő kihívása.

Ezt áthidalandó, 2008-2009-ben a Minority Rights Group International fejlesztési nevelési programot vezetett le „A fejlesztés támogatása Európában: A kritikus tömeg felé és azon túl” címmel. A program célja az volt, hogy növelje az új tagállamokban működő fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek kapacitását a szemléletformálás terén, és rávilágítson a jogi megközelítés alkalmazásából származó előnyökre. Ez a kézikönyv a projekt részeként gyakorlati útmutatóul szolgál. Az anyag az új tagállamokban működő, fejlesztéssel foglalkozó és emberi jogi civil szervezetek, illetve olyan szervezetek és alulról jövő kezdeményezések számára készült, amelyek a fejlesztési nevelés elvét alkalmazzák, vagy annak elismeréséért dolgoznak, illetve a Millenniumi Fejlesztési Célok megvalósításáért kampányolnak. A kézikönyv így kifejezetten az új tagállamok, és civil szektoraik sajátos helyzetére reagál.

A kézikönyv sok szereplő részvételével megvalósuló folyamat eredménye. A programban részt vettek fejlesztési nevelésért kampányoló lengyel, lett, magyar, máltai, szlovák és szlovén civil szervezetek, európai fejlesztési nevelési szakértők, fejlesztéssel és emberi jogokkal foglalkozó terepen dolgozó szakemberek Etiópiából, Kenyából és Ugandából, valamint további emberi jogi és fejlesztési szakértők, terepen dolgozó szakemberek és akadémikusok.

A MILLENNIUMI FEJLESZTÉSI CÉLOK

Az ENSZ Közgyűlése 2000-ben fogadta el a Millenniumi Nyilatkozatot, ami világszintű elköteleződés a rendkívüli szegénység megszüntetéséért. 2005-ben kiadta a megvalósítási koncepciót is, melynek címe: *Befektetés a fejlődésbe: gyakorlati terv a Millenniumi Fejlesztési Célok elérésére*. A dokumentumot egy

független tanácsadó testület dolgozta ki Jeffrey Sachs professzor vezetésével. Az Millenniumi Fejlesztési Célok a következők:

- ❑ **1. sz. cél: A szélsőséges szegénység és éhínség felszámolása**
- ❑ **2. sz. cél: A mindenkire kiterjedő alapfokú oktatás biztosítása**
- ❑ **3. sz. cél: A nemek közti egyenlőség és a nők felemelkedésének előmozdítása**
- ❑ **4. sz. cél: A gyermekhalandóság csökkentése**
- ❑ **5. sz. cél: Az anyai egészségügy javítása**
- ❑ **6. sz. cél: A HIV/AIDS, a malária és más betegségek elleni küzdelem**
- ❑ **7. sz. cél: A környezeti fenntarthatóság biztosítása**
- ❑ **8. sz. cél: Globális partnerség kialakítása a fejlesztés érdekében**

TUJTAD?

A Millenniumi Fejlesztési Célok szemléletmódja paradigmaváltásnak tekinthető, mert ez az első olyan szegénység csökkentését célzó terv, mely határidőt (2015) szabott ki a megvalósításra, és erre vonatkozó mérőszámokat tartalmaz.

A Millenniumi Fejlesztési Célokot többen kritizálják, mert nem hivatkozik egyértelműen a nők és a kisebbségek jogaira, illetve a szegénység csökkentésére vonatkozó célkitűzések a világ legszegényebbjének csak a felét érintik. A Millenniumi Fejlesztési Célok egyik mellékhatása, hogy eltereli a figyelmet az emberi jogi egyezményekben lefektetett célkitűzésekről.

A Millenniumi Fejlesztési Célokhoz 18 részcélt és több mint 60 mutatót rendeltek, és nagymértékben hivatkoznak rájuk mind a fejlesztési támogatási programozásban, mind a kötelező érvényű nemzetközi jogi okmányokban, annak ellenére, hogy a célkitűzések csak irányelv jellegűek.

Minden évben megjelennek az *Országadatok*, csakúgy, mint a *Jelentés az emberiség fejlődéséről* című felmérés és a Millenniumi Fejlesztési Célokról szóló jelentés is. Ezek átfogó és részletes statisztikákat, valamint a világszerte futó projektek írásos beszámolóit tartalmazzák.

Sok kritika érte a Millenniumi Fejlesztési Célokot, többek között az, hogy teljesítésük már-már elsőbbséget élvez az emberi jogi kötelezettségek teljesítéséhez képest.

Az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) a világszervezetnek a Millenniumi Fejlesztési Célok megvalósítását vezető szerve.

Panelbeszélgetés az AKCS-EU közös parlamenti közgyűlésen a szlovéniai Ljubljanában. Forrás: Lerner Balázs

I. FEJEZET

AZ EMBERI JOGOK ÉS A FEJLESZTÉS

Ez a fejezet az emberi jogok és a fejlesztési támogatás között rejlő mélyebb összefüggéseket mutatja be. E két terület – bár különböző eszközökkel törekszik a változásra, de – célja ugyanaz: mindenki számára biztosítani az emberi méltóságot. A fejezet meghatározza a fejlődés fogalmát, és felvázolja annak nemzetközi emberi jogi kereteit. Ezután bemutatja az emberi jogi megközelítést a fejlesztésben, illetve annak alapkoncepcióit és alapelveit.

MI A FEJLŐDÉS?

Egy ország vagy térség fejlődése sokkal többet jelent a vagyon puszta felhalmozásánál vagy a nemzeti jövedelem növelésénél. Az emberi fejlődés paradigmája olyan körülmények megteremtésére törekszik, melyek mentén az ember teljes mértékben kiaknázhathatja lehetőségeit: termékeny és kreatív életet élhet. E paradigma keretein belül egyre több ember élhet így.

A Nyilatkozat a fejlődéshez való jogról (1986) az alábbiak szerint határozza meg a fejlődést:

„átfogó gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai folyamat, amelynek célja az egész népesség és minden egyén jólétének folyamatos javítása, azoknak a fejlesztésben és az ebből származó előnyök méltányos elosztásában való tevékeny, szabad és értelmes részvétele alapján”

A fejlődéshez való jog elidegeníthetetlen emberi jog. Minden személynek és valamennyi népnek joga van ahhoz, hogy részesüljön a polgári, gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai fejlődésből, illetve hozzájáruljon ahhoz, és élvezze azt, miközben valamennyi emberi jogot és alapvető szabadságjogot teljes mértékben érvényesíteni lehet.

A szegénység ellentétes a fejlődéshez való jog gyakorlásával. Az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottsága szerint a szegénység során az ember hosszú ideig vagy krónikusan nélkülözi a megfelelő életszínvonalhoz és más polgári, kulturális, gazdasági, politikai és szociális jog gyakorlásához szükséges forrásokat, lehetőségeket, alternatívákat, védelmet és képességet.

A fejlődés és az emberi jogok kölcsönösen függenek egymástól: az egyiket nem lehet a másik nélkül megvalósítani. Mindkettőnek az emberi szabadság elérése a célja. Az ember számára biztosítani kell a döntési szabadságot, és a részvétel lehetőségét az életét meghatározó döntéshozatali folyamatokban. Az emberi fejlődés és az emberi jogok kölcsönösen erősítik egymást,

A fenntartható fejlődés célkitűzései

A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen igényeit anélkül, hogy csökkentené a jövő generációk képességét arra, hogy kielégíthessék saját szükségleteiket.

Társadalmi célkitűzések:

teljes foglalkoztatottság, egyenlőség, biztonság, oktatás, egészségügy, részvétel, kulturális identitás stb.

Gazdasági célkitűzések:

növekedés, hatékonyság, stabilitás stb.

Környezetvédelmi célkitűzések:

egészséges környezet kialakítása az emberek számára, a megújuló természeti erőforrások ésszerű felhasználása, a nem megújuló természeti erőforrások megőrzése, stb.

biztosítják minden ember jólétét és méltóságát, illetve építik az önbecsülést és a mások iránti tiszteletet.

AZ EMBERI JOGOK ÉS A FEJLESZTÉS NEMZETKÖZI JOGI KERETRENDSZERE

Az államok felelősek az emberi jogok tiszteletben tartásáért, védelméért és teljesítéséért. Ez a kötelezettség a nemzetközi emberi jogból és az államok által ratifikált egyezményekből vezethető le. A legalapvetőbb nemzetközi jogi dokumentum, az ENSZ Alapokmánya szerint a nemzetközi együttműködés egyik célja a nemzetközi gazdasági, szociális, kulturális vagy humanitárius jellegű problémák megoldása, illetve a mindenkit – fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül – megillető emberi jogok és alapvető szabadságjogok támogatása és tiszteletben tartásának ösztönzése. Több mint hat évtizede, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában tették az elidegeníthetetlen emberi jogi alapelvekre vonatkozó első egyetemes kijelentést. Azóta emberi jogi ENSZ

egyezmények egész sorát dolgozták ki a különböző emberi jogok meghatározására:

- A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény (ICERD)
- Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (ICCPR)
- A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (ICESCR)
- A nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezmény (CEDAW)
- Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény (CAT)
- Egyezmény a gyermek jogairól (CRC)
- A vendégmunkások és családtagjaik jogainak védelméről szóló egyezmény (CMW)
- A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (CRPD)

Az egyezmények kiindulópontja néhány lényeges, visszatérő alapelv:

- Egyetemesség és oszthatatlanság
- Egyenlőség és non-diszkrimináció
- Részvétel és befogadás
- Elszámoltathatóság és törvényi előírás

Az emberi jogok:

- Egyetemeselek, oszthatatlanok, elidegeníthetetlenek, kölcsönösen függnek egymástól és kölcsönös viszonyban állnak egymással.
- Minden nő, férfi és gyermek emberi mivoltából fakadóan jogosult arra, hogy az emberi jogok védelmét élvezze.
- Az egyik jog élvezete oszthatatlanul összekapcsolódik további jogok élvezetével; az egyik jog megsértése alapértelmezésénél fogva egy sor más jog megsértéséhez vezet.
- Valamennyi emberi jog – polgári, kulturális, gazdasági, politikai és szociális – egyformán fontos.
- Valamennyi emberi lénynek egyenlő méltósága és jogai vannak.

Néhány példa az emberi jogokra

Polgári és politikai jogok

- Személyes szabadsághoz és biztonsághoz való jog
- Szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztásának joga
- Törvény előtti egyenlőség
- Független és pártatlan bíróság
- Magánélethez való jog
- A gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadsága
- A vélemény és kifejezése szabadsága
- Egyesülési jog
- A közügyekben való részvétel joga
- Választáshoz és megválaszthatósághoz való jog
- A politikai rendszer szabad meghatározásának joga
- A nemzeti, vallási vagy nyelvi kisebbséghez tartozóknak joguk van ahhoz, hogy élvezzék kultúrájukat, gyakorolják vallásukat és használják nyelvüket

Gazdasági, szociális és kulturális jogok

- A munkához, a szakszervezet alakításához és a biztonságos és egészséges munkafeltételekhez való jog
- A testi és lelki egészség elérhető legmagasabb szintjéhez való jog
- Művelődéshez való jog
- A megfelelő életszínvonalhoz való jog, ideértve a kellő táplálkozást, ruházatot és lakást
- A kulturális életben való részvétel joga
- A gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődés biztosításához való jog

- A non-diszkrimináció alapelve tiltja, hogy bármilyen alapon, például faj, bőrszín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyon, születés vagy más állapot miatt hátrányos megkülönböztetés érjen bárkit az emberi jogok élvezetében.
- A „vagy más állapot” kifejezés magában foglalja a személyes körülményeket, a foglalkozást, az életvitelt, a szexuális beállítottságot és az egészségi állapotot.

A FEJLŐDÉS ÉS A KISEBBSÉGEK

A fejlődés *kisebbségi jog* is. A döntéshozatalban való részvétel joga – különösen a kisebbségeket érintő kérdésekben –, illetve a fejlődésből származó előnyökben való részesülés a kisebbségi jogok négy alappillére az egyike. A további három alappillér a létezés védelme, az identitás védelme és támogatása, illetve a non-diszkrimináció.

A Nyilatkozat a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól (UNDM) 5. cikkében kifejezetten megköveteli, hogy:

1. A nemzeti célkitűzéseket és programokat a kisebbséghez tartozó személyek jogos érdekeinek kellő figyelembevételével kell megtervezni és végrehajtani.
2. Az államok közötti együttműködési és segítségnyújtási programokat a kisebbséghez tartozó személyek jogos érdekeinek kellő figyelembevételével kell megtervezni és végrehajtani.

Az UNDM-et az ICCPR 27. cikke ihlette, amely az ENSZ emberi jogi egyezményei közül az első, kisebbségek védelméről szóló jogszabály. A cikk az alábbiakat rögzíti:

„Olyan államokban, ahol a nemzeti, vallási vagy nyelvi kisebbségek élnek, az ilyen kisebbségekhez tartozó személyektől nem lehet meg-

tagadni azt a jogot, hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kultúrájuk legyen, hogy saját vallásukat vallják és gyakorolják, vagy hogy saját nyelvüket használják.”

Ezt követően hasonló rendelkezést foglaltak bele A gyermek jogairól szóló egyezménybe (CRC). Ennek 30. cikke kimondja:

„Azokban az államokban, amelyekben nemzetiségi, vallási és nyelvi kisebbségek, illetőleg őslakosságból származó személyek léteznek, az őslakossághoz vagy az említett kisebbséghez tartozó gyermek nem fosztható meg attól a jogától, hogy saját kulturális életét élje, vallását vallja és gyakorolja, illetőleg csoportjának többi tagjával együtt saját nyelvét használja.”

Az ENSZ és más, kisebbségekkel foglalkozó regionális szervek által kidolgozott jogok célja, hogy a többi emberrel azonos emberi jogokat biztosítson a kisebbségek számára. Különösen védeni kell a kisebbségek eltérő identitását a hátrányos megkülönböztetéstől, és a kultúrájuk, a vallásuk és a nyelvük megőrzését támogató, speciális intézkedéseket kell hozni. Fontos támogatni egyenlő részvételüket a közszférában. Az államoknak a kisebbségekhez tartozó személyekkel szembeni emberi jogi kötelezettségeik részeként kell mindezt biztosítaniuk.

- ❑ Minden személynek és valamennyi népnek joga van ahhoz, hogy részesüljön a polgári, gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai fejlődésből, illetve hozzájáruljon ahhoz, és élvezze azt, miközben valamennyi emberi jogot és alapvető szabadságjogot teljes mértékben érvényesíteni lehet.
- ❑ Az emberi jogok tiszteletben tartása az államok kötelessége. Az államoknak pedig elszámoltathatóknak kell lenniük választóik felé.

A FEJLESZTÉS EMBERI JOGI MEGKÖZELÍTÉSE

A fejlesztési munka során alkalmazott egyes korábbi koncepciók alapvetően károsnak és fenntarthatatlannak bizonyultak. A hagyományos *jótékonykodó megközelítés* – annak ellenére, hogy erkölcsi fontossága még mindig jelentős –, sokszor nem partnerként, hanem alárendeltként tekint a kedvezményezettekre. Jellemző erre a megközelítésre az atyáskodó hozzáállás, ami a

kedvezményezettéket az önmagukon segíteni képtelen, passzív elfogadók szerepébe kényszeríti. A jótékonykodó megközelítés újratermelheti a meglévő hatalmi struktúrát, és így képtelen fenntartható eredményeket elérni.

Az emberi jogi megközelítés mérföldkövei

- ❑ 1986: *Nyilatkozat a fejlődéshez való jogról* (UNGA A/RES/41/128)
- ❑ Emberi Jogi Világkonferencia (Az emberi jogi főbiztos pozícióját létrehozó *Bécsi Nyilatkozat és Akcióprogram*)

„Az emberi jogok egyetemesek, oszthatatlanok, kölcsönösen függnék egymástól, és kölcsönös viszonyban állnak egymással. A nemzetközi közösségnek globálisan, méltányosan és egyenrangúan, ugyanarról az alapról kiindulva, hangsúlybeli eltolódások nélkül kell viszonyulnia az emberi jogokhoz. Amellett, hogy az államoknak figyelembe kell venniük a nemzeti és a regionális sajátosságokat, és az eltérő történelmi, kulturális és vallási háttért, politikai, gazdasági és kulturális berendezkedésüktől függetlenül kötelesek támogatni és védeni az emberi jogokat és az alapvető szabadságjogokat.” (ENSZ Dok. A/CONF.157/23, 5. bekezdés) (Hivatalos fordítás magyar nyelven nem elérhető.)

- ❑ 1997–2005: Az ENSZ-főtitkár által támogatott reform, mely szerint az emberi jogokat az ENSZ-irányelvek, köztük a fejlesztési irányelvek szerves részévé kell tenni.

„Az emberi jogokat ténylegesen be kell építeni a Szervezet döntéshozatali és tárgyalási folyamataiba. Az emberi jogok „széles körű elfogadtatásának” gondolata nagyobb figyelmet kapott az elmúlt években, de még mindig nem tükröződik eléggé a kulcsfontosságú irányelvekben és a forrásokkal kapcsolatos döntésekben.” (ENSZ Dok. A/59/2005, 144. bekezdés) (Hivatalos fordítás magyar nyelven nem elérhető.)

Az emberi jogi megközelítés alapelvei

Az emberi jogi megközelítés öt alapelvét a tervezés, a döntéshozatal, a megvalósítás és az értékelés egész folyamata során alkalmazni kell:

1. *Emberi jogi keretrendszer.* Következétesen hivatkozni kell a nemzetközi emberi jogi keretrendszerre. Ez a keretrendszer rögzíti azokat a célkitűzéseket és egyetemes normákat, amelyekhez a törvények, irányelvek és beavatkozások hatásait mérni lehet.
2. *Képessé tétel.* Az emberi jogi megközelítés tudással ruház fel. Elegendő ismeretet biztosít a sebezhető csoportok számára ahhoz, hogy szót emeljenek saját jogaikért, hangot ad nekik, és így tevékeny érdekcsoporttá teszi őket. A társadalom peremére szorult közösségek, mint például az etnikai kisebbségek, a nők, az idősek, a gyermekek és a fogyatékossgal élő személyek társadalmilag különösen sebezhetőek, és a legtöbbet nyerhetnek ennek az alapelvnek az alkalmazásával.
3. *Részvétel.* A részvétel nem csak a cél elérésére szolgáló eszköz, hanem alapvető emberi jog is, amelyet önmagáért kell érvényesíteni. A fejlesztésben való tevékeny részvétel ösztönzése érdekében sajátos mechanizmusokra és intézkedésekre van szükség a döntéshozatal különböző szintjein, hogy le lehessen győzni a társadalom peremére szorult csoportok, a hátrányos megkülönböztetést elszenvedő kisebbségek és a szegénységben élő emberek előtt tornyosuló akadályokat.
4. *Non-diszkrimináció.* A fejlesztési tevékenységek célja a diszkrimináció kiküszöbölése, ezért az emberi jogokkal való visszaélések szempontjából legsebezhetőbb csoportokra és egyénekre kell összpontosítaniuk, például a kisebbségekhez tartozó személyekre. A nemzetközi emberi jog egyetemesen tiltja a hátrányos megkülönböztetést.
5. *Elszámoltathatóság.* A jogok kötelességeket vonnak maguk után, a kötelességeknek pedig elszámoltathatónak kell lenniük. Az emberi jogi szemlélet velejárója, hogy az elszámoltathatóságot biztosító intézmények, illetve a jogi és közigazgatási intézkedések be vannak építve a fejlesztési stratégiákba. Fontos, hogy ezek a mechanizmusok átláthatóak, hozzáférhetőek és hatékonyak legyenek.

AZ EMBERI JOGI MEGKÖZELÍTÉS NEM CSUPÁN ELMÉLET: ALKALMAZD A GYAKORLATBAN

- ❑ Építs ki mély partnerkapcsolatokat a lehető legszélesebb körben. Építs ki partnerkapcsolatokat a jogosultakkal.
- ❑ Az elemzés során keresd a probléma gyökerét, akkor is, ha nagyon mélyre kell ásnod.
- ❑ Tárd fel a strukturális problémákat a programtervezés során.
- ❑ Az érdekvédelem nagyon hatékony eszköz, fordíts rá erőforrásokat. A felhozott érveknek bizonyítékokon kell alapulnia. Ha a szükséges (statisztikai) adatok hiányoznak, először az adatok megszerzése érdekében lépj fel.
- ❑ A tervezés, a végrehajtás, illetve az ellenőrzés és az értékelés során alkalmazd nagyon specifikus és pontos mutatókat. A mutatók neked szólnak, és nem a projekt donorjainak.
- ❑ Értékelj ki korábbi és aktuális projektjeidet az emberi jogi megközelítés alapelvei mentén. Az eredmény segíthet a jövőbeli programok tervezésében.
- ❑ Alkalmazd multidiszciplináris megközelítéseket. Tekintsd át kérdéseidet az összes lehetséges szempontból, és az összes idevágó tudományágot alkalmazd, amikor az elmaradottság és az emberi jogok be nem tartásának okait vizsgálod.
- ❑ Tégy azonnali lépéseket a sebezhetőség és a hatalmi kapcsolatban észlelt kiegyensúlyozatlanság kezelése és a fejlesztési folyamatok zökkenőmentes haladását akadályozó tényezők kiküszöbölése érdekében.

E nehézségek leküzdésére létrejött egy másik megközelítés, melynek lényege, hogy fel kell mérni a fejleszteni kívánt régió vagy ország szükségleteit. Ez a *szükséglet alapú megközelítés*. Amíg azonban a donor határozza meg a kedvezményezettek szükségleteit, a fejlesztési kapcsolatrendszer meg fogja újítani a hatalmi különbségeket. Ez a megoldás tulajdonképpen nem sokban különbözik a jótékonykodástól. A tapasztalat szerint a szükséglet alapú megközelítés a meglévő készletekből indul ki, ami gyakorlatilag annyit jelent, hogy a donor az összes rendelkezésre álló fölöslegét a fejlődő országokra zúdítja, függetlenül attól, hogy azoknak szükségük van-e rá.

A fejlődés emberi jogi megközelítése a nemzetközi emberi jogban lefektetett normákon és értékeken alapszik, melyek egyúttal a fejlesztési stratégiák és intézmények alapját is képezik. Ebben a paradigmában a fejlesztési célkitűzések megvalósítási folyamatai ugyanolyan jelentőségűek, mint maguk a célkitűzések.

AZ EMBERI JOGI MEGKÖZELÍTÉS ALAPELVEI

Az emberi jogoknak nagy szerepük van az emberiség fejlődésében, hiszen az emberi jogi normák és a hozzájuk kapcsolódó alapelvek finomítják a fejlesztési stratégiákat azáltal, hogy a hátrányos megkülönböztetésre, a sebezhetőségre és az elszámoltathatósági rendszerben tapasztalható gyengeségekre irányítják a figyelmet.

TÖBBSZÖRÖS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS

Több emberi jogi egyezmény foglalkozik a különösen sebezhető csoportok szükségleteivel az adott emberi jogi egyezmény nyújtotta keretek között. Például a CRC 23. cikke kifejezetten a fogyatékkal élő gyermekek védelmével foglalkozik. Az ICESCR 10(3) cikke a munkajog vonatkozásában tartalmaz a gyermekek védelmében hozott speciális intézkedéseket. A CRPD 6. cikke világosan kijelenti,

hogy a nők és a lányok többszörös megkülönböztetésnek vannak kitéve, ezért különleges intézkedésekre van szükség emberi jogaik és szabadságjogaik védelme és érvényesítése érdekében. A CERD pedig felsorolja a két egyezségokmányban (az ICC-PR-ben és az ICESCR-ben) megfogalmazott egyetemes emberi jogokat, és részletesen kidolgozza az állam kötelességeit a faji, bőrszín, származás illetve nemzeti, vagy etnikai hovatartozás alapján hátrányosan megkülönböztető cselekedetek megakadályozása, üldözése és büntetése érdekében.

Sok ilyen cikk azonban csupán annyit állapít meg, hogy valamilyen speciális védelemben kell részesíteni bizonyos csoportokhoz tartozó, vagy többszörös megkülönböztetésnek kitett személyeket. Az egyezményrendszer láthatóan különböző csoportokba osztja az emberiséget, ahol mindenkinek vannak emberi jogai, de bizonyos jogokra több különböző egyezményben találunk utalást. Egyes csoportok, mint például a vidéki nők, megjelennek a CEDAW-ban, de nincs külön a vidéki emberekről szóló egyezmény. Ebből a szempontból a CRPD a legkifinomultabb és legátfogóbb, mivel számos, többszörös megkülönböztetésnek kitett csoport problémáit érint.

Az emberi jogi megközelítés és ennek alapelvei jelentik a módszertani megoldást a többszörös megkülönböztetés kezeléséhez. Erre jó példa, hogy amikor kis híján teljesül a Millenniumi Fejlesztési Célok egyik célkitűzése, a mindenkire kiterjedő alapfokú oktatás, és kiderül, hogy a hiányzó százalék egy etnikai kisebbséghez tartozó vidéki lányokból tevődik össze, tudjuk, hogy javítani kell az előzetes felmérésen és a projekttervezésen. Az alapelvek körültekintő alkalmazása segíthet a többszörös megkülönböztetés által támasztott bonyolult problémák és kihívások legyőzésében.

Kritikák

Gyakran az a kritika éri a fejlesztési erőfeszítéseket, hogy a fejlesztési támogatás nem más, mint a gyarmatosítás új formája, vagy egyszerűen a nyugati értékek (vagy a globális Észak értékeinek) ráerőltetése a világ többi részére. Ez a kritika érvényét veszti, ha a folyamat során biztosított a kedvezményezettek tényleges részvétele, mivel ez esetben ők maguk veszik a kezükbe a helyi ügyek irányítását.

Szemléletformáló tüntetés a magyarországi Budapesten. Forrás: Lerner Balázs

II. FEJEZET

FEJLESZTÉS, JOGI KÖVETELMÉNYEK ÉS AZ EU: AZ ÚJ TAGÁLLAMOK RENDELKEZÉSÉRE ÁLLÓ KERETEK

E fejezet az EU fejlesztési politikájának legfőbb szereplőit és az EU politikai keretrendszerét, illetve az e területen vállalt kötelezettségeket mutatja be. Röviden összefoglalja a legfontosabb dokumentumokat, és betekintést nyújt a fejlesztési támogatási programokban alkalmazott megközelítésekbe.

MIÉRT VÁLLALJA FEL AZ EU A FEJLESZTÉST?

Az EU egymással összefüggő okok miatt vállal szerepet a nemzetközi fejlesztési együttműködésben. Ennek részben *történelmi okai* vannak: amikor az Európai Közösség (EK) alapító egyezményeit megkötötték, az európai gyarmatbirodalmak éppen felbomlóban voltak. Miközben a volt gyarmatok helyük és szerepük meghatározása céljából létrehozták saját intézményes struktúráikat, az európai államoknak hidegháborús politikájukkal összefüggésben fenn kellett tartaniuk korábbi gyarmataik szerepét a politikai és a gazdasági kapcsolatrendszerükben. Az első fejlesztési megállapodások főként az EU-tagállamokhoz „kapcsolódó” országokra összpontosítottak, ami tulajdonképpen a korábbi gyarmatokat jelentette. Az EU retorikája gyakran hivatkozik *biztonsági okokra* is. A politikusok többször utalnak a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre, illetve az Európa-erődítmény eszméjére: a fejlesztési támogatást a bevándorlás folyamatának megállítását szolgáló eszköznek tekintik.

A fejlesztés *gazdasági okai* közé tartoznak a nemzetközi fejlesztési befektetések, nevezetesen a kereskedelmi kapcsolatok (infrastruktúra-fejlesztés a piac elérése érdekében), a turizmus, továbbá a vállalkozás külföldre vitele (hiszen az alkalmazottaknak jóval alacsonyabb béreket lehet fizetni, mint a fejlett országokban). Az EU által vállalt kötelezettségeknek *etikai és erkölcsi okai* is vannak, de a jogi vonatkozás ennél nyilvánvalóbb.

A FEJLESZTÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉS JOGI KERETRENSZERE

Az államok kötelezettségei az ENSZ Alapokmánya szerint

Az ENSZ Alapokmánya szerint az ENSZ egyik célja, hogy „gazdasági, szociális, kulturális vagy emberbaráti jellegű nemzetközi feladatok megoldása útján, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok mindenki részére, fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül

történő tiszteletben tartásának előmozdítása és támogatása révén nemzetközi együttműködést létesítsen” (1(3) cikkely). Mondhatjuk, hogy egy adott ország elmaradottsága nem nemzetközi probléma, de ez már jó ideje nem fogadható el igaz állításként. Régóta bebizonyosodott, hogy a szegénység, a halál, vagy az emberi jogok folyamatos megsértése, illetve a gazdasági és politikai bizonytalanság olyan összetűzésekhez vezetnek, amelyek általában átnyúlnak az ország határain.

Az EU-tagállamok elszámoltathatósága

Az ENSZ Alapokmánya kijelenti, hogy az államoknak az Alapokmányból folyó kötelezettségeit elsőbbség illeti meg bármilyen más nemzetközi megállapodásból eredő kötelezettséggel szemben (103. cikk). Az Alapokmány szerint az EU-tagállamok továbbra is elszámoltathatóak a cselekedeteikért, függetlenül attól, hogy milyen kompetenciákat adtak át egy nemzetközi szervezetnek, nevezetesen az EU-nak (EJEB, Bosphorus Légitársaság kontra Írország, 2005). A legtöbb ENSZ-tagállam ratifikálta a legfőbb emberi jogi egyezményeket (az ICCPR-t és az ICESCR-t mindenképp), ezért mind a donor, mind a kedvezményezett országokra ugyanazok az emberi jogi kötelezettségek érvényesek. Ezen kívül az EU alapító egyezményei nyíltan kimondják, hogy a szabadság, a demokrácia, az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok tiszteletben tartása, valamint a törvény betartása közös alapelvek, melyeket a tagállamoknak közös tevékenységeik során az ENSZ Alapokmányával összhangban alkalmazniuk és támogatniuk kell (ld. TEC 177. cikke; TEU 6. cikke).

Jogi alapok: Az Európai Közösséget létrehozó Szerződés

A fejlesztési együttműködést elsősorban az Európai Közösséget létrehozó Szerződés szabályozza (EKSZ) (1957). A fejlesztés ezért a közösségi pillér (I. pillér) hatáskörébe tartozó politikai terület, így a döntéseket az uniós intézmények hozzák. Fontos azonban megjegyezni, hogy az EK fejlesztési együttműködése kiegészíti az EU-tagállamok törekvéseit (kiegészítő kompetencia).

Az EKSZ. rövidített változata: az Európai Közösség (EK) fejlesztési együttműködési célkitűzései

177. cikk

(1) A Közösségnek a fejlesztési együttműködés terén folytatott politikája, amely kiegészíti a tagállamok által folytatott politikákat, ösztönzi:

... a fejlődő országok — különösen a legkedvezőtlenebb helyzetűek — fenntartható gazdasági és társadalmi fejlődését;

... a fejlődő országok zökkenőmentes és fokozatos integrációját a világgazdaságba;

... a szegénység elleni küzdelmet a fejlődő országokban.

(2) Az e területen folytatott közösségi politika hozzájárul a demokrácia és a jogállamiság fejlesztésének és megerősítésének általános célkitűzéséhez csakúgy, mint az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartásának célkitűzéséhez.

Az Európai Fejlesztési Konszenzus

Az Európai Fejlesztési Konszenzus szakpolitikai állásfoglalás, melyet az Európai Bizottság, a Tanács és az Európai Parlament írt alá 2005-ben.

Szakpolitikai célkitűzések:

- ❑ Létre kell hozni a 27 tagállam fejlesztési együttműködési programjainak megvalósítása során alkalmazott közös alapelvek keretrendszerét.
- ❑ A fenntartható fejlődésre tett erőfeszítéseken keresztül a szegénység csökkentésére kell összpont

tosítani, erősítve a tagállamok elkötelezettségét a Millenniumi Fejlesztési Célok elérése iránt.

Az EK fellépése az alábbi területekre összpontosul:

- ❑ Kereskedelmi és regionális integráció; környezet és fenntartható természeti erőforrás-gazdálkodás; infrastruktúra; víz és energia; vidékfejlesztés, mezőgazdaság és élelmiszerbiztonság; a kormányzás, a demokrácia, az emberi jogok és a gazdasági és intézményi reformok támogatása; a konfliktusok és az állam gyengülésének megakadályozása; emberi fejlődés; illetve társadalmi kohézió és foglalkoztatás.

A fejlesztési együttműködési tevékenységek az alábbi közös alapelvekre épülnek:

- ❑ Helyi ügyek saját kézben tartása és partnerség, mélyreható politikai párbeszéd, részvétel a civil társadalomban, nemek egyenjogúsága és folyamatos elkötelezettség az állam gyengülésének megakadályozása iránt.

Értékelés:

- ❑ A nyilatkozat nem megy messzebbre az egyezményekben foglalt emberi jogi kötelezettségekre való pusztán hivatkozásnál.
- ❑ Nem építi be az emberi jogi megközelítést az irányelvekbe és a megvalósítás alapelveibe.
- ❑ Nem határozza meg a fejlesztési projektek céljaként az emberi jogi kötelezettségek betartását.

A humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos európai konszenzus

A humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos európai konszenzus szakpolitikai állásfoglalás, melyet az Európai Bizottság, a Tanács és az Európai Parlament írt alá 2007-ben.

1. táblázat: Az EU felé vállalt kötelezettségek

Tervezett határidő	EU-15		EU-12	
	Egyéni minimum ODA/GNI	Kollektív átlag ODA/GNI	Egyéni minimum ODA/GNI	Kollektív átlag ODA/GNI
2010	0.50%	0.56%	0.17%	0.17%
2015	0.70%	0.70%	0.33%	0.33%

Politikai célkitűzések:

- ❑ Hangsúlyozza a jó donori gyakorlatot.
- ❑ Keretet biztosít az EU-n belüli együttműködés erősítéséhez.
- ❑ Megemlíti, hogy mennyire bonyolult összehangoltságra van szükség az európai uniós, a nemzetközi, a nem-kormányzati és a helyi erőfeszítéseket magukba foglaló segélyakciók során.
- ❑ A kockázatcsökkentés és a katasztrófa-készültséggel kapcsolatos munka keretében támogatást nyújt a sebezhető közösségek számára.
- ❑ Biztosítja a humanitárius segélyezéssel kapcsolatos programok koherenciáját, komplementaritását és hatékonyságát (pl. válságkezelés és élelmiszerbiztonság), miközben hangsúlyozza a függetlenség alapelvét is.

A Cotonou Egyezmény

A Cotonou Egyezmény az EK, annak tagállamai és 79 afrikai, karibi és csendes-óceáni (AKCS) ország között létrejött partnerségi megállapodás, melyet 2000-ben írtak alá és 2002-ben ratifikáltak. Ez az egyezmény követte a Yaoundei (1964–75) és a Loméi (1975–2000) Egyezményeket.

Célkitűzések:

- ❑ A következő 20 évre létrehozza az AKCS-országokkal folytatott fejlesztési együttműködés keretrendszerét. A megállapodást – a gazdasági és kereskedelmi együttműködésre vonatkozó kikötések kivételével – ötvenként felülvizsgálják.

Az egyezmény a partnerség öt, egymással kölcsönösen összefüggő szempontját határozza meg:

- ❑ az AKCS-államok és az EU közötti politikai kapcsolatok erősítése;
- ❑ a részvételen alapuló megoldások támogatása, a civil társadalom, a magánszféra és más, nem állami szereplők bevonása;
- ❑ a fejlesztési stratégiák és a szegénység csökkentésére irányuló célkitűzés elsőbbsége;

- ❑ a gazdasági és kereskedelmi együttműködés új keretrendszere;
- ❑ a pénzügyi együttműködés reformja

Értékelés:

A Cotonou Egyezmény új megközelítést jelent az AKCS-államokkal folytatott együttműködés területén, mivel nagyobb rugalmasságot alkalmaz és bevonja a civil szereplőket. 2005-ben felülvizsgálták és módosították az egyezményt, amely ezután hivatkozik a Millenniumi Fejlesztési Célokra, a nők szexuális és szaporodással kapcsolatos egészségének és jogainak védelmére, illetve egyebek között az AKCS-országok közötti, regionális együttműködést támogató intézkedéseket is tartalmaz. Az egyezmény gazdasági szempontból az EU és a hat AKCS-régió – a karibi, a csendes-óceáni, valamint a dél-, közép-, kelet- és a nyugat-afrikai régió – közötti EPA-kra (Gazdasági Partnerségi Megállapodásokra) összpontosít. Az egyezmény középtávú felülvizsgálatára 2010-ben kerül majd sor, és valószínűleg jelentős módosításokat fognak bevezetni.

Az EU-Afrika stratégia

Ez a szakpolitikai dokumentum az EU Tanácsa és az Afrikai Unió (AU) között 2005-ben nemzetközi egyezmény formájában jött létre, és a Tanács 2006-ban, az AU pedig 2007-ben erősítette meg. Ezt követően, 2007-ben adták ki a Lisszaboni Nyilatkozatot, amely meghatározza a partnerség alapelveit és az ezzel vállalt kötelezettségeket. A nyilatkozatot ugyanakkor fogadták el, amikor a közös stratégiát és az első hároméves akcióttervet (2008–10).

Politikai célkitűzések:

- ❑ A „párbeszéd” túlmutató politikai partnerségre összpontosít, és a közös érdekeken alapuló együttes fellépést vetíti előre. A stratégiai program Afrikára önálló kontinensként tekint, és az AU-t tartja kulcsfontosságú partnernek.
- ❑ A politikai célkitűzéseken kívül az Európai Bizottság az alábbi öt területen javasolt közös

kezdemenyeztést, amelyet akciótervbe foglalt: energiagazdálkodás; klímaváltozás; bevándorlás, mobilitás és foglalkoztatás; demokratikus kormányzás; politikai és intézményi felépítés.

Értékelés:

A stratégia lehetőséget nyújt a nem állami szereplők részvételére. Az ígéretések után valóban a kormányzás vált a partnerség alapkövévé. Az EPA-k tervezett célja az AKCS-országok integrálása a globális gazdaságba, mégis az a kritika éri ezeket a megállapodásokat, hogy valószínűleg kárt okoznak az olyan gazdaságoknak, amelyek nagymértékben függnek az EU piacokra történő bejutáskor a számukra nyújtott kedvezményektől.

A segélyhatékonyságról szóló Párizsi Nyilatkozat

Az EU politikai eszközei – amelyek ugyan nem csak az EU fejlesztési politikai keretrendszerére vonatkoznak – gyakran hivatkoznak a Millenniumi Fejlesztési Célok mellett a segélyhatékonyságról szóló Párizsi Nyilatkozatra.

Ezt a nyilatkozatot 2005-ben a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) kezdeményezésére donor kormányok írták alá, ideértve az EU-t is. A dokumentum nyilatkozat, ezért jogilag nem kötelező érvényű.

Célkitűzések:

- ❑ A donor kormányok elkötelezték magukat amellett, hogy „tisztelőben tartják a partner ország kormányzását, és segítenek megerősíteni azokat kormányzási joguk érvényesítésében”.
- ❑ A Párizsi Nyilatkozat alapkövei:
  1. A helyi ügyek saját kézben tartása (a fejlődő országok saját stratégiákat állítanak fel a szegénység csökkentésére)
  2. Elkötelezettség (a donor országok elkötelezik magukat e célkitűzések mellett, és a helyi rendszereket használják)

3. Összehangolás (a donor országok egyeztetnek, hogy tevékenységeik között ne legyen szükségtelen átfedés)
4. Irányítás az eredmények elérése érdekében (a fejlesztési eredményekre és azok mérésére összpontosítanak)
5. Kölcsönös elszámoltathatóság (a donoroknak és a kedvezményezett partnereknek egyaránt el kell számolniuk az eredményekkel).

2008-ban a donor kormányok felülvizsgálták a segélyhatékonyság területén tett előrelépéseiket, mikor is bebizonyosodott, hogy a várakozásokhoz képest keveset értek el. Az accrai cselekvési program azonnal megvalósítandó intézkedéseket jelentett be: átláthatóság és időben adott tájékoztatás az elkötelezettségről (a kedvezményezett országok rendszereinek alkalmazása a fejlesztési támogatáshoz), kondicionalitás (a folyósításokhoz kapcsolódó összes kondíció közzététele) és előreláthatóság (a kiadásokra és/vagy a megvalósítási tervekhez vonatkozó adatok közzététele). Az EU felállítja saját prioritásait ezen a területen: munkamegosztás, a helyi ügyek kézben tartása (az országok saját rendszereinek alkalmazásával), kondicionalitás, előreláthatóság és szabad felhasználású segély (a kötött segélyt azzal a feltétellel adják, hogy a kedvezményezett a donor országokból származó árukat és szolgáltatásokat fogja megvásárolni).

Értékelés:

A Párizsi Nyilatkozat alapja az a felismerés volt, hogy legtöbbször nem túl hatékony megoldás, ha a donorok a külső forrásból érkező segélyt „ráerőltetik” a kedvezményezett országokra. A segélyáramlások kezelését jelentős mértékben akadályozza, hogy a helyiek nem tartják saját kézben a fejlesztési folyamatokat, illetve nem élvezik az abból származó eredményeket. Ennek oka, hogy a kedvezményezett kormányoknak gyakran nincs kapacitásuk arra, hogy a különböző donor szervezetek elvárásainak megfelelően „külső” projektekből megkapják a segélyt, illetve nagy mértékű pénzügyi segélyeket tudjanak befogadni, és hatékonyan felhasználni. Mivel a segélyhatékonysággal kapcsolatos napirend nem tartalmaz semmilyen egyértelmű és részletes megvalósítási

tervet, ez az ügy még mindig a felismerés szakaszában van, gyakorlati érték nélkül.

AZ EMBERI JOGOK SZEREPE AZ EK FEJLESZTÉSI FOLYAMATÁBAN

Az EK fejlesztési politikái – legalábbis tematikai oldalról – előtérbe helyezik az emberi jogokat. A partnerségi egyezményekben rendszeresen jelenik meg feltételként az emberi jogi kötelezettségek betartása, azonban ez ritkán válik döntő feltétellé egy egyezmény végrehajtásakor. Annak ellenére, hogy az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok a közös európai értékrendszer alapját képezik, és az EU (TEU 6. cikk) alapításakor elfogadott alapelvek közé tartoznak, az EU-t (és az EK-t) kritizálják amiatt, hogy ezeket az értékeket és az emberi jogi kötelezettségeket nem egyformán érvényesíti az irányelveiben és a tevékenységeiben. A kereskedelmi és fejlesztési megállapodásokban alkalmazzák azt a feltételt, hogy a partner országoknak be kell tartaniuk az emberi jogokat, azonban az EU-t kritika éri amiatt, hogy nem érvényesíti ezeket a követelményeket. Az EU politikai programjai számos területen nem érvényesítik az emberi jogi keretrendszer elsőrendűségét, és gyakran félrevezetők, mert nem jogilag pontosan meghatározott emberi jogi normákra utalnak, hanem olyan szépítéseket használnak, mint „jó kormányzás”, „méltányosság”, stb.

A másik fontos kérdés az EU politikák koherenciája, mind az emberi jogi keretrendszeren belül, mind a különböző politikai területek között, mint például a fejlesztési és kereskedelmi politika, menedék- és bevándorlási politika, stb. Maguktól az EU-s fejlesztési akcióktól és programoktól is elvárható lenne, hogy betartsák az emberi jogi megközelítés alapelveit, beleértve az elszámoltathatósági szabályok tisztázását is.

Az EU fejlesztési költségvetése külön ágazati eszközt biztosít az emberi jogoknak. A fejlesztés terén tett összes EK kezdeményezés átfogó célja, hogy a fejlődő országok megfeleljenek az emberi jogi elvárásoknak.

Az EU fejlesztési politikájában alkalmazott hasznos kifejezések

Európai Fejlesztési Alap (EFA): Az Alapot a Cotonou Egyezmény megvalósításának finanszírozására hozták létre. Az egyes államok által befizetett hozzájárulás összege a GNP-től (bruttó nemzeti terméktől) és az ACSK-országokhoz fűződő történelmi kötıdésektől függ. Két eszközt hoztak létre a végrehajtás érdekében: az egyik az ágazati programokhoz nyújt támogatást, a másik pedig az Európai Befektetési Bank (EIB) irányításával a magánbefektetések növelését célozza meg.

Fejlesztési Együttműködési Eszköz (DCI): Ez az eszköz öt tematikus programból (nem állami szereplők; élelmiszerbiztonság; befektetés az emberekbe; környezet; menedékjog és bevándorlás; jóvátételek) és öt területi programból (Ázsia, Közép-Ázsia, Latin-Amerika, a Közép-Kelet és a Dél-Afrikai Köztársaság) áll. A tematikus programok az összes fejlődő ország számára nyitottak és támogatják az országstratégiai dokumentumokat. A DCI az EU rendes költségvetésének részét képezi.

Európai Szomszédosági és Partnerségi Eszköz (ESZPE): Az ESZPE az európai szomszédosági politikát rugalmasabban és a politika által ösztönzött módon támogató eszköz. 2007 óta ez az egyetlen eszköz egyesíti a korábbi, a keleti szomszédokra és Oroszországra vonatkozó TACIS és a déli mediterrán szomszédokra vonatkozó MEDA programokat, illetve a demokráciáért és az emberi jogokért indított európai kezdeményezést. Ez az eszköz fedezi az önálló nemzeti programokat, a határokon átnyúló együttműködés javítására irányuló programokat, a műszaki segítségnyújtást és az információcserét, valamint az EU-tagállamok közigazgatási rendszereinek egymás közötti hosszú távú iker-megállapodásait. Területileg ez a Balkánra és Törökországra irányuló kezdeményezések fedezésére szolgáló fő eszköz. Az ESZPE az EU rendes költségvetésének részét képezi.

2. táblázat: Az EU fejlesztéssel kapcsolatos pénzügyi eszközei

Horizontális eszközök	Makrogazdasági támogatási eszköz
	A demokrácia és az emberi jogok európai eszköze
	Stabilitást támogató eszköz
	Humanitárius segítségnyújtási eszköz
	Nukleáris biztonság

Területi eszközök			
Fejlesztési együttműködési eszköz (DCI)	Európai Szomszéd- sági és Partnerségi Eszköz (ESZPE)	Előcsatlakozási Támogatási Eszköz (IPA)	Iparosodott Országok Eszköz (IC)
Öt területi program			
Öt tematikus program – amely az EFA-ra (ACSK-országok) és a globális alapokra és kezdeményezésekre is előirányoz összegeket			

Ezen kívül a demokrácia és az emberi jogok európai eszköze (az 1889/2006. sz. [EK] előírás szerint, mely az Európai kezdeményezés a demokráciáért és az emberi jogokért [EIDHR] elnevezésű korábbi programot helyettesíti) kifejezetten az alábbiakat tűzi ki célul:

- ❑ az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok, a demokrácia és a demokratikus reformok iránti tisztelet növelése a harmadik országokban, az emberi jogok védelmezőinek, illetve az elnyomás és visszaélések áldozatainak támogatása, a társadalom ezen a területen folytatott civil tevékenységének erősítése;
- ❑ a nemzetközi és regionális emberi jogi keretrendszer megerősítése;
- ❑ a választási folyamatok megbízhatóságának növelése (választási megfigyelő missziók) és az e területen tevékeny, helyi civil társadalmi szervezetek támogatása.

Az EK segélyezési tevékenysége az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára és más, kifejezetten erre a területre irányuló nemzetközi és regionális eszközre hivatkozik, és főként civil társadalmi szervezetek által végzett tevékenységként vetíti előre az ilyen fellépéseket. A civil és politikai jogok erősítésén túl az élet minden területén különös hangsúlyt fektet a nemek egyenjogúságára.

A FEJLESZTÉSI TÁMOGATÁS KÖRÜLI PROBLÉMÁK

Bár az EU, tagállamaival együtt a világ legnagyobb fejlesztési donorja, számos probléma merül fel a teljesítés közben. Igaz ugyan, hogy az EU több esetben is megerősítette, hogy fenn kívánja tartani a segélyezés mértékét (persze valójában növelnie kellene), az adatok rögzítése során olyan technikákat alkalmaz, amely nem mindig tükrözi valóságként a fejlődő országokba áramló pénz mennyiségét.

Adósságtörlesztés

Amellett, hogy az EU-tagállamok nem tesznek eleget a segélyezés mértékét, hatékonyságát és a politika koherenciáját érintő kötelezettségvállalásaiknak, az általuk elszámolt segély gyakran nem is a szó szoros értelmében vett segély. A megnyerő adatok elérésére használt egyik módszer, hogy a tagállamok az adósságtörlesztést beleszámítják a segélyezési adatokba. Bár az adósságok eltörlesztésével tesznek egy lépést a szegénység mérséklése felé – különösen a súlyosan eladósodott országok esetében (HIPC) –, ez nem jelenti azt, hogy ténylegesen segélyt folyósítottak. Ezek az adósságok nagyrészt évtizedekkel korábban halmozódtak fel

Az EU fejlesztési politikája a Lisszaboni Szerződés hatályba lépése után

A Lisszaboni Szerződés 2010-ben várható hatályba lépése számos jelentős változást fog eredményezni az EU-ban. Az EU külső fellépését érintő két legfontosabb intézményi újítás, hogy az Európai Tanács állandó elnökét két és fél éves megújítható időszakra neveznék ki, illetve új kül- és biztonságpolitikai főképviselőt és bizottsági alelnököt jelölnének ki, akik várhatóan biztosítani fogják az EU külső tevékenységének következetességét. A Szerződés a diplomácia, a fejlesztés, a humanitárius segélyezés és a nemzetközi tárgyalások területén is hatékonyabban és következetesebben segítené az EU munkáját. A szerződés fontosságát jelzi, hogy elsőként biztosít kifejezett jogi alapot a humanitárius segélyezéshez és az Európai Önkéntes Humanitárius Segélyezési Hadtest létrehozásához. Ez az intézkedés hangsúlyozza a politikai program specifikusságát, és a nemzetközi humanitárius jog alapelveinek alkalmazását, különösképpen a pártatlanságot és a non-diszkriminációt.

A fejlesztéssel kapcsolatban a Lisszaboni Szerződés világosan kijelenti, hogy a szegénység mérséklése és felszámolása az EU fejlesztési együttműködési politikájának elsődleges célkitűzése, melyet figyelembe kell venni, amikor az EU olyan programokat valósít meg, amelyek hatással lehetnek a fejlődő országokra. Ez azt is jelenti, hogy a fejlesztési politika önmagában érvényesülő politika, és nem a közös kül- és biztonságpolitika kiegészítése. A **21. cikk** (a TEU konszolidált változata) kifejezetten megállapítja, hogy:

(vagy inkább vetették ki ezekre az országokra) olyan feltételek mellett, amelyeket már akkor is kétkedéssel fogadtak. Mindenesetre az EU-tagállamok az anyagi támogatások, vagyis a ténylegesen nyújtott segélyek növelésére tettek ígéretet,

„Az Unió nemzetközi szintű fellépése azon elvekre épül, amelyek létrehozását, fejlődését és bővítését vezérelték, és arra irányul, hogy ezek érvényesülését a világ többi részén is előbbre vigye; ezek az alapelvek a demokrácia, a jogállamiság, az emberi jogok és alapvető szabadságok egyetemes és oszthatatlan volta, az emberi méltóság tiszteletben tartása, az egyenlőség és a szolidaritás elvei, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt elvek és a nemzetközi jog tiszteletben tartása.”

Az Európai Unió működéséről szóló Szerződés konszolidált változatának **208. cikke** (az EKSZ. korábbi 177. cikke):

1. „Az Unió fejlesztési együttműködésre vonatkozó politikáját az Unió külső tevékenységének elvei és célkitűzései által meghatározott keretek között kell folytatni. Az Unió és a tagállamok fejlesztési együttműködési politikái kiegészítik és erősítik egymást. Az Unió fejlesztési együttműködési politikája elsődleges célként a szegénység mérséklésére, idővel pedig annak felszámolására irányul. Az Unió azon politikáinak végrehajtásakor, amelyek hatással lehetnek a fejlődő országokra, figyelembe veszi a fejlesztési együttműködés célkitűzéseit.

2. Az Unió és a tagállamok teljesítik azokat a kötelezettségeket és figyelembe veszik azokat a célkitűzéseket, amelyeket az Egyesült Nemzetek Szervezete és a hatáskörrel rendelkező egyéb nemzetközi szervezetek keretében fogadtak el.”

nem pedig kreatív ötletek alkalmazására az elszámolás során. A Monterrey-i Konszenzusban az európai országok kötelezték magukat arra, hogy nem az adósságok eltörlésére fordítják a fejlesztési támogatásra elkülönített összegeket.

A Bizottság, a Parlament és a Tanács szerepe

Bizottság: A „RELEX-család” azoknak a bizottsági tagoknak a csoportja, akik hatáskörébe a harmadik országok ügyei tartoznak. Ilyenek a fejlesztéssel és a humanitárius segélyezéssel, a külkapcsolatokkal és a szomszédsági politikával, a kereskedelemmel és a bővítéssel foglalkozó bizottsági tagok. Szerepüket a Bizottság átfogó szerepével összhangban határozták meg, vagyis ők indítványozzák a stratégiákat, irányelveket, törvényeket és fellépéseket. A Bizottság főigazgatóságokra (DG) van felosztva.

DG DEV: Fejlesztés: tevékenysége az ACSK-országokat és a tengerentúli országokat és területeket (OCT-eket) fedi le, irányítja a tematikus programokat, a DCI-t és az EFA-t;

DG ECHO: Humanitárius segélyezés: tevékenysége az összes országot lefedi, saját alapját kezeli (melynek egy részét az EFA-ból kapja); válságkezelés partnerségi kapcsolatban a nem-kormányzati szervezetekkel és az ENSZ képviselőkkel;

DG RELEX: Külkapcsolatok: tevékenysége a DG DEV-en és a DG ELARG-on kívüli összes fejlődő országot lefedi, az alábbi eszközöket kezeli: Demokrácia és emberi jogok, ESZPE, Stabilitás, Nukleáris biztonság, DCI, IC;

DG ELARG: Bővítés: tevékenysége a (potenciális) csatlakozó országokat fedi le, az IPA-t kezeli;

DG TRADE: lefedi az összes EU-n kívüli országot;

DG AIDCO: EuropeAid: az EK költségvetéséből kapott, fejlesztési segítségnyújtásra szolgáló fő struk-

túra. Feladatainak részét képezi a nem-kormányzati szervezetek finanszírozása, a tematikus és a területi stratégiák, illetve a politikák értékelése. A EuropeAid képviselőkkel rendelkezik a partner országokban. Hivatalosan a külkapcsolatokért felelős bizottsági tag felel a EuropeAid-ért csakúgy, mint az összes EU képviselőért.

Tanács: A GAERC (Általános Ügyek és Külkapcsolatok Tanácsa) felelős az összes külkapcsolatért, beleértve a fejlesztést és a humanitárius segítségnyújtást is. Ez az érintett fejlesztési miniszterek (gyakran külügyminiszterek) magas szintű találkozóit jelenti, melyeket félévente tartanak fejlesztési együttműködési kérdésekről. A Tanács munkáját különböző testületek készítik elő (tanácsi munkacsoportok és a COREPER I és II), amelyek a tagállamok állandó képviselőiből, köztük nagykövetelekből állnak. A tagállamok szempontjait figyelembe véve a külügyminisztériumok döntenek az országok állásfoglalásáról, és az előkészítő bizottságoknak adott utasításokról.

A külpolitikai intézkedések végrehajtása és az EK képviselője a nemzetközi porondon főként az EU elnökségének a feladata (a jelenlegi elnök az előző időszak és a következő időszak elnökével „három elnökséget” alkot, ami azt jelenti, hogy felváltva elnökölnek). Az elnökséget a Bizottság és a közös kül- és biztonságpolitikai főképviseelő támogatja (ezt a hármaszt nevezik általában trojkanak).

Parlament: Külön bizottság (DEVE) foglalkozik a fejlesztési kérdésekkel. Ha jelentést kell összeállítani egy adott fejlesztési kérdésről, kijelölnek egy megbízottat (majd az összes többi párt is kiválasztja „árnyék-jelentéstevőjét”), aki benyújtja a jelentést a Parlamentnek, amely szavazás után az Európai Parlament (EP) végleges állásfoglalása lesz.

Tandíjak

A fejlődő országokból érkező, az EU-tagállamokban tanuló egyetemisták tandíjait és más költségeit gyakran a hivatalos fejlesztési támogatáshoz

(ODA) sorolják, pedig ez éppen az EU-tagállamok saját oktatási intézményei számára adott támogatás. Nem egyértelmű, hogy valójában ez a folyamat a fejlődő országok fenntartható fejlődését segíti elő, vagy az értelmiséget csábítja el, azaz

az ún. agyelszívást táplálja, és egy minden eddiginél nagyobb szakemberhiányt idéz elő a fejlődő gazdaságokban. Egyes országok még a menekültek számára nyújtott szolgáltatások költségeit is ODA-ként számolják el, pedig ezeket a szolgáltatásokat a nemzetközi menekültjog szerint kötelesek biztosítani, és ennek a kötelezettségnek semmi köze az érintett származási országának adott fejlesztési támogatáshoz.

A klímaváltozás finanszírozása

A klímaváltozás finanszírozásával most minden eddiginél többet foglalkoznak globális szinten; félő azonban, hogy az EU-tagállamok ODA-ként számolják majd el a fejlődő országok ilyen irányú támogatására nyújtott pénzügyi eszközöket. Az ilyen jellegű pénzügyi eszközöket a meglévő ODA kötelezettségeken kívül kellene biztosítani.

Utcai árus a ghánai Accrában. Forrás: Lerner Balázs

III. FEJEZET

URALKODÓ FEJLESZTÉSPOLITIKAI KIHÍVÁSOK AZ ÚJ TAGÁLLAMOKBAN

Ez a fejezet a nemzetközi fejlesztés speciális kontextusáról ad képet az új tagállamokban. A fejlesztés sajátos jellege e régió speciális történelmi háttéréből fakad (kivételet képeznek Málta és Ciprus). Ebből kifolyólag az új tagállamok rendelkeznek bizonyos komparatív előnyökkel, kérdés, hogy ezek valódi előnyt jelentenek-e számukra. A kihívások és az előrelépés lehetséges módjainak alapos áttekintése a nemzetközi fejlesztés emberi jogi megközelítésének összefüggésében történik.

A CIVIL TÁRSADALOM ÉS A NEMZETKÖZI FEJLESZTÉS AZ ÚJ TAGÁLLAMOKBAN

A berlini fal leomlását követően hirtelen óriási léptékben indult meg a támogatások folyósítása a korábbi kommunista blokk országainak. A donorok többségét a régi tagállamok tették ki, erőfeszítéseik középpontjában többek között a demokratizálódási folyamat és a működő jogrend kialakításának elősegítése, illetve a demokratikus intézmények, a decentralizáció és a piacgazdaság erősítése állt. Az intervenció egyik fontos aspektusává vált a civil társadalom életre hívása és megerősítése is.

Az 1990-es években a civil szervezetek (NGO-k) száma gyors növekedésnek indult; bizonyos, például egyházi kötődésű szervezetek átfogó tapasztalatra tettek szert a segélyezés és az adományozás területén. Ahogy a civil társadalom erősödött, és kezdte kialakítani saját programját a nemzetközi fejlesztésről, megpróbált párbeszédet kezdeményezni a különböző minisztériumokkal, és partnerként jelen lenni a fejlesztési kérdések megvitatásában. Ezeket a törekvéseket azonban nagyban akadályozta az állami tisztviselők részéről tapasztalt elzárkózás, gyanakvás és a civil társadalommal való együttműködés képességének hiánya. Az elszámoltathatóság és az átláthatóság fogalma meglehetősen idegen volt abban az időben. A nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek (NGDO-k) felettébb kedvezőtlen helyzetben találták magukat, hiszen a külügyminisztériumok részéről 1990 és 2004 között fel sem merült a civil szektorral való együttműködési szándék. Ez a helyzet az EU-csatlakozás után megváltozott. Ám további nehézségeket okozott mind a civil, mind a kormányzati szektor részéről tapasztalt tudásbeli és képességbeli hiányosság, mely hátráltatta a nemzetközi fejlesztési együttműködésben, az emberi és kisebbségi jogokban, és a fejlesztés emberi jogi alapú megközelítéseiben való részvételt.

Habár a szektorok közötti kommunikáció azóta javult, a fejlesztés emberi jogi megközelítéseinek és előnyeinek ismerete még mindig nem kielégítő sem a kormányzati tisztviselők, sem a civil szervezetek aktivistái részéről. Még sokat kell tenni azért, hogy az érintett résztvevők megértsék ezeknek a megközelítéseknek a jelentőségét

és alkalmazzák azokat, illetve lássák, hogyan járulhatnak hozzá egy hatékonyabb nemzetközi fejlesztési együttműködéshez: a fejlesztési támogatás és a fejlesztési politikák csak akkor lesznek sikeresek, ha kiterjednek a társadalom peremén élő közösségekre, például az etnikai kisebbségekre, a nőkre és a fogyatékkal élőkre.

Mivel az új tagállamok fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetei ma nagyobb mértékben vesznek részt a nemzetközi és EU-szintű párbeszédokban, a mostani kihívások és az új fejlesztési irányvonalak a paradigmaváltás melletti elkötelezettséget hozták magukkal mind EU-szinten, mind nemzeti szinten. Az európai uniós fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek véleménye szerint a *Millenniumi Fejlesztési Célok paradigmáját kritikával kell fogadni*. A tárgyalás még mindig zajlik arról, milyen értelmezések lehetségesek. Úgy tűnik, hogy egy új megközelítés, az *emberi jogi megközelítés (HRBA)* –, amely bizonyos alapelvek keretrendszerébe, – hatékonyabban segítheti a Millenniumi Fejlesztési Célok mutatóinak és céljainak teljesítését. Az emberi jogi megközelítés mindenki által értelmezhető (univerzális) nyelvet és hatásosabb érvelést kínálhat azokra az esetekre, amikor a jogok egyértelműen sérülnek – ami minden társadalomban előfordul, ahogy a *javakhoz való egyenlőtlen hozzáférés* is. Ebben az értelmezésben az emberi jogi megközelítés egyre jelentősebbé válik, és népszerűbb lehet az új tagállamokban is.

A nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek nemzeti platformjai az új tagállamokban

A régi tagállamok mintájára az új tagállamok civil szervezetei is nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetként határozták meg magukat, és létrehozták saját nemzeti platformjaikat. Ez a lépés részben a régi tagállamok azon aggodalmára adott válasz volt, hogy az új tagállamok nem készültek fel a donor szerepkör betöltésére. Ennek eredményeképpen a nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek egyesítették törekvéseiket, és közös erővel lobbizhattak a külügyminisztériumoknál vagy más intézményeknél. Természetesen fejleszteni kell az ezen szervezetek közti együttműködést és a koordinációt. A platformok az EU-szintű érdekérvényesítési há-

lózatok részévé váltak, és tematikus munkacsoportokat alakítottak, melyek (általában) összhangban állnak az európai hálózatok munkacsoport-rendszerével.

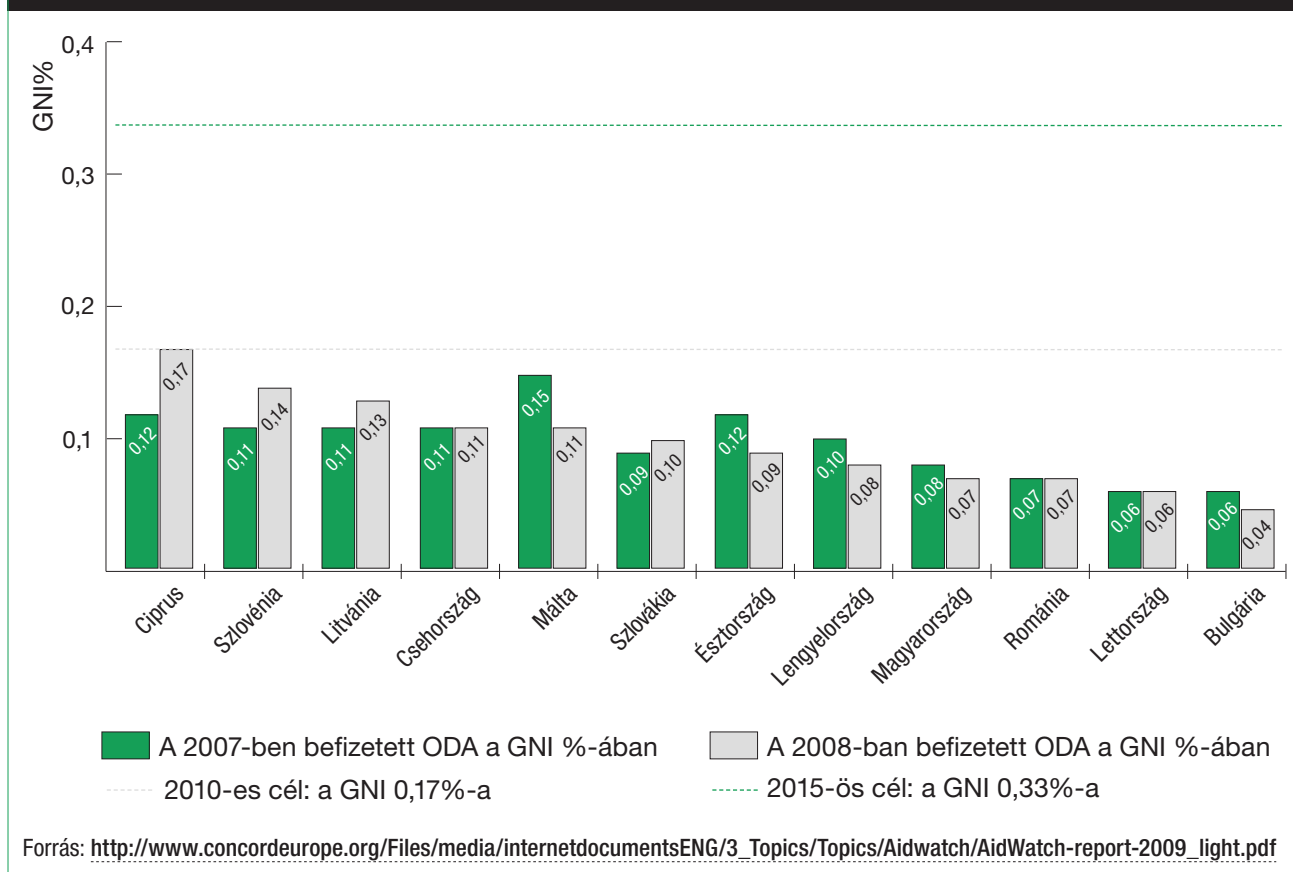
Az egyik legismertebb érdekérvényesítési és lobbihálózat a Brüsszelben székelő CONCORD (European NGO Confederation for Relief and Development). A CONCORD európai tagállamokat tömörítő 18 nemzetközi hálózata és 22 nemzeti szintű tagszervezete több mint 1600 európai civil szervezet képviselőjét látja el az európai intézmények felé. A **CONCORD** fő célja, hogy a szakértelem és az elszámoltathatóság egyesítésével növelje az európai fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek befolyását az európai intézményekre. Minden új tagállam platformja tag és köteles éves tagdíjat fizetni, ami valódi kihívást jelent számukra.

A CONCORD egyik projektje a TRIALOG, melynek központja Bécsben található, és az új tagállamok NGDO

platformjainak és ezek tagszervezeteinek kapacitásépítésével foglalkozik. A CONCORD a fejlesztési nevelési munkacsoportján és az európai fejlesztési nevelési projektjén, a DEEEP-en keresztül segít az új tagállamok platformjainak és ezek tagjainak abban, hogy aktívabban vegyenek részt a globális nevelési programokban. A DEEEP például minden évben nyári egyetemet szervez, ahol a fejlesztési neveléssel kapcsolatos kérdéseket vitatják meg a résztvevők. A legtöbb tagállam tereptasztalattal nem rendelkező fejlesztéssel foglalkozó civil szervezeteinek fő tevékenységei közé tartozik a fejlesztési vagy a globális nevelés és az ODA céljaival és kötelezettségvállalásaival kapcsolatos nemzeti szintű lobbizás.

Az emberi jogvédő szervezetek és a fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek között nincsen munkakapcsolat. Bár ennek a két csoportnak a tevékenységei között bizonyos területeken lehet átfedés, hiszen egyes emberi jogvédők alapvetően nemzetközi

1. ábra: Az EU-12 hivatalos segélyezési adatai, 2008

fejlesztési munkát végeznek, az emberi jogi szervezetek ezt mégsem neveznék annak. Első lépésként ennek a két szakmai csoportnak kell kapcsolatot kiépítenie egymással, illetve időt és helyet biztosítani a kölcsönös tanulásra és együttműködésre.

Az elmúlt három év során született, a nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezeteket érintő vagy a munkájukból következő pozitív eredmények:

- ❑ Bizonyos NGDO platformok aktívak, és tárgyalnak például az ODA-t szabályozó törvényről, az országstratégiai dokumentumokról, vagy az ODA adományozási rendszeréről. (A Magyar Külügyminisztérium és a magyarországi NGDO platform például 2008 óta kéthavonta egyeztet egymással.)
- ❑ A nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek kapacitásai erősödtek: a pénzügyi kapacitások például a EuropeAid forrásaihoz való hozzáféréssel növekedtek; a szervezetek emberi erőforrásait és érdekérvényesítő képességüket képzési programok, szemináriumok, konferenciák, stb. révén fejlesztették.
- ❑ Az új tagállamok nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetei, valamint az új és a régi tagállamok nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetei között munkakapcsolat jött létre.
- ❑ A brüsszeli szintű kapcsolatok az európai hálózati tagságokon, például a CONCORD-tagságon keresztül erősödtek.
- ❑ Az új tagállamok nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetei közül egyre többen vesznek részt a EuropeAid által támogatott fejlesztési, szemléletformáló és fejlesztési nevelési projekteken.

Az új tagállamok nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetei a következő területeken bizonyultak sikeresnek:

- ❑ *Szemléletformáló és fejlesztési nevelési tevékenységek:* vagyis a nyilvánosság előtt népszerűsítik a fejlesztési kérdéseket események szervezése és a médiával való kapcsolat kiépítése révén, újságírókat képeznek, nemzeti és európai parlamenti szinten lobbiznak, kapcsolatokat építenek ki iskolák-

kal és tanárokkal, globális nevelési programokat népszerűsítenek és vezetnek le, érdekérvényesítő munkát végeznek a minisztériumoknál;

- ❑ *Szakértői csoportok:* vagyis tanácskoznak az ODA-val kapcsolatos irányelvekről és stratégiákról, illetve részt vesznek az országstratégiai dokumentumok előkészítésében;
- ❑ *Fejlesztési irányelvek felügyelői:* azaz évente Aid Watch jelentéseket készítenek (monitorozzák az ODA-ra szánt állami költségvetési kiadásokat);
- ❑ *Érdekérvényesítő tevékenységet folytatnak* a globális felelősség megteremtése érdekében és a civil szektort érintő szabályozók kérdésében;
- ❑ *Partnerség:* (1) kapcsolatokat hoznak létre helyi partner civil szervezetekkel és képviselik azok érdekeit; (2) fejlesztik az együttműködést az EU különböző ágazataival: sikeres kapcsolatokat építenek ki más nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetekkel; ezek a kapcsolatok gyengébbek a kormányzati szektorral és még gyengébbek az üzleti szektorral;
- ❑ *Közvetítő szerep az EU és a nemzeti szint között:* brüsszeli központú hálózatok tagjai, illetve EU-szinten részt vesznek a lobbizási tevékenységben és az érdekérvényesítő munkában;
- ❑ *Know-how és flexibilitás:* a civil szervezetek gyorsabban reagálnak a fejlesztés új irányzataira, mint a kormányok;
- ❑ *A fejlesztés nemzetközi normáinak elősegítése:* a programok megvalósításának követnie kell bizonyos elveket, mint például az átláthatóságot, az elszámoltathatóságot, az egyenlő jogok biztosításának elvét, a befogadást, az összes érintett bevonásának és a helyi ügyek saját kezben tartásának elvét, stb.

TÖRTÉNELMI KONTEXTUS ÉS AZ ÚJ TAGÁLLAMOK KOMPARATÍV EL NYEI

A régi és az új tagállamok fejlesztési tevékenységei mögött nyilvánvaló különbségek húzódnak meg. Ez a történelmi és ideológiai múltban gyökerezik, és hozzáadott értékkel bírhat a nemzetközi fejlesztési irányelvek kialakításához, azonban ezek a különbségek sajátos kihívásokat is támasztanak. Saját fejlődésük és rendszervál-

tó múltjuk megértésével az új tagállamok releváns szakértelmet és know-how-t biztosíthatnak a fejlődő világ számára. Ezt az örökséget a fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek munkájuk során pozitívan hasznosíthatják.

Az új tagállamok korábban fejlesztési támogatásban részesültek, és nem rendelkeznek gyarmatosító múlttal. Ezért ők az EU-15-öktől eltérő politikai és ideológiai kontextusból lépnek a nemzetközi fejlesztés területére.

Hátrányok?

Az új tagállamok:

- ❑ nem rendelkeznek kiterjedt, régmúlta visszatekintő kapcsolatokkal a partnerországokkal és az EU-tagállamok hagyományos fejlesztési partnereivel;
- ❑ kevés tapasztalattal rendelkeznek a fejlesztési együttműködést illetően, ami pedig segíthetné a fejlesztés feltételeinek tisztázását, fejlesztési irányelveik kialakítását és megújítását, és a fejlesztési irányelvek lehetőségeinek felkutatását;
- ❑ az OECD-hez vagy az EU-hoz való csatlakozás kötelező és elválaszthatatlan részeként, az *acquis communautaire* (közösségi jog) alkalmazásával örökölték a nemzetközi fejlesztési programot, így nem alakíthatták ki saját nemzetközi fejlesztési szakpolitikájukat, és kevesebb befolyással bírnak a nemzetközi (EU-szintű vagy világméretű) fejlesztési irányelv-alkotó szintekre;
- ❑ a szocialista időkben bizonyos ázsiai, afrikai vagy latin-amerikai országok donorjai voltak, és ma is létező kapcsolatokkal rendelkeznek, amelyek a jelenlegi ODA-val kapcsolatos nemzeti stratégiák alapjául szolgálnak az új tagállamokban;
- ❑ tapasztalták, hogy a kommunista rezsimek hogyan ássák alá az önkéntességbe vetett hitet, és az állam azon képességét, mely elősegíthetné a fejlődést

Tagállamokká válásuk után ezek az országok megkezdtek többé-kevésbé aktív részvételüket az EU nemzetközi fejlesztési tevékenységeiben. Még mindig tanulják, mit jelent kedvezményezettből donor országgá válni, az „átmenet” ezekben az országokban még nem zárult le.

Előnyök

Az új tagállamok nagy tapasztalattal rendelkeznek a rendszerváltás kérdéskörében, amit hozzáadott értéként kihasználhatnak fejlesztési politikájukban. Azáltal, hogy a donor – kedvezményezett viszony mindkét oldalát megtapasztalták (bár a legkevésbé fejlett országoktól [LDC-országok] eltérő módon), könnyebben alakíthatnak ki partneri viszonyt a fejlesztési együttműködés során. Megoszthatják saját fejlődésükkel kapcsolatos tapasztalataikat, és a rendszerváltással kapcsolatos sikertörténeteiket.

Az új tagállamok komparatív előnyeinek sokat emlegetett tipikus elemei:

- ❑ a rendszerváltás során szerzett, a fejlődő világ tekintetében releváns szakértelem az alábbiakkal kapcsolatban:
  - demokratizálás
  - piaci reform
  - a környezetszennyezés csökkentése
- ❑ az EU-csatlakozás során szerzett tapasztalat
- ❑ a kelet-európai országokkal és a nyugat-balkáni országokkal folytatott határokon átnyúló együttműködésben szerzett tapasztalat
- ❑ a nyugat-balkáni országokhoz és a Független Államok Közösségének (FÁK) országaihoz fűződő kulturális, nyelvi kapcsolatok.

A latin-amerikai országok speciális esetet képeznek. Mivel a szocialista/kommunista megközelítések és ideológiák még ma is mélyen beágyazódnak ezeknek a társadalmaknak a gondolkodásába, a latin-amerikai országok azokkal az új tagállamokkal keresik a kapcsolatot, amelyek korábban a szocialista blokkhoz tartoztak.

A gyarmatosító múlt hiánya miatt az új tagállamok kormányait nem terheli büntudat Latin-Amerika, vagy más kontinens országaival szemben, így egészségesebb kapcsolatot alakíthatnak ki a partnerországokkal

Az Európai Bizottság a nemzetközi fejlesztési programjában egyre inkább a jó kormányzást és a demokratizálódási folyamatok erősítését hangsúlyozza. Az EK Fejlesztési Főigazgatósága kezdeményezte az Európai Átmenet Kézikönyvének elkészítését (European Transition Compendium, ETC), melynek célja, hogy összegyűjtse az új tagállamok kormányainak a rendszerváltó folyamatok levezetése során szerzett tapasztalatait, és ezáltal erősítse az EU-ban donorként betöltött szerepüket, és az EU fejlesztési politikájában való közreműködésüket.

Ez azonban a következő kérdést veti fel: ha az új tagállamokban a rendszerváltó időszakot az EU-csatlakozás szándéka vezérelte, és az átmenetben szerzett tapasztalatok is ebben a vonatkozásban értelmezhetők, mennyiben használhatók ezek a legkevésbé fejlett országok, vagy más olyan országok esetében, melyeket nem befolyásol az EU-csatlakozás? Melyek az átmeneti időszak tapasztalatainak „egyetemes” elemei, melyek mindenhol alkalmazhatók?

KIHÍVÁSOK AZ ÚJ TAGÁLLAMOK SZÁMÁRA ÉS EZEK LEKÜZDÉSÉNEK LEHETSÉGES MÓDJAI

A. Pénz gyi kihívások

- ❑ A nemzeti költségvetésekből hiányoznak a nemzetközi fejlesztési tevékenységekhez szükséges források.
- ❑ A jelenlegi világválság alatt a kormányok visszatartják a forrásokat, vagy csökkentik az ODA-költségvetés nagyságát.
- ❑ Néhány új tagállamban (főleg azokban, melyek aktívak Afganisztánban) a Honvédelmi Minisztérium azért lobbizik, hogy megkaphassa a nemzetközi együttműködés céljára elkülönített forrásokat.

3. táblázat: ODA-kötelezettség- vállalások az EU-ban	Cél (ODA a GNI százalékában)	Mikor?
EU-szintű közös cél	0,56	2010
EU-15	0,51	2010
	0,70	2015
EU-12	0,17	2010
	0,33	2015
Ambiciózusabb célokat kitűző országok		
Belgium	0,70	2010
Dánia	0,80	2010
Írország	0,70	2012
Luxemburg	1,00	2010
Hollandia	0,80	2010
Spanyolország	0,70	2012
Svédország	1,00	2006
Egyesült Királyság	0,70	2013
Kötelezettségvállalásaikat csökkentő országok		
Észtország	0,10	2010
Görögország	0,35	2010
Lettország	0,10	2010

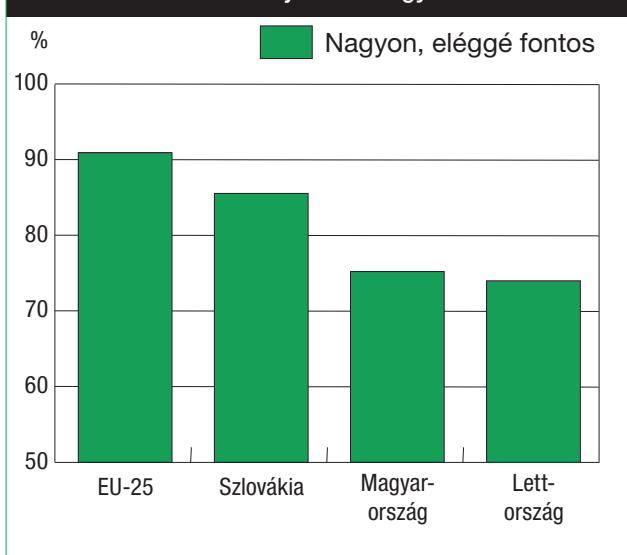
Forrás: Lighten the load p. 6

B. nmeghatározás a globális szintén és a nemzetk zi fejlesztési prioritások megválasztása

- ❑ A prioritást élvező országok tudatos megválasztása érdekében az új tagállamoknak európai uniós vagy globális szereplőként kell újradefiniálniuk magukat, és meg kell változtatniuk a külügyekkel kapcsolatos nézeteiket; ez a folyamat még nem zárult le.
- ❑ A legtöbb új tagállamot csupán a nemzetközi kötelezettségvállalások befolyásolják, vagy csak a szocializmus alatt kiépített kapcsolataikra támaszkodnak a prioritások meghatározásakor, illetve a partnerországok kiválasztásakor.
- ❑ Stratégiai nemzetközi fejlesztési politika hiányában az új tagállamok hajlamosak arra, hogy túl sok célországot választanak ki.
- ❑ Az új tagállamok alig vesznek fel a prioritást élvező partnerországok listájára legkevésbé fejlett országokat, pedig ezeknek van leginkább szüksége támogatásra és együttműködésre. Figyelembe kell venni, hogy Afrika erősen a középpontba került, mely Németország európai uniós elnöksége

2. ábra: Fontos a fejlesztési együttműködés?

alatt is tapasztalható volt. Ez különösen azokban az új tagállamokban fontos, ahol a gyarmatosító múlt vagy más történelmi kapcsolatok hiánya nem szolgáltat indokot arra, hogy afrikai országokkal kezdeményezzenek partnerséget.

C. Társadalmi támogatottság a nemzetközi fejlesztési kérdésekben

- ❑ Az új tagállamok széles társadalmi rétegei nem ismerik a nemzetközi fejlesztéssel kapcsolatos kötelezettségeket, habár bizonyos kutatások elmentmondanak ennek az állításnak (például az OECD 2007-ben folytatott közvélemény kutatása a Millenniumi Fejlesztési Célok népszerűségéről, vagy néhány Eurobarometer kutatás).
- ❑ Gyenge a nemzetközi fejlesztéssel kapcsolatos kormányzati kommunikáció (a EuropeAid által finanszírozott civil, szemléletformáló projektek képezik a legfőbb információforrást).
- ❑ Kulcsfontosságú a média és a parlamenti képviselők kapacitásépítése (szintén elsősorban a EuropeAid által finanszírozott civil projekteken szerepelnek ilyen elemek).
- ❑ Kevés olyan iskolai program vagy kurzus működik, melyeket fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek tartanak iskolákkal vagy felsőoktatási intézményekkel együttműködve (a lettországi kormány

nagymértékben együttműködik a lettországi fejlesztéssel foglalkozó civil szektorral, és kidolgozta Lettország fejlesztési nevelési stratégiáját, ám más új tagállamokban a fejlesztési nevelést nem ismerik el kormányzati szinten). A fejlesztési vagy a globális nevelés bevezetése szükséges lenne különböző iskolai szinteken; néhány országban az oktatási minisztérium közbenjárása és a hivatalos akkreditációs folyamat döntő szerepet játszhat.

- ❑ Az intenzívebb szemléletformálás, a fejlesztési nevelés és a kommunikáció jelentőségét az EU társadalmában egyértelműen elismerték, és a partnerországok képviselői is kifejezésre juttatták. Az olyan kulcsfontosságú szereplők, mint a parlamenti képviselők, a média, valamint a társadalom szélesebb rétegei nem ismerik a nemzetközi fejlesztéssel kapcsolatos kérdéseket, és nem tudják, mit jelent a globális szolidaritás és felelősség.

D. A nemzetközi fejlesztési együttműködésben kialakult új irányvonalak, paradigmák követése és megtartása

- ❑ Az új tagállamok igazodnak az EU-szintű vagy világméretű stratégiákhoz, de a szükséges megközelítések és mechanizmusok alkalmazása időbe telik. Így az új tagállamok mindig egy kissé lemaradnak az aktuális irányzatoktól (például még mindig azért küzdenek, hogy – a civil szektoron belül is – népszerűsítsék a Millenniumi Fejlesztési Célokat, míg az EU-15-ök már évek óta a Millenniumi Fejlesztési Célokat bírálják; egy másik példa a segélyezési hatékonyságról a fejlesztési hatékonyságra való áttérés).
- ❑ Újra kell fogalmazni azt az állítást, mely szerint „nincs tapasztalatuk a nemzetközi fejlesztési együttműködésben”, hiszen nem igaz, hogy az új tagállamok soha nem valósítottak meg nemzetközi fejlesztési kezdeményezéseket, vagy nincs tapasztalatuk ezen a területen. Újra kell azonban tervezniük fejlesztési együttműködési programjait és új megközelítéseket kell alkalmazniuk.
- ❑ A bilaterális együttműködési programok arányát növelni kell.

- ❑ A multilaterális segélyek arányát csökkenteni kell, de úgy, hogy a multilaterális szervezetek elvárásai is teljesüljenek.
- ❑ A külügyminisztériumok kapacitását növelni kell, hogy felvezethessék a nemzetközi fejlesztés kérdésköreit a kormányaiknak, és érveket tudjanak felhozni a pénzügyminisztériumoknak, a fegyveres erőknek vagy más minisztériumoknak.

E. Programokkal, projektekkel és prioritásokkal kapcsolatos kihívások

- ❑ A projektszemlélettől a program alapú megközelítés irányába tett elmozdulás átfogóbb megközelítést eredményez, amely kulcsfontosságú a szegénység csökkentésében.
- ❑ A programok tervezéséhez a donorok együttműködése döntő jelentőséggel bír.
- ❑ A projektciklus menedzsment (PCM) megközelítés alapján a következő szempontok szerint kell fejleszteni a projekt- vagy programtervezést:
  - ellenőrzés és értékelés;
  - a hatás mérése és az eredmények bemutatása;
  - a PCM segítheti a nemzetközi fejlesztési irányelvek stratégiai tervezését is, de az új tagállamok kormányai többnyire nem ismerik ezt a menedzsment technikát.

F. Az intézmények kiépítésével és a partnerséggel kapcsolatos kihívások

- ❑ Az új tagállamok még mindig gyengék az ODA-ra fordított források elosztására létrehozott stabil intézmények és rendszerek kialakításában. Ez érthető, hiszen nemrég váltak donorokká. Ezen intézmények és rendszerek nélkül az irányelvek kidolgozása és az ODA-ra szánt összegek elosztása nem átlátható és nem számon kérhető. Hiányoznak:
  - a nemzeti ODA-val kapcsolatos intézmények;
  - a humán erőforrás menedzsment;
  - az intézmények kiépítésére irányuló szándék.
- ❑ Az ODA-ra allokált összegek eljuttatása a célcsoportokhoz és a támogatások hatékonyságának partnerségen keresztül történő növelése:

■ Nemzetközileg

- Partneri megállapodásokat kell aláírni a célországokkal;
- Hatékonyabban kell kihasználni a multilaterális platformokat, és nyomon kell követni a pénz útját;
- Mind a partnerországok, mind az új tagállamok civil szervezetei kérik a bilaterális segély fokozását. Például az etióp kormányzati tisztviselők a kétoldalú együttműködést részesítik előnyben, mert ez a viszony nagyobb hangsúlyt fektet a partnerségre, és arra, hogy a helyi ügyek saját kézben maradjanak. A legtöbb új tagállam az ODA-költségvetés nagyobb részét multilaterális segélyként nyújtja, habár a pénzügyminisztériumok tisztában vannak azzal, hogy ez kisebb elszámoltathatóságot tesz lehetővé.

■ Belföldi szinten

- A civil szervezeteknek növelniük kell saját érdekérvényesítési kapacitásukat az emberi és kisebbségi jogok alkalmazásának terén azáltal, hogy elsajátítják és beépítik munkájukba az emberi jogi megközelítést.
- A magánszektor szerepének az erősítése: az EFA-hoz való hozzáférés érdekében előkészítő és képzési programokra van szükség lehetőleg olyan projektek révén, amelyek megvalósítják az üzleti, a civil és az állami szektor közötti együttműködést.
- A különböző minisztériumok közötti partnerséget még fejleszteni kell. Ez szorosan kapcsolódik a politikai koherenciához mind európai uniós, mind nemzeti szinten. A legtöbb új tagállam az ODA-költségvetés nagyobb részét multilaterális segélyek keretében biztosította, amit a pénzügyminisztériumok is támogatnak, holott ennek a kiadásnak az esetében alacsony az elszámoltathatóság lehetősége. Európai uniós és nemzeti szinten az irányelvek koherenciája nagy kihívásokat támaszt, mivel a kereskedelmi érdekek gyakran ellentétesek a nemzetközi fejlesztési érdekekkel.

- Bizonyos új tagállamokban még nem fogadtak el egy, az ODA-t szabályozó törvényt. A legtöbb esetben a pénzügyminisztériumok ezt nem támogatják, mivel ez más rendelkezések módosítását teszi szükségessé. A külügyminisztériumok bizonyos új tagállamokban gyengék, amikor arra kerül a sor, hogy kormányzati szinten lobbizzanak az ODA érdekében.
- A stratégiai tervezés hiányának következtében nem vonják be a folyamatokba az összes érintett felet.

□ **Partnerség és a globális fejlesztési program:**

- Az új tagállamok nem vesznek részt az EU-szintű vagy a globális programok kialakításában. Az új tagállamok európai parlamenti képviselőinek jobban kell tájékozódni a nemzetközi fejlesztési együttműködéssel kapcsolatban, és az új tagállamok számára más csatornákat kell találni, hogy beleszólhassanak az Európai Tanács fejlesztési programjába, mivel ezek az államok még nem alakították ki a részvételhez szükséges partnerséget.
- Átfogó politikát kell kifejleszteni más tagállamokkal együttműködésben – de az új tagállamokat ekkor „junior” partnerekként kezelik.
- A hiányzó tapasztalatok megszerzése érdekében szintén forrásokat kell biztosítani a fejlesztési szereplők számára szervezett csereprogramokhoz, gyakornoki programokhoz, illetve tanulmányutakhoz.
- Végül fejleszteni és erősíteni kell a civil, a kormányzati és az üzleti szektor közötti együttműködést.

G. A célok elérésével és az ODA-ra-fordított összegek növelésével kapcsolatos kihívások – az új tagállamok bevonása a legkevésbé fejlett országokkal folytatott fejlesztési együttműködésbe

- **Globális irányzatok, gazdasági válság vs növekvő ODA-költségvetés**
  - A globalizáció, az új társadalmi-gazdasági irányzatok, a közelmúltban történt gazdasá-

gi válság és az éghajlatváltozás miatt az új tagállamoknak új kihívásokkal kell szembenéznük, akárcsak más EU-tagállamoknak, vagy a világ más országainak.

- Nem csak a gyarmatosító múlt hiánya az oka annak, hogy az új tagállamok fejlesztési programjában nem a legkevésbé fejlett országok élveznek prioritást. Az új tagállamok kisebb forrásokat tudnak elkülöníteni ODA-ként, és a gazdasági válság miatt valószínű, hogy még ez a kis összeg is csökkenni fog. Az EU rendelkezései lehetővé teszik az új tagállamok számára, hogy fokozatosan ériék el az EU-ra jellemző átlagot.
- Napjainkban a multilaterális és nemzetközi szervezetek, valamint az EU is egyértelműen állítja, hogy a Millenniumi Fejlesztési Célokat és a 2015-ös kötelezettségvállalásokat nem fogják tudni teljesíteni. Ezt az irányvonalat követve az új tagállamok kormányai szintén ezt az üzenetet kezdték kommunikálni ahelyett, hogy megoldásokat keresnének.
- Az új tagállamok kevés erőforrással rendelkeznek a egy intenzív, hatékony, fajsúlyos nemzetközi fejlesztési együttműködés kialakításához a legszegényebb országokkal. Ezeket a szűkebb forrásokat viszont egyesíthetik a hasonló problémával küszködő államok: az összeadott forrásokkal együttesen egy adott régió fejlesztésére tudnának koncentrálni. Így célzottabb támogatás biztosítható egy partner országnak, és az új donorok közötti koordináció is javulhat.
- A kormányzatok kormányzati szinten akarnak együttműködni a célországokkal (ahogy ezt több fórumon kijelentették). Azonban az ODA-ra szánt összegek helyi célcsoportokhoz való hatékony eljuttatását az ODA-források decentralizálása biztosíthatja az új tagállamok regionális és helyi önkormányzatainak bevonásával. Ez egyrészt sokkal könnyebb együttműködést tenne lehetővé a civil szervezetekkel, másrészt a partnerországok önkormányzataival. Az új tagállamok önkormányzatainak még állást kell foglalniuk az ODA-t illetően. A 2008-as Európai Fejlesztési Napok középpontjában a segélyek decentralizálása

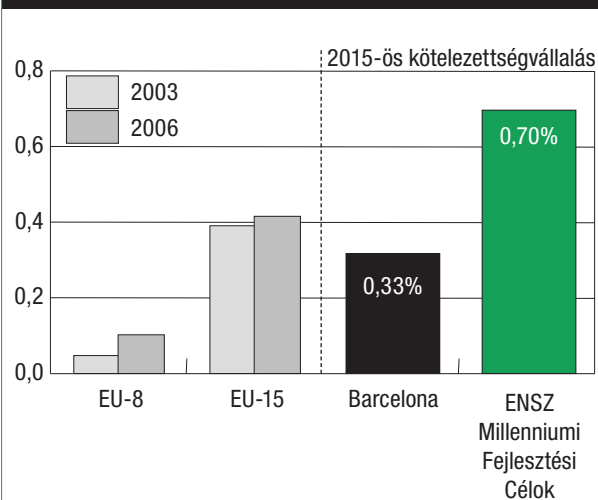
állt. Néhány új tagállam települési önkormányzata szándéknyilatkozatot írt alá a nemzetközi fejlesztési törekvésekhez való csatlakozásról.

AZ ÚJ TAGÁLLAMOK NEMZETKÖZI FEJLESZTÉssel FOGLALKOZÓ CIVIL SZERVEZETEI RÉSZVÉTELÉNEK JAVÍTÁSA A NEMZETKÖZI FEJLESZTÉSI EGYÜTTM KÖDÉSBEN

- **Pénzügyi nehézségek**
  - A források apadnak és a kisebb civil szervezetek, sőt a platformok fenntarthatósága is kétséges.
  - Az új tagállamok civil szervezetei (néhány nagyobb szervezet kivételével) nem rendelkeznek elegendő humán és pénzügyi erőforrással ahhoz, hogy egy, az érdekvégyesítésért felelős munkatársat alkalmazzanak, aki képviselné őket Brüsszelben, tájékoztatná a szervezeteket a legfrissebb kérdésekről, részt venne a lobbizásban, az irányelvek kialakításában, a stratégia, a kutatás és a publikációk megvitatásában.
  - A civil szervezetek túl sok projekttel foglalkoznak egyszerre, sokan közülük kiégtek a túlélésért folytatott mindennapos harcban.
- **A pénzmozgások átláthatatlansága:** bizonyos új tagállamokban (például Magyarországon) az ODA elosztása alapvetően ellenőrizetlen, nem átlátható és nem elszámoltatható, és az adatokhoz nem lehet hozzáférni.
- **Korlátozott partnerségek:**
  - A régi tagállamok civil szervezetei nem feltétlenül akarják bevonni az új tagállamok civil szervezeteit az együttműködési projektekbe, bár szükségük van rájuk, hogy sikeresebben tudjanak hozzájutni az európai uniós forrásokhoz. Ez a szükségszerűség arra ösztönzi a régi tagállamok civil szervezeteit, hogy aktívan építsenek ki partnerkapcsolatokat az új tagállamok civil szervezeteivel, ami fejleszti az együttműködést a régi tagállamok és az új tagállamok szervezetei között.

A fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek a *Nyílt Fórum (Open Forum)* létrehozását kezdeményezték annak érdekében, hogy összekapcsolják a kormányok, a donorok és a fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek által életre hívott, saját maguk kiértékelését célzó különböző kezdeményezéseket. A platformhoz bárki csatlakozhat és megoszthatja a tapasztalatait, tudását, kétségeit, kérdéseket vehet fel, vagy segítséget kérhet, nem csak a *segélyhatékonyság*, hanem a *fejlesztési hatékonyság* új paradigmájának méréséhez is. (Nyílt Fórum a civil szervezetek hatékonyságáért: <http://www.cso-effectiveness.org/>)

3. ábra: A GNI kis részét fordítják ODA-ra...

Forrás: Ben Slay, az UNDP Pozsonyi Regionális Központjának igazgatója

- Az új tagállamok kormányai még mindig nem ismerik el teljes jogú partnerként a civil szervezeteket az ODA-stratégiák kialakításában.
- A nemzeti platformokon belül problémát jelenthet a különböző nézetek összeegyeztetése, illetve az, hogy a platform a kormányzat és más szereplők megbízható partnerévé váljon a fejlesztési együttműködésben.
- Az önkormányzatokkal való kapcsolatépítés a nulláról indul, és erős érdekvégyesítésre lenne szükség, ahogy korábban a kormányok irányába is.

- Az új tagállamok kormányainak és civil szervezeteinek nincsenek kiépített, jól fejlett hálózatai a partnerországok szereplőivel annak ellenére, hogy a projekt ciklusban, beleértve a tervezési és értékelési szakaszokat, fontos a részvételi alapú megközelítés, a szoros együttműködés és a partnerség a partnerországok kormányaival, a nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetekkel, illetve az üzleti szférával. Az európai uniós és nem európai uniós szereplőknek (kormányoknak vagy nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezeteknek) együtt kell működniük, hogy lehetővé tegyék a partnerországok számára, hogy irányelveket kezdeményezzenek, és képessé tegyék a partnerországokat arra, hogy hatékonyabban képviselhessék érdekeiket. A lobbizást is közösen kell folytatni.
- *Hiányzó tereptapasztalatok:*
Az új tagállamok fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetei számára nehéz tereptapasztalatot gyűjteni a környező országokon kívül, mivel a tanulmányutakhoz szükséges források nem állnak rendelkezésre. Csak a nagy civil szervezetek (főleg az egyházi szervezetek) rendelkeznek más kontinenseken tereptapasztalattal. Ez a tapasztalat fontos a szervezeteknek ahhoz, hogy sikeresek legyenek a pályázatokon. Néhány partnerország képviselője szerint azonban az új tagállamoknak pl. az infrastrukturális fejlesztések helyett a kapacitásfejlesztésre kellene koncentrálni a projektjeikben. A partnerországok civil szervezetei hangsúlyozzák, hogy szükségük van azokra a készségekre és képességekre, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy lefolytassák saját fejlesztési projektjeiket, például, hogy iskolákat építsenek. Ezeket a konkrét fejlesztéseket azonban ők maguk akarják ott helyben végrehajtani. Az európai uniós nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetektől a kapacitások kiépítésében kérnek segítséget, tudni akarják, milyen lehetőségek

vannak az együttműködésre, vagy hogyan lehet sikeresebben hozzáférni a forrásokhoz. Azt is kérik, hogy az új tagállamok civil szervezetei európai szemléletformáló projektekre koncentráljanak, és tudatosítsák a partnerországok helyzetét az európai társadalmakban, illetve győzzék meg a politikusokat, hogy olyan irányelveket terjesszenek elő, amelyek nem szigetelik el őket még jobban. A partnerországok civil szervezeteinek szintén olyan projektekre van igénye, amelyek hatása hosszú távú, és amelyek segítenek kialakítani egy ösztönzőbb környezetet, illetve képessé teszik a célcsoportokat arra, hogy változtassanak saját helyzetükön.

- *Hiányzó tapasztalat a horizontális elvek alkalmazásában*

Az EU kezdeményezéseiben már régóta jelen vannak az olyan horizontális elvek, mint a nemek egyenjogúsága, a környezettudatosság és a fenntarthatóság. A legtöbb civil szervezet tudja, hogy ezeket az értékeket átfogóan kell képviselni minden európai uniós projektben. A segélyezési hatékonysági statisztikákat nézve azonban egyértelmű, hogy a nemek egyenjogúságára vonatkozó szempontokat még erősebben kell hangsúlyozni, csakúgy, mint az éghajlatváltozást és a fenntarthatóságot.

- *A fejlesztés hatékonyságának mérése*

A nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek bírálták a kormányzati és az üzleti szektor beavatkozásait, megtárgyalták a segélyezés hatékonyságát, valamint publikálták Aid Watch jelentéseiket. Most felvetették saját hatékonyságuk mérésének kérdését. Létrehoztak egy új többszereplős platformot. Minden, a nemzetközi fejlesztésben részt vevő társadalmi szereplő értékelni akarja saját munkáját, vagy igénye van arra, hogy mások értékeljék ki őt, különben lehetetlen mérni tevékenységeik hatását.

Üzemanyagtartály a ghánai Temában. Forrás: Lerner Balázs

IV. FEJEZET

ESETTANULMÁNY: GYAKORLATI PÉLDÁK AZ ÚJ TAGÁLLAMOKBAN ALKALMAZOTT FEJLESZTÉSI POLITIKÁKRA

Ebben a fejezetben áttekintést adunk a négy visegrádi ország (V4) ODA struktúráiról. A Cseh Köztársaság, Lengyelország, Magyarország, és Szlovákia történelmileg erősen kötődnek egymáshoz, értékrendjükben is sok közös elem van, és ezek a hasonlóságok a fejlesztési együttműködésben is tükröződnek. Továbbá, az is fontos, hogy a négy ország saját teljesítményét egymással összemérhetőnek tekinti. A skandináv példákat ellenben nehéz megvitatni a külügyminisztériumi tisztviselőkkel, mert azokat nem tekintik mérvadónak saját helyzetükre. Néhány földrajzi területen mind a négy visegrádi ország jelen van, ez azonban nem szükségszerűen jelenti célratörő és összehangolt projektek megvalósítását. Mivel a V4 országok ODA struktúrái folyamatosan változnak, a mostani fejezet csak általánosságban mutatja be azok felépítését és a főbb irányvonalakat. Egyértelmű, hogy a donor pozíció nincs teljesen kidolgozva, sokszor nem határozzák meg világosan a felelőségeket és a partnerseégeket, ezért megállapítható, hogy a fejlődő országoknak nyújtott fejlesztési támogatás területén a V4 államok még mindig az átmenet szakaszában vannak.

A FEJLESZTÉS JOGI ÉS POLITIKAI KERETRENDSZERE

A V4 országok jogi és politikai keretrendszerének hasonlóságai főként az EU csatlakozásra vezethetők vissza. Az első kormányzati kezdeményezések az 1990-es évek második felében kezdődtek (Cseh Köztársaság: 1995; Lengyelország: 1998; Szlovák Köztársaság: 1999; Magyarország: 2001). Az új tagállamoknak számos nemzetközi egyezménynek kellett megfelelniük, többek között:

- ❑ a Cotonou Egyezménynek,
- ❑ a Monterrey-i Konszenzusnak,
- ❑ az ENSZ Millenniumi Nyilatkozatának és a Millenniumi Fejlesztési Céloknek.

Az EU tagság azt a kötelességet is magával vonta, hogy az újonnan csatlakozó országoknak donorként kellett fellépniük a nemzetközi porondon, és ki kellett dolgozniuk ODA struktúráikat. Ez az összes V4 országban a külügyminisztérium feladatává vált, mivel a fejlesztési együttműködést nagymértékben központosítva kezelte, biztonsági és regionális geopolitikai célokra felhasználható klasszikus külpolitikai kérdések tekintetében.

A V4 államok a csatlakozásuk idejére elkészítették a fejlesztéspolitikai állásfoglalásaikat, amelyeket azonban az alábbiak miatt ért kritika:

- ❑ Nincs mögötte széles körű konzultáció.
- ❑ A szomszédos országokra összpontosítanak.
- ❑ A szegénység csökkentésével szemben a politikai stabilitásnak és a regionális biztonságnak adnak elsőbbséget.
- ❑ Ad hoc intézményi intézkedéseket hoznak.
- ❑ Gyenge jogi szabályozást biztosítanak.
- ❑ Hiányzik a kapacitás.
- ❑ Az érintett külügyminisztériumi osztályon kevés az alkalmazott, és hiányzik a szakmai hozzáértés.
- ❑ A szétdarabolt rendszer nem eléggé összehangolt (túl sok kis projekt fut túl sok országban).

Az ilyen jellegű problémák miatt az ODA-val kapcsolatos folyamatok nem átláthatóak, nem elég hatékony

A fejlesztési intézmények és az együttműködés javítása

Cseh Köztársaság: Az ODA projektek kezelésére 2008. január 1-jétől létrejött a Cseh Fejlesztési Iroda (CZDA). Megalakult a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Tanács (IDCC), amely tanácsadó testületként folyamatosan együttműködik a szakminisztériumokkal. Az IDCC-ben nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek képviselői vesznek részt, akik a Cseh Fejlesztési Együttműködési Fórumba (FoRS) tömörülnek.

Szlovák Köztársaság: 2008. február 1-jétől a szlovák ODA struktúra a parlament (és nem csak a szlovák kormány) sajátos jogi szabályozása alá tartozik. Létrejött a Szlovák Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Iroda, amely átvette az ODA eszközök kezelését az UNDP szlovák regionális irodájától és a Pozsony-Belgrád Alaptól. A törvényhozási folyamat során a civil szervezetek és a kormány az NGDO platformon keresztül működött együtt, ami helyes gyakorlatnak bizonyult.

Magyarország: Évek óta tart az ODA törvényi szabályozási kereteinek kidolgozása; eddig semmilyen ODA-ra vonatkozó törvényjavaslatot nem nyújtottak be a parlamentnek. A minisztériumi szintű tervezés előtt a külügyminisztérium tanácskozik a civil szervezetekkel, eddig azonban nem sikerült egyértelmű eredményt elérni. Bár az ODA-val foglalkozó kormányzati minisztérium az előkészítő munka során figyelembe veszi a magyar NGDO platform (HAND) véleményét, más szakminisztériumok, köztük a Honvédelmi Minisztérium, teljesen semmibe veszik a civil szervezetek szerepét.

Lengyelország: Hosszú tervezési folyamat zajlik, de a politikai akarat hiánya és a Pénzügyminisztérium részéről mutatott ellenállás jelentős akadályokat támaszt a törvényi szabályozás kereteinek kidolgozásával szemben. A Külügyminisztérium folytatott megbeszéléseket a Grupa Zagranica NGDO platformmal, mégsem vette figyelembe a platform javaslatait a több évre szóló program és a hatékonyabb ODA struktúrák tárgyalásakor.

a programozás, és gondok merülnek fel az irányítással. Az EU csatlakozás (2004) óta lassú fejlődés mutatkozik az ODA struktúrákban, néhány országnak azonban sikerült javítania hatékonyságán.

A fejlesztési politikáért vállalt felelősség

A fejlesztési politikákért a V4 országok érintett külügyminisztériumai, és végső soron a kormányok felelősek. Az EU felé vállalt kötelezettségeik és nyilatkozataik ellenére a V4 országok egyértelműen saját regionális biztonsági célkitűzéseiket nézik, amikor a fejlesztési politikák meghatározására kerül sor. Az EU-ra és a nemzetközi irányelvekre (pl. a Millenniumi Fejlesztési Célokra) gyakran hivatkoznak, de az ODA irányelvek nem igazodnak a Millenniumi Fejlesztési Célok mutatószámaihoz, és az ODA hatását sem értékelik a Millenniumi Fejlesztési Célok célkitűzéseinek teljesítése szempontjából. A Millenniumi Fejlesztési Célok sokkal jelentősebb szerepet játszanak a szemléletformáló és a globális nevelési projektekből.

PÉNZÜGYI SZINTEK ÉS KÖTELEZETTSÉGVÁLLALÁSOK

2005-ben az EU Általános Ügyek és Külkapcsolatok Tanácsa megállapodott abban, hogy a 2002 után csatlakozó tagállamoknak 2010-re a költségvetésük ODA-ra fordított összegét a GNI 0,17 százalékára, 2015-re pedig a 0,33 százalékára kellene növelniük. Ezt az Európai Fejlesztési Konszenzus újra megerősítette. Ráadásul a Monterrey-i Konszenzus kijelentette, hogy a kormányoknak hatékony intézkedéseket kell hozniuk annak érdekében, hogy az ODA elérje a GNP 0,7 százalékát.

Bilaterális ODA: az OECD definíciója szerint a donor kormány által közvetlenül egy fejlődő ország kormányának nyújtott támogatás vagy kölcsön.

Multilaterális ODA: különböző országok által egy közvetítő nemzetközi szervezeten (gyakran valamilyen ENSZ képviselőn vagy EU intézményen) keresztül nyújtott költségvetési juttatás. A segély kifizetése tagdíj formájában történik.

Multilaterális és bilaterális segélykiutalások

Az ODA-n belül a bilaterális segélyek aránya nagymértékben ingadozik a V4 országokban. A különböző jelentésekben megadott adatok és az OECD statisztikák vitathatók, mivel a bilaterális segélyeket gyakran a segélyinflálás jellemzi. Ez azt jelenti, hogy például az adósságelengedést, illetve a kötött segélyhiteleket is bilaterális segélyként számolják el, vagy – bizonyos esetekben – (a Honvédelmi Minisztérium utasítására) a hadsereg által az iraki vagy afganisztáni missziók során megvalósított segélyprojekteket is.

A fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek kritizálják az új tagállamok ODA támogatási rendszerét, mert a bilaterális segélyt gyakran nem a Millenniumi Fejlesztési Célokra fordítják, hanem regionális biztonsági célokra, vagy a háború utáni helyreállítással kapcsolatos nemzetközi kötelezettségekre költik. Egyes kormányok azzal érvelnek, hogy multilaterális segély formájában hatalmas összegeket fordítottak a Millenniumi Fejlesztési Célokra a legkevésbé fejlett országokban. A segélyinflálás azonban főként a bilaterális forrásokat érinti. Nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek becslései alapján például Lengyelország esetében a 2007-ben nyújtott bi-

4. táblázat: V4 országok ODA 2004–8

Year	Cseh Köztársaság ODA/GNI%	Magyarország ODA/GNI%	Lengyelország ODA/GNI%	Szlovák Köztársaság ODA/GNI%
2004	0,11	0,07	0,05	0,07
2005	0,11	0,11	0,07	0,12
2006	0,12	0,13	0,09	0,10
2007	0,11	0,08	0,09	0,09
2008	0,11	0,07	0,08	0,10

Forrás: <http://stats.oecd.org/Index.aspx#>

laterális segély 88%-a inflálódott segélykomponensekből állt (adósságelengedés, kedvezményes hitelekhez kötött segély, külföldi hallgatók ösztöndíja stb.).

TEMATIKUS ÉS TERÜLETI PRIORITÁSOK AZ EU-POLITIKÁBAN

A szakpolitikai prioritásokat az adott nemzeti ODA stratégiákban határozzák meg, melyhez korlátozott számú országstratégiai dokumentum társul. A tematikus prioritások ritkán említik a szegénység csökkentését, inkább a V4 országok komparatív előnyeire összpontosítanak, és a rendszerváltással kapcsolatos tapasztalatok lehetséges átadását hangsúlyozzák. A földrajzi területek kiválasztása ritkán követi az EU logikáját: a

Cseh Köztársaság

Érintett ágazatok: egészségügy, oktatás, energia-termelés, illetve kiválasztott műszaki és környezetvédelmi területek.

Érintett földrajzi területek: Angola, Bosznia-Hercegovina, Moldova, Mongólia, Szerbia, Vietnam, Jemen, Zambia. Ezen országokra vonatkozóan léteznek országstratégiai dokumentumok, azonban Irakra és Afganisztánra nem, holott ezek az országok középtávú prioritást élveznek.

Magyarország

Érintett ágazatok: rendszerváltással kapcsolatos tapasztalat átadása, ismereten alapuló segítségnyújtás, oktatás, szakértők és műszaki szakemberek képzése, egészségügyi szolgáltatások, mezőgazdaság, vízgazdálkodás és vízforrások létesítése, általános infrastruktúra-fejlesztés, környezetvédelemmel kapcsolatos műszaki tanácsadás.

Érintett földrajzi területek: Bosznia-Hercegovina, Palesztin Fennhatóság, Szerbia, Vietnam. További projektpartneri kapcsolatokat fontolgatnak az alábbi országokkal: Kína, Kirgiz Köztársaság, Macedónia, Moldova, Mongólia és Ukrajna; emellett a legkevésbé fejlett országok is megjelennek a listán:

Kambodzsa, Etiópia, Laosz és Jemen, és halvány utalást találunk még a szub-szaharai Afrikára, mint régióra. Az Afganisztánban és Irakban vállalt nemzetközi kötelezettségek az ODA egyre nagyobb arányát emésztik fel. Magyarország Bosznia-Hercegovinára, Szerbiára és Vietnamra vonatkozóan dolgozott ki országstratégiai dokumentumokat, és folyamatban van ennek megfogalmazása Moldovára is. A dokumentumokat határozatlan és nem világos stratégiai célkitűzései miatt kritizálják.

Lengyelország

Érintett ágazatok: egészségvédelem, oktatás és tudomány, ivóvízhez való hozzáférés, környezetvédelem, a helyi struktúrák megszilárdítása, a demokratikus intézmények és a szisztematikus átalakítás támogatása, a közigazgatás hatékonyságának javítása, a határon átnyúló együttműködés fejlesztése és az ágazati átalakítás. A Grúziára vonatkozó NSD mondható a leghatékonyabbnak, mivel Lengyelország intenzíven részt vett a legutóbbi grúz-orosz konfliktust követő segélyezési tevékenységben.

Érintett földrajzi területek: Afganisztán, Angola, Grúzia, Irak, Moldova, Palesztin Fennhatóság, Vietnam és egyes közép-afrikai országok.

Szlovákia

Érintett ágazatok: a demokratikus intézmények és a piaci környezet fejlesztése (rendszerváltással kapcsolatos tapasztalatok), infrastruktúra (beleértve a társadalmi infrastruktúrát is), tájrendezés, környezetvédelem, mezőgazdaság, élelmiszerbiztonság és a nyersanyagok felhasználása (erdősítés, öntözőrendszerek, stb.). Csak Szerbiára vonatkozóan van országstratégiai dokumentum.

Érintett földrajzi területek: Szerbia és Montenegró a legfontosabb célország, de projektek zajlanak az alábbi országokban is: Afganisztán, Albánia, Bosznia-Hercegovina, Kambodzsa, Kazahsztán, Kenya, Kirgiz Köztársaság, Macedónia, Mongólia, Mozambik, Szudán, Tadzsik Köztársaság és Üzbegisztán.

célszágokat általában a V4 és a kedvezményezett országok közötti biztonsági, külpolitikai, nemzetközi kereskedelmi és történelmi kapcsolatok határozzák meg. Ez azt is jelenti, hogy a rendszerváltással kapcsolatos tapasztalatok átadásának lehetősége azért merül fel, mert a fejlődő országokkal a szocializmus alatt kiépült bizonyos fokú kapcsolat. Mindez tehát nem annak a gondos mérlegelésén alapszik, hogy ez a tapasztalat hasznos lehet-e a fejlődő országok számára.

Az összes V4 államban megfigyelhető a szomszédos országok által ösztönzött politika és a regionális megközelítés (nyugat-balkáni, keleti szomszédos országok, Közép-Ázsia és a Vietnamhoz fűződő poszt-szocialista kötődések). A stratégiai dokumentumok és az ODA irányelvek nem alkalmazzák a közép- és hosszú távú megközelítést (kivéve a Cseh Köztársaságot), és a dokumentumokat amiatt is kritika éri, hogy hiányoznak belőlük a stratégiai programozásra tett erőfeszítések. A V4 országok irányelvei világosan tükrözik ezen államok kétoldalú helyzetét: egyik oldalról visszafelé tekintenek, és történelmi kapcsolataikra, illetve a jelenlegi biztonsági prioritásokra összpontosítanak, másik oldalról viszont előrenéznek, és megpróbálják beépíteni az EU elvárásait és a globális kötelezettségvállalásokat az ODA stratégiákba. Az ilyen meghasonlottság miatt hiányzik az átláthatóság, illetve nem tudnak szaktudást és kapacitást építeni.

Kapcsolat a civil szervezetekkel

Bár a költségvetés átláthatósága általánosan elfogadott demokratikus elv, az ODA-val kapcsolatos információkat gyakran nem hozzák nyilvánosságra. Ennek oka, hogy az ODA a külpolitika része, illetve az, hogy elavult politikai mechanizmusok működnek. Másrészt az ODA kiadásokat felosztják a különböző ágazati minisztériumok között, és az adatgyűjtést és az adatkezelést nem jól szervezik meg. Az ODA-ról szóló adatok nagy része post factum adat. Az ellen-

őrzési és az értékelési folyamatok hiánya tetézi ezt a problémát.

A konzultációs folyamatok az NGDO platformoktól érkező nyomás hatására jönnek létre; ezek az erőfeszítések gyakran csupán arra elegendőek, hogy a szervezetek a tervezést követően megtehessek észrevételeiket. Ez azt eredményezi, hogy az érintett kormányzati testületek nem veszik figyelembe a fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek érveit. Egyes országokban csak az ODA kis részét költik a civil szervezetekkel partnerségben megvalósuló projektekre, míg a Cseh Köztársaságban, a szakértelem folytonosságának biztosítása révén és az összehangoltságnak köszönhetően nagyobb az ilyen jellegű kiadás.

KIHÍVÁSOK: AZ IRÁNYELVEK ÉS A GYAKORLAT KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉG

A V4 országok ODA struktúráinak leggyengébb pontja az ellenőrzés és az értékelés. A szokásos előírások minden esetben az ODA kiadásokra is vonatkoznak, mivel ezek egyben az állami költségvetés elemei. Azonban nem létezik semmilyen mechanizmus arra, hogy ellenőrizzék és értékeljék a projektek tervezését és végrehajtását, illetve a programok hitelességét, hatékonyságát és átláthatóságát. Lengyelországban és Magyarországon a nagyobb hatalommal rendelkező minisztériumok (Honvédelmi Minisztérium) megpróbálják átvállalni a fejlesztési célkitűzéseket, mondván, hogy a fegyveres erők által végzett fejlesztési munka hatékonyabb, mint a civil szervezetek munkája, bár ezt az érvelést semmilyen bizonyíték nem támasztja alá (nincs semmilyen ellenőrzés és értékelés, csak a civil szervezetek által levezetett, EK által finanszírozott fejlesztési projektek esetében). Ráadásul a fegyveres erők nincsenek abban a helyzetben, hogy a partnerség és átláthatóság követelményeivel összhangban valósítsanak meg fejlesztési projekteket, az emberi jogi megközelítésről nem is beszélve.

Katonai díszszemle egy szaharai menekülttáborban. Forrás: Lerner Balázs

V. FEJEZET

MI A FEJLESZTÉSI NEVELÉS? A MÓDSZER JELENT SÉGE A CIVIL SZERVEZETEK SZÁMÁRA

A fejlesztési nevelés és az ezzel kapcsolatos érdekérvényesítés a világméretű szegénység elleni küzdelem alapvető eszköze. Célja, hogy megváltoztassa a politikai és a társadalmi gondolkodást, hozzájáruljon egy igazságosabb globális kapcsolatrendszer kialakulásához, és csökkentse a globális Északra jellemző egyéni vagy kollektív (állampolgári, vállalati, állami, stb.) magatartás által okozott károkat a fenntartható globális fejlődés érdekében.

Míg a fejlesztési együttműködés olyan domináns szereplők, mint a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) Fejlesztési Támogatási Bizottságának (DAC) meghatározása szerint a nemzetközi segélyezési programon belül helyezkedik el (Millenniumi Fejlesztési Célok, segélyhatékony megvitatása, stb.), a fejlesztési nevelés túlmutat a segélyezés kérdésén. Nem pusztán a fejlesztési politikákhoz szükséges társadalmi támogatás megteremtéséről szól, hanem olyan kérdések megvitatásáról is, mint a világkereskedelem, a bevándorlás vagy a klímaváltozás – olyan, a politika számára fontos kérdésekről, melyek sokkal jelentősebb hatást gyakorolnak a fejlesztésre, mint a donor országok segélyezési programjai. Ezért közel áll a politikák fejlesztési célú koherenciájának területéhez, amely a gazdag országok politikáinak átfogó, a fejlesztésre gyakorolt hatását vizsgálja, és amely egyre fontosabb a civil szektor számára is.

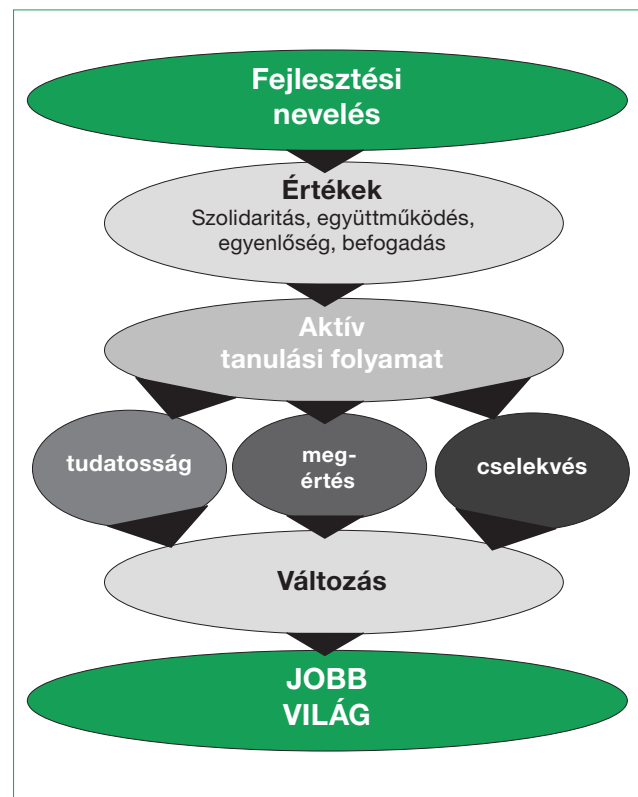
A következő fejezet témái az alábbiak:

- ❑ Bevezetés a fejlesztési nevelésbe, és annak jelentősége
- ❑ A fejlesztési nevelés európai gyakorlatának áttekintése, különös tekintettel az új európai uniós tagállamokra
- ❑ Bevezetés az érdekérvényesítő tevékenységek tervezésébe

MI A FEJLESZTÉSI NEVELÉS?

A CONCORD, a nemzetközi fejlesztésben, humanitárius segélyezésben dolgozó civil szervezetek európai konföderációja a következőképpen határozza meg a fejlesztési nevelés fogalmát:

- ❑ A fejlesztési nevelés aktív tanulási folyamat, amely a szolidaritás, egyenlőség, befogadás és együttműködés értékein alapul.
- ❑ Képesé teszi az embereket arra, hogy a nemzetközi fejlesztési prioritások és a fenntartható emberi fejlődés ismeretétől a világméretű kérdések okainak és hatásainak megértésén keresztül eljussanak a személyes részvételig és a tájékozott cselekvésig.

4. ábra: Fejlesztési nevelés

- ❑ A fejlesztési nevelés hozzájárul ahhoz, hogy minden polgár teljes mértékben részt vehessen a világszintű szegénység felszámolásában és a kirekesztés elleni harcban. Igazságosabb és fenntarthatóbb gazdasági, társadalmi, környezeti és emberi jogi alapú nemzeti és nemzetközi irányelvek után kutat.

Míg a szektor szereplői a fejlesztési nevelés egyre több átfogó meghatározását adják, a fenti állítás magába foglalja a megközelítés legfőbb elemeit. A hosszú távú cél egy igazságosabb és fenntarthatóbb globális fejlődés, a globális Észak magatartásának és politikájának befolyásolása révén. A fejlesztési nevelési tevékenység célcsoportjának keresztül kell mennie egy folyamaton – el kell jutnia a tudatosságból a megértésen át a cselekvésig.

A fejlesztési nevelés üzenete, hogy mindenki hozzájárulhat a társadalmi változáshoz. Minden fejlesztési nevelési tevékenységnek konkrét módot kellene biztosítania arra, hogy az emberek a folyamatok részeseivé váljanak. Idővel a sikeres fejlesztési nevelés eredményeképp

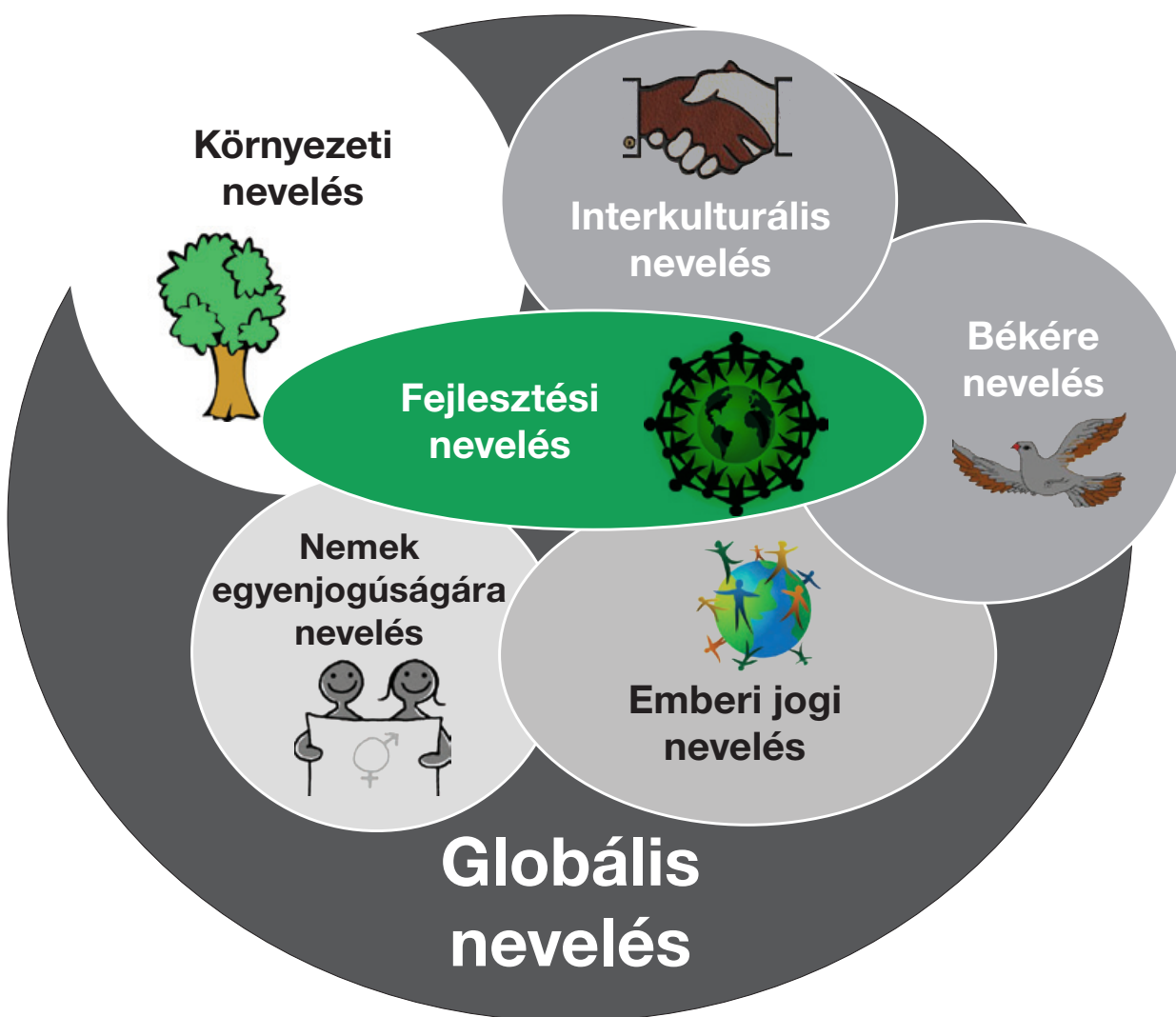
olyan társadalmak jöhetnek létre, amelyeket tudatos és képességekkel felvértezett polgárok alkotnak, akik egy igazságosabb és fenntarthatóbb globális fejlődés érdekében hozzájárulnak a világgazdaság és a hatalmi viszonyok átalakításához.

Fejlesztési nevelés és a nevelés más típusai

A fejlesztési nevelés szorosan kapcsolódik az oktatás más területeihez és megközelítéseihez, mint például az emberi jogi neveléshez vagy a fenntartható fejlődésre neveléshez. Ezek a fogalmak gyakran fe-

dik egymást. Az átfogó kifejezés a *globális nevelés*. A „globális” szó a tartalomra (világméretű kérdések), valamint a holisztikus pedagógiai megközelítés módszereire utal. A fejlesztési nevelés és a globális nevelés kifejezéseket a szektor legtöbb jelentős szereplője, mint például a CONCORD fórum a fejlesztési nevelésért, az Európai Globális Nevelési Hálózat (GENE) vagy a fejlesztési nevelés európai irányító csoportja szinonimaként használja.

Mivel a fejlesztési nevelés holisztikus, tanulóközpontú pedagógiai megközelítéseken alapszik, a fejlesztési nevelési tevékenységekben használt módszertannak a következő (nem teljes) listának kell eleget tennie:

5. ábra: Globális nevelés

- ❑ *Személyes* – összeköti a lokálissal a globálissal.
- ❑ *Részvételen alapuló* – a célcsoporttal együtt dolgozik, nem érte.
- ❑ *Kreatív* – minden érzékre ható, nemcsak a beszédet használja.
- ❑ *Ingerlő hatású* – felhasználja az ellentmondásokat, nem rejti el őket.
- ❑ *Motiváló* – megmutatja a részvétel módját.

A fejlesztési nevelés mint politikai cselekedet

Nevelési jellegén túl a fejlesztési nevelés hosszú távú célja erősen politikai: a polgárok hozzáállásának és viselkedésének megváltoztatásán keresztül (beleértve a döntéshozókat is) politikai és társadalmi változást akar elérni. Ez sokféle tevékenységen keresztül és működési területen valósul meg, a szemléletformálástól a formális és nem formális tanulási folyamatokon át a kampányolásig és a politikai érdekérvényesítő munkáig. Ebben az értelemben a nevelés, amely képessé teszi az állampolgárokat a társadalmi folyamatokban való részvételre, szükségszerűen politikai eszköz.

Miért fontos?

Tíz megalapozott érv arra, miért egyre fontosabb a fejlesztési nevelés:

1. A fejlesztési nevelés a globalizációra adott egyik válasz

A fejlesztési nevelés megadja azt a szükséges tudást, ismeretet, készségeket és értékeket, amivel teljes körűen részt vállalhatunk saját jólétünk és mások jólétének biztosításában, és amivel építő módon járulhatunk hozzá a globalizációhoz helyi és globális szinten egyaránt.

2. A fejlesztési nevelés hozzájárul a világméretű szegénység elleni küzdelemhez

Ahogy Julius Nyerere évtizedekkel ezelőtt megállapította (lásd fentebb), a szegénység elleni küzdelem leghatékonyabb módja a szegénység okainak leküzdése

lenne, amely a globális Északon és a nemzetközi gazdasági rendszerben gyökerezik. A fejlesztési nevelés egyik eszköze annak, hogy a rendszert megváltoztatni képes kritikus tömeget hozzunk létre.

3. A fejlesztési nevelés küzd a félrevezető tájékoztatás ellen

Az európai közvéleményt a globalizáció és a fejlesztési kérdések vonatkozásában a sztereotípiák, illetve a tudatlanság jellemzi. A fejlesztési nevelés segít leküzdeni ezt a tudásbeli hiányosságot.

4. A fejlesztési nevelés készségeket és képességeket épít

Az önbecsülés, a kritikus gondolkodás, a kommunikáció, az együttműködés, az alkalmazkodási készség, a csapatszellem, és a globális polgárság eszméje a modern társadalom fontos jellemzői. A fejlesztési nevelés aktív és részvételen alapuló módszerei lekötik a tanulót, és segítenek az egyéneknek a fejlődésben és saját lehetőségeik kialakításában. A fejlesztési nevelés minőségi nevelés.

5. A fejlesztési nevelés erősíti a civil társadalmat

A fejlesztési nevelés kapacitásépítő és részvételen alapuló megközelítése erősíti az állampolgári szerepvállalást. Az erős civil társadalom a koherens nemzetközi együttműködési irányelvek egyik előfeltétele, különösen az új tagállamokban, ahol a nemzetközi együttműködési irányelvek még kialakításra várnak.

6. A fejlesztési nevelés elősegíti az ODA társadalmi támogatottságát

Az OECD fejlesztési központjának elemzése szerint a fejlesztési nevelésre fordított magasabb összeg nagyobb társadalmi tudatosságot eredményez. Abban az öt EU tagállamban, ahol a legtöbbet fordítottak fejlesztési nevelésre, az ODA kifizetések értéke közelít a GNP értékének 0,7 százalékos részarányához, vagy már el is érte azt.

The situation of DE in some new member states of the EU

Magyarországon az EU finanszírozás hatékony szerepet játszott a globális nevelés kialakításában (ez a Magyarországon kedvelt terminológia), mivel a fejlesztési nevelés nem tartozik a kormány prioritásai közé. Az iskolai tantervekben nincs szisztematikusan beépítve a fejlesztési nevelés és a finanszírozás is alacsony (2007-ben 560,000 euró). A civil társadalom azonban a nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek nemzeti platformján, a HAND-en keresztül erősebb fejlesztési nevelési programra törekszik. A platformnak van egy globális nevelési munkacsoportja, és a HAND európai szinten részt vesz a DEEEP3 projekt konzorciumában, valamint házigazdája a 2010-es európai fejlesztési nevelési nyári egyetemnek.

Lengyelországban a kormány és a civil szervezetek egyre nagyobb mértékben vállalnak szerepet a nemzetközi fejlesztési nevelés átfogó megközelítésének kialakításában. 2009-ben a GENE tagjai áttekintették a lengyel szektort. (Lengyelország is tagja a hálózatnak.) Ez a beszámoló lesz a jövőbeni nemzeti fejlesztési nevelési stratégia alapja. A nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek nemzeti szintű platformja, a Grupa Zagranica folyamatos párbeszédet folytat mind a Külügyminisztériummal, mind az Oktatási Minisztériummal annak érdekében, hogy a fejlesztési nevelés bekerüljön az iskolai tantervekbe és a tanárképzésbe, valamint, hogy fejlesszék a fejlesztési nevelés finanszírozási mechanizmusait. A fejlesztési neveléshez a Külügyminisztérium révén 900,000 eurós pénzügyi támogatás áll rendelkezésre, és a külföldi fejlesztési projektek finanszírozásának 10 százaléka használható fel fejlesztési nevelés céljából Lengyelországban.

Míg néhány *szlovákiai* civil szervezet meglehetősen aktívan részt vesz a fejlesztési nevelési programok vagy tevékenységek kialakításában, a szektor a következtelen kormányzati támogatás és a civil szervezeti kapacitás hiánya miatt gyenge marad. A fejlesztési nevelésre fordított támogatás alacsony (300,000 euró), és a fejlesztési nevelés nem képes a tanárképzés vagy az iskolai tantervek részét (míg a multikulturális nevelés szerepel benne). A SlovakAid-nél kevés a támogatás a fejlesztési nevelésre, és nincs nemzeti szintű stratégiai folyamat.

A fejlesztési nevelés még mindig nem hangsúlyos *Szlovéniában* a kormányzati támogatás és a civil szervezeti kapacitás hiánya következtében. Az EK támogatása, különösen Szlovénia EU elnöksége idején, ösztönzőleg hatott a SLOGA-ra, a nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek nemzeti platformjára, amely fejlesztési nevelési csoportot működtet. 2008-ban a SLOGA megszervezte az *Interkulturális párbeszéd a fejlesztési nevelésben* című, a téma több szereplőjét bevonó nemzetközi konferenciát, és a kormánnyal nemzeti szinten elkezdte kialakítani a fejlesztési nevelés átfogó megközelítését. Ez a folyamat azonban lassú, és a fejlesztési nevelés finanszírozása továbbra is igen gyenge.

Míg a fejlesztési nevelés elismert megközelítés *Lettországban*, a pénzügyi válságnak az országra gyakorolt hatása következtében az egész civil szektor finanszírozási helyzete katasztrofális. Lettország igen aktívan részt vesz a Fiatal Európaiak Globális Nevelési Hálózatában (GLEN), és rendszeresen jelen van számos európai eseményen, például a fejlesztési nevelési nyári egyetemen és a fejlesztési nevelési fórumokon, de a szektor még mindig törekeny.

7. A fejlesztési nevelés demokratikus követelmény

Demokratikus jog, hogy a közvélemény megfelelő tájékoztatást kapjon a fejlesztési együttműködésről, és elszámoltathassa kormányát arról, hogy az adót következetesen és hatékonyan használja-e fel a szegénység elleni küzdelemben.

8. A fejlesztési nevelés politikai kötelesség

Az egyre növekvő számú politikai kötelezettségvállalásokban és nyilatkozatokban a kormányok és az intézmények elismerik a fejlesztési nevelés fontosságát.

A legtöbb európai ember nem tudja, hogy a partnerországok szintén működtetnek fejlesztési nevelési programokat. Például nagyon aktívak a fejlesztési nevelési iskolai programok Brazíliában.

Ezért a fejlesztéssel foglalkozó európai civil szervezetek ösztönözve kell, hogy érezzék magukat arra, hogy:

1. összekapcsolják az európai és nem európai fejlesztési nevelési programokat;
2. tanár- és diákcserét szervezzenek;
3. részt vegyenek a partnerországok fejlesztési nevelési programjaiban;
4. biztosítsák, hogy a partnerországoknak beleszólása legyen a fejlesztési nevelési programokba, például az EU-ban élő bevándorlók bevonásával.

9. A fejlesztési nevelés egyre népszerűbb

A szektor az elmúlt évtizedben gyorsan nőtt: egyre több állam rendelkezik nemzeti szintű fejlesztési nevelési stratégiával, a költségvetési források emelkednek, a szereplők száma növekszik.

10. A fejlesztési nevelés működik

Az értékelések és a tanulmányok, például az OECD, az Európai Bizottság vagy a GENE anyagai a fejlesztési nevelés pozitív hatását mutatják.

A FEJLESZTÉSI NEVELÉS SZEREPE AZ ÚJ TAGÁLLAMOKBAN

A fejlesztési nevelési programok kulcsfontosságú szerepet töltenek be abban, hogy az új tagállamok társadalmi tájékozottabbak legyenek a fejlesztési kérdésekkel kapcsolatban. Az új tagállamok civil szervezetei aktív szerepet játszanak a fejlesztési ne-

velés általános, középiskolai, illetve felsőoktatási szintű és a hivatalos oktatási rendszereken kívüli bevezetésében. A fejlesztési nevelés meghatározásával és tartalmával kapcsolatos eszmecserék most zajlanak.

A fejlesztési nevelés különösen az alábbiakhoz járulhat hozzá:

- Tudás átadása a fiataloknak az emberiségről.
- Globális kérdések tanítása interaktív pedagógiai módszerek felhasználásával.
- Az adófizetők tájékoztatása arról, mire költik adópénzeiket.
- A közpénzek jobb elosztásának ösztönzése katasztrófa helyzetben történő igénylések, illetve a fejlesztéssel és emberi jogokkal kapcsolatos projektek esetében.
- A kormány többletkiadásának igazolása, ahogy azt az *acquis communautaire* (közösségi jog) is szükségessé teszi.
- Az elszámoltathatóság, és ezáltal a demokrácia erősítése az új tagállamokban.

PHO aktivista tiltakozik az ENSZ klímaváltozási konferencián a lengyelországi Poznanban. Forrás: PHO

VI. FEJEZET

M KÖDIK? GYAKORLATI ÚTMUTATÓ A FEJLESZTÉST TÁMOGATÓ KAMPÁNYOLÁSHOZ – EMBERI JOGI MEGKÖZELÍTÉS A KAMPÁNYOLÁSBAN

Az MRG „A fejlesztés támogatása Európában: A kritikus tömeg felé és azon túl” elnevezésű programja keretében nyolc civil szervezet – a Szlovén Afrika Központ, az Annwin Szlovákia, a Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány Magyarország (DemNet), a Magyar Afrika Platform (MAP), a Karat Koalíció Lengyelország, a Lengyel Humanitárius Szervezet (PHO), az SOS Málta és a Fialok az AIDS Ellen Lettország – egyéves kampányt bonyolított le országában. A cél az volt, hogy széles körben növeljék a tudatosságot a nemzetközi fejlesztés terén. A kampányok közös pontja a fiatalok nemzetközi fejlesztési kérdésekkel kapcsolatos nevelése volt.

Ez a fejezet a kampányolás legfontosabb alapelveit ismerteti. Nem célja a kampányolás teljes eszköztárának bemutatása, hanem az alapvető ismereteket összegzi, és a partnerszervezetek által lebonyolított kampányok során szerzett know-how-ra, jó gyakorlatokra, pozitív és negatív példákra koncentrálva, azaz gyakorlati megközelítésből mutatja be, hogyan alkalmazható az emberi jogi megközelítés a kampányolásban.

MIT JELENT AZ EMBERI JOGI MEGKÖZELÍTÉS A KAMPÁNYOLÁSBAN?

A kampányolás olyan stratégia kidolgozása és alkalmazása, amely bizonyos eredmény vagy változás elérésére mozgósítja az embereket. Egy kampány elemző kutatásra épül, felhívja a figyelmet egy problémára, és célja, hogy megoldást kínáljon. A kampányolás sohasem egy tevékenységet takar; mindig több tevékenység sorozata, amelyek stratégiai módon járulnak hozzá a végcél(ok) eléréséhez. Amikor az emberi jogi megközelítést alkalmazzuk a kampányolásnál, a méltóság, az igazságosság, az egyenlőség, valamint az emberi és kisebbségi jogok tiszteletének elvét valósítjuk meg a kampányolás folyamatának minden szakaszában.

Az emberi jogi megközelítés alkalmazása a kampányolásban a következőket jelenti:

- ❑ *Kampányod elsődlegesen az emberi jogi keretrendszert használja.* Viszonyítási alapként használd a nemzetközi és a hazai emberi jogi normákat, és a jogsértést ebben a keretrendszerben fogalmazd meg. Például így is kifejezheted, ha egy csoport nem jut ivóvízhez: az ICESCR szerint minden emberi lénynek elidegeníthetetlen joga, hogy vízhez jusson.
- ❑ *Kampányod képessé teszi a kedvezményezetteket az érdekérvényesítésre.* Vértessz fel a jogosultakat (kirekesztett közösségeket, etnikai, nemzeti, vallási és nyelvi kisebbségeket, fogyatékossgal élőket, fiatalokat, nőket, stb.) tudással, hogy fel tudják szólítani a hatóságokat arra, hogy védjék, tiszteljék, és tartsák be jogaikat. Hallasd a közösség hangját, amikor csak lehet, kérd meg őket arra, hogy mondják el a velük történt eseteket. Ne tüntessz fel őket áldozati szerepben, ne válassz olyan képeket, és ne fogalmazd meg úgy a mondanivalód, amely a szenzáció kedvéért túloz, illetve sztereotipizálja az embereket vagy helyeket (lásd a **CONCORD képekre és üzenetre vonatkozó magatartási kódexét**).
- ❑ *Kampányod a társadalom minden szegmensét megszólítja, beleértve a kirekesztett kisebbségeket is.* Támogasd az együttműködést olyan civil szervezetekkel, amelyek társadalmilag kirekesztett csoportokat képviselnek, mint például a kisebbségeket, a bevándorlókat, a menekülteket, a fogyatékossgal élőket, stb. Ismereteket cserélhettek, amiből mindkét fél profitálhat.

Az alábbi öt alapelv segítségével bizonyosodj meg arról, hogy megfelelően alkalmazod az emberi jogi megközelítést:

- ❑ *Kampányod az emberi jogokat használja normatív keretként.*
- ❑ *Kampányod képessé teszi a kedvezményezetteket arra, hogy harcoljanak a jogaikért.*
- ❑ *Kampányod a társadalom minden szegmensét megszólítja, köztük a kirekesztett kisebbségeket is*
- ❑ *Kampányod a csoportérdekek széles spektrumát képviseli, beleértve a legsebezhetőbb közösségek érdekeit is.*
- ❑ *Kampányod elszámoltatható.*

geket is. Támogasd az együttműködést olyan civil szervezetekkel, amelyek társadalmilag kirekesztett csoportokat képviselnek, mint például a kisebbségeket, a bevándorlókat, a menekülteket, a fogyatékossgal élőket, stb. Ismereteket cserélhettek, amiből mindkét fél profitálhat.

- ❑ *Kampányod a csoportérdekek széles spektrumát képviseli, beleértve a legsebezhetőbb közösségek érdekeit is.* Amikor egy emberi jogi visszaélés ellen küzdesz, minden olyan csoport érdekét képviseld, amelyek érintve vannak az ügyben, beleértve a nőket, a gyere-

Az emberi jogi megközelítés nem csak a fejlesztési politikákra alkalmazható; a fogalom teljes mértékben vonatkoztatható a civil szervezetek munkájára is. Tekintsd át a szervezeti struktúrát, és nézd meg, hogy a döntéshozatal részvételi alapon működik-e és elszámoltatható-e, hogy az irányítási folyamatok átláthatók-e és elszámoltathatók-e, és mennyire sikerül bevonni a kirekesztett csoportokat, például a kisebbségeket, a fogyatékossgal élőket, vagy az LMBT embereket a munkába. Dolgozz ki egy cselekvési tervet az emberi jogi megközelítés szervezeti struktúráján belüli alkalmazására. Az átvilágításhoz használd az **Amnesty International útmutatóját**.

keket, a kisebbségeket, az őslakosokat, vagy más kirekesztett csoportokat. Vond be őket a munkádba, illetve kérd meg őket, hogy adjanak hangot a velük történt eseteknek.

- *Kampányod elszámoltatható.* Tedd átláthatóvá a kampányod. Az ellenőrzési és értékelési rendszert azokkal a közösségekkel közösen tervezd meg, akiket a kampány során képviselsz. Biztosítsd részvételüket a kampány tervezésében, kivitelezésében, megvalósításában, ellenőrzésében és értékelésében, és gondoskodj arról, hogy a nézeteik beépüljenek a kampányba. Ezáltal kampányod legitimitása is nagyobb lesz.

1. LÉPÉS: AHHOZ, HOGY VALAMIT HELYESEN CSINÁLJUNK, ÉRTENÜNK KELL, MI TÖRTÉNIK

Ha meg akarsz változtatni egy irányelvet, illetve gyakorlatot, vagy valaki(k) hozzáállását, ismerned kell az *ügyet*, a *szereplőket* és saját *erőforrásaidat*. Ennek feltérképezése nem feltétlenül terhes és fáradtságos folyamat. Szánj egy kis időt a háttérkutatásra, és bizonyosodj meg arról, hogy tevékenységeid célzottak és hatékonyak. Készíts egy listát a legfontosabb adatokról és ismeretekről, és kezdj részletes tervezésbe. A kampányoláshoz energiára, időre és pénzre van szükség, és akkor érünk el nagy eredményeket, ha kritikus és elemző megközelítéssel vizsgáljuk az ügyet. Tervezz előre, és dolgozz ki különböző lehetséges forgatókönyveket. Ehhez teljes mélységében ismerned kell a helyzetet.

Az gy

Az alábbi kérdéslista segít meghatározni azokat a szempontokat, amelyek kampányodat alakíthatják:

1. Melyek a célország témába vágó nemzetközi és regionális emberi jogi kötelezettségei? (A ratifikációkról lásd az **MRG táblázatát** vagy a **bayefsky.com**-ot.)

Végezd el a helyzetelemzést. Egy új tagállam aktivistájaként olyan kampányt tervezel, amely egy, a fejlesztéssel kapcsolatos emberi jogi visszaéléssel foglalkozik. Az egyik tevékenység a fejlesztési nevelés. Olyan szereplőket keresel az országodban, akik nyomást gyakorolhatnak a támogatott ország kormányára, és változást tudnak elérni. Elemezd a helyzetet.

2. Védi-e a jogot az alkotmány vagy más hazai törvények? Milyen hivatalos vagy nem hivatalos korlátok gátolják a jog teljes megvalósulását?
3. Milyen közösségeket érintenek az emberi jogi visszaélések, és milyen mellékhatásokkal jár ez a közösségre nézve (betegségek, szegénység)? Sorold fel az alapvető és legfelháborítóbb tényeket. Vannak-e olyan társadalmi rétegek, például nők, gyerekek, kisebbségek vagy őslakosok, akik jobban érintettek az ügyben, mint mások?
4. Mit tettek személyek, csoportok, segélyszervezetek vagy civil szervezetek a célországban, hogy javítsanak az ott élők helyzetén?
5. Min kell változtatni? Készíts egy listát azokról a dolgokról, amit meg szeretnél változtatni, és rangsorold őket.
6. Miért nem történt eddig változás?
7. Milyen kötelezettségeket vállal országod a nemzetközi fejlesztési irányelveiben?
8. Mely országokban valósít meg országod fejlesztési projekteket? Mely országok kormányod legfontosabb partnerei a nemzetközi fejlesztési együttműködésben?
9. Mennyire ismerik honfitársaid a fejlesztéssel kapcsolatos kötelezettségvállalásokat? Nézd meg az **Eurobarometer új tagállamokról készült beszámolóját**.
10. Mit tettek az ügy érdekében az országodban dolgozó személyek, csoportok vagy civil szervezetek? Milyen lépéseket vagy intézkedéseket hajtottak végre a hatóságok?
11. Milyen a fejlesztési nevelés helyzete az országodban? Szerepel-e a fejlesztési nevelés az iskolai tantervben? Különbít-e el forrásokat a kormányod a fejlesztési nevelés támogatására? Nézd meg a DEEEP weboldalán található **beszámolókat** és **felméréseket**.

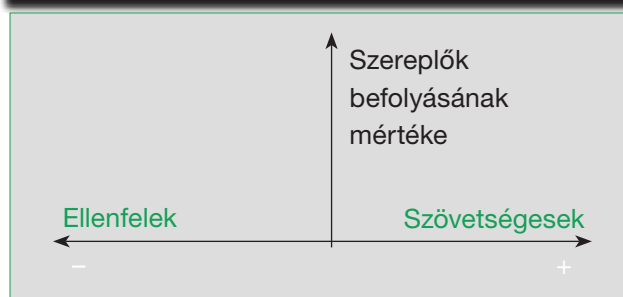
A szereplők

1. Melyik minisztérium felelős a nemzetközi fejlesztési politika koordinálásáért és megvalósításáért? Mely minisztériumok vesznek részt a nemzetközi fejlesztési együttműködési folyamatokban? Melyik minisztérium dönt az ODA összegéről?
2. Van-e olyan cég, amely közvetlenül érintett a kormányzati fejlesztési projektek megvalósításában?
3. Mit tesz a célország kormánya annak érdekében, hogy védje, tisztelje és betartsa az emberi jogokat?
4. Kik az emberi jogi visszaélés áldozatai a célországban? Élnek-e ilyen személyek az országodban (menekültek, aktivisták, szakértők, hírességek, stb.)? Ők potenciális szövetségeseid.
5. Mely személyek, csoportok, segélyszervezetek vagy civil szervezetek tevékenykedtek a célországban? Ők potenciális szövetségeseid.
6. Mely civil szervezetek valósítják meg a nemzetközi fejlesztési projekteket, vagy küzdenek egy átláthatóbb és jobb fejlesztési politikáért? Ők potenciális szövetségeseid.
7. Mely kormányzati tisztviselők, parlamenti képviselők vagy európai parlamenti képviselők nyilatkoztak vagy tettek (pozitív vagy negatív) lépéseket az ügyeddel kapcsolatban? Ők potenciális szövetségeseid vagy ellenfeleid.
8. Mely újságírók, szerkesztők illetve médiumok vagy akadémiai szakértők publikáltak (pozitív vagy negatív) cikkeket a fejlesztési kérdésekkel vagy a globális, a fejlesztési, illetve az emberi jogi neveléssel kapcsolatban? Ők potenciális szövetségeseid vagy ellenfeleid.

Pihenés és szórakozás a Magyar Afrika Platform által szervezett műhelyek egyikén, Magyarországon. Forrás: MAP

A szereplők meghatározását követően meg kell jósolnod, mit várhatsz tőlük a kampány során. Használd a hatalmi mátrixot és a kulcsszereplők térképét. Helyezd el a szereplőket ebben a táblázatban a kampányhoz való feltételezett hozzáállásuk alapján.

7. ábra: Kulcsszereplők térképe

9. Milyen hírességek vettek már részt segélyezési tevékenységben vagy voltak ilyen kampány arcai? Ők potenciális szövetségeseid.
10. Milyen cégek folytatnak nemzetközi fejlesztési projekteket?
11. Milyen civil szervezetek dolgoznak a fejlesztési nevelés, a globális nevelés, illetve az emberi jogi nevelés népszerűsítésén, vagy tartanak ilyen jellegű képzéseket iskolákban? Ők potenciális szövetségeseid.
12. Mely iskolák építették már be tantervükbe a fejlesztési nevelés elemeit, vagy mely tanárok adtak lehetőséget a fejlesztési nevelés népszerűsítésén dolgozó aktivistáknak, hogy órát tartsanak vagy tanterven kívüli programokat szervezzenek a fejlesztési kérdésekkel kapcsolatban? Ők potenciális szövetségeseid.

Bővítsd a listát még több kérdéssel.

Ismerd meg szövetségeseid és ellenfeleid. Elemezd az adatokat, hogy megfelelően tudd felhasználni azokat.

Szövetségesek	Ellenfelek
Potenciális szövetségesek	Potenciális ellenfelek

6. ábra: Hatalmi mátrix

Értékelj a legfontosabb szereplőket három dimenzióban. Helyezd el szövetségeseidet és ellenfeleidet a koordinátarendszerben az alapján, mekkora befolyással bírhatnak kampányod kimenetelére. Írj be legalább egyet erősségeik és gyengeségeik közül, és próbáld kiszámítani a jövőre vonatkozó céljait és terveiket.

A kulcsszereplők feltérképezéséhez további útmutatást a **Civicus kampánykézikönyvében** találsz.

Az erőforrások

1. Vannak-e kapcsolataid egyénnel, csoportokkal vagy civil szervezetekkel a célországból?
2. Milyen erőforrásokkal rendelkezel? Hogyan tudnak hozzájárulni a kampány sikeréhez?
3. Hogyan akarod bevonni a jogosultakat a döntéshozatalba és a kampány összes többi részébe?
4. Hogyan számolható el a kampány a jogosultak felé?
5. Milyen erőforrásaid vannak a kampányfolyamatok ellenőrzésére? Rendelkezel jól kidolgozott mutatókkal a fejlesztésre és az emberi jogokra gyakorolt hatás kiértékeléséhez?
6. Hány ember tudsz mozgósítani a kampány megvalósításával kapcsolatos munkákra? Rendelkezel a fejlesztéssel és az emberi jogi normákkal kapcsolatos alapvető ismeretekkel?
7. Milyen képességekkel és készségekkel rendelkezel, és milyen feladatokat lehet rájuk bízni? Mennyi időt tudnak ezeknek szentelni?

A legfontosabb, hogy NE ADD FEL. Hozd ki a legtöbbet abból, ami a rendelkezésedre áll, és meglepődsz majd, mennyi lehetőség van a kezdedben. Ha valamilyen erőforrás nem áll rendelkezésedre, gondolkodj el azon, hogyan pótolhatod. Például, ha nincs a projekthez kreatív terveződ, keress fel bátran egy hivatásos céget. Könnyen elképzelhető, hogy örömmel állnak majd a jó ügy szolgálatába, mivel a munkát CSR (cégek társadalmi felelősségvállalása) tevékenységként is elszámolhatják, vagy a kreatív anyagokkal szakmai megméréstetéseken vehetnek részt.

8. Hány embert tudsz elérni és mozgósítani?
9. Milyen pénzügyi erőforrásokkal rendelkezel?
10. Milyen időbeli erőforrásokkal rendelkezel?
11. Milyen infrastruktúrával rendelkezel?

Bővítsd a listát még több kérdéssel.

2. LÉPÉS: HATÁROZD MEG A CÉLOKAT!

Az emberi jogi helyzet mélyreható kiértékelése után meg kell határoznod, hány üggyel szeretnél foglalkozni a kampány során. Hosszú távú és specifikus célokká kell őket alakítanod, és rangsorolnod kell azokat.

Légy S.M.A.R.T.!

S. Specifikus

Céljaid legyenek nagyon konkrétak és eredményorientáltak.

M. Mérhető

Határozd meg számokban is, mit szeretnél elérni. Mutatók csak specifikus célokhoz rendelkezhetők.

A. Attraktív (elérhető)

Vedd számításba emberi, pénzügyi és időbeli erőforrásaidat. Bizonyosodj meg arról, hogy céljaid ambíciózusak, és egyben reálisak.

R. Reális

Olyan problémával foglalkozz, ami aggodalmat vagy haragot vált ki az emberekből. Kínálj megoldást.

T. Tervezett időtartamra szól

Szabj magadnak határidőt.

A hosszú távú cél

A hosszú távú cél az ügyről alkotott hosszú távú elképzeléseidet jelenti. A hosszú távú cél lehet nagyon tág, és nem szükségszerűen mérhető. Tükrözi azt a képet, amely a gondolataidban él, kifejezi azt, amilyennek a világot látni szeretnéd.

Példa

Az első **Millenniumi Fejlesztési Cél**: a szélsőséges szegénység és éhínség felszámolása.

Specifikus célok

A mélyreható helyzetelemzés alapján *határozd meg* azokat az problémákat, amelyek ellen küzdeni szeretnél. Kategorizáld ezeket a problémákat, és alaktsd át őket középtávú és rövid távú célokká.

Alaposan kidolgozott célokat tűzz ki magad elé. Ez a siker kulcsa. Nagyon konkrét, egyértelműen meghatározott, és – ami különösen fontos – mérhető célokkal dolgozz. Teljesen tisztán kell látnod, milyen eredményt akarsz elérni a kampánnyal, hogy közben ne veszíts célt.

Példa

Az első Millenniumi Fejlesztési Célhoz tartozó specifikus célokat a 2000-2015 közötti időszakra határozták meg. Ezek a célok a következők:

1a. specifikus cél: A napi egy dollárnál kevesebből élők arányát felére csökkentik.

1b. specifikus cél: Mindenki számára elérhető teljes és produktív foglalkoztatást, és méltó munkát valósítanak meg, beleértve a nőket és a fiatalokat.

1c. specifikus cél: Az éhínségtől szenvedők arányát felére csökkentik.

Határozd meg mutatóidat. A siker kulcsa az értékelés. Dolgozd ki mutatóidat, ellenőrizd a kampányfolyamatokat, és minden tevékenység után, valamint a

tevékenység befejezését követően értékeld ki az elért eredményeket.

Meglévő mutatókból indulj ki. Narratív és kvalitatív beszámolók, jogvédők tevékenységéről készült közvélemény-kutatási adatok, illetve hivatalos statisztikák segítenek eldönteni, hogy történt-e előrelépés.

Konkrét fejlesztési programokra vonatkozó emberi jogi mutatókra további példákat az **UNDP ismertetőjében** találsz.

Példa

Az első millenniumi fejlesztési célhoz tartozó specifikus célok mutatói a következők:

Az 1a. specifikus cél mutatói:

1.1 A napi 1 dollárnál kevesebből élő lakosság aránya (vásárlóerő-paritáson – PPP)

1.2 A szegénységi szakadék aránya

1.3 A lakosság legszegényebb ötödének a hazai fogyasztásból felhalmozott részesedése

Az 1b. specifikus cél mutatói:

1.4 Az egy foglalkoztatottra eső GDP növekedés üteme

1.5 A foglalkoztatás lakossághoz viszonyított aránya

1.6 A napi 1 dollárnál kevesebből élő foglalkoztatottak aránya (PPP)

1.7 Az önálló foglalkoztatottak és az egy háztartásban élő bedolgozó családtagok aránya a teljes foglalkoztatásban.

Bíráld felül önmagad, és gondolkodj azon, hogyan dolgozhatnál hatékonyabban. A világot szeretnéd megváltoztatni.

Az 1c. specifikus cél mutatói:

1.8 Az öt évnél fiatalabb alultáplált gyerekek aránya.

1.9 A táplálékkal bevitt energia minimális szintjénél alacsonyabb szintet biztosító étrenden élő lakosság aránya.

Az ENSZ nagyratörő célokat tűzött ki méretéből, emberi erőforrásaiból, és az értékelésre és ellenőrzésre fordítható kapacitásaiból adódóan. Légy tudatában annak, milyen **erőforrásokkal** rendelkezel. Légy ambiciózus, de a rendelkezésre álló erőforrásaid alapján. Az eredmények legalább olyan fontosak – ha nem fontosabbak –, mint maga a folyamat. Hasznos lehet, ha tevékenységedet egy kerületre vagy régióra korlátozod. Ez segít, hogy jól körülhatárolt kereteken belül dolgozz, és az elvárt eredményeket könnyebben teherd mérhetővé.

3. LÉPÉS: ÉPÍTSD KI A STRATÉGIÁD ÉS HATÁROZD MEG A TAKTIKÁD!

Ezen a ponton kell eldöntened, melyik csatamezőn szeretnél harcolni. Ha például mindenki számára elérhető teljes és produktív foglalkoztatásra, és a méltó munka megvalósítására törekszel, beleértve a nőket és a fiatalokat is (Millenniumi Fejlesztési Célok, 1b. specifikus cél), igen különböző stratégiákat alkalmazhatsz. Hatékonyabb fejlesztési politikáért lobbizhatsz a kormánynál. Nyomást gyakorolhatsz azokra a cégekre, amelyek a munkájukért cserébe nem fizetnek eleget a térségben élő embereknek, mégis nagyon magas áron adják el termékeiket a fejlett országokban. Alakíthatod az emberek gondolkodását a témáról. Mozgósíthatod őket annak érdekében, hogy gyakoroljanak nyomást a támogatott kormányokra, hogy azok a leszakadt régióknak is különítsenek el forrásokat; ezt összekötheted a térségben dolgozó helyi civil szervezetek vagy segélyszervezetek munkáját támogató pénzgyűjtő akciókkal. Csatlakozhatsz a nőjogi mozgalomhoz, és mozgósíthatod az embereket arra, hogy változtassák meg a nőket hátrányos helyzetbe hozó rendelkezéseket vagy az ilyen jellegű hagyományon alapuló gyakorlatokat; ezt összekötheted a térségben dolgozó helyi civil szer-

vezetek vagy segélyszervezetek munkáját támogató pénzgyűjtő akciókkal.

Ez csak néhány példa, sokféle lehetőség áll a rendelkezésedre. A legjobb megközelítés kiválasztásához ismerned kell az ügyet, a szereplőket és – ami nagyon fontos – saját erőforrásaidat és képességeidet. A különböző stratégiák különböző célcsoportokat céloznak meg, és tudnod kell, melyik célcsoport befolyásolásához vagy elég erős. Minden esetben dolgozz ki lehetséges forgatókönyveket, és gondold el előre, vajon mi fog történni, ha akcióba lépsz.

Ezen a ponton még nem tevékenységeket (aláírásgyűjtés petícióhoz, termékbojkott vagy nyilvános esemény szervezése szupermarketek előtt, stb.) kell összeírnod. Ezek eszközök, és ezek összegyűjtése a következő lépés lesz.

Dönthetsz úgy, hogy több munkacsoportot hozol létre, ennek megfelelő stratégiákat dolgozol ki, és több oldalról kezded meg a harcot. Ne felejtse el összehangolni a **lépéseidet**.

Határozd meg a célcsoportot!

A célcsoportod szövetségese, ellenfele, kötelezettek és jogosultak összessége. Írd körül a lehető legpontosabban a célcsoportodba tartozó személyeket, és nevezd meg az illetékes egyéneket vagy csoportokat (parlamenti képviselők, vállalatvezetők, csoportok, személyek, stb.). Minél pontosabban írod őket körül, annál jobban meg tudod majd határozni, milyen érdekek és értékek vezérlik őket. Koncentrálj a döntéshozókra. A fenti példát követve, ha úgy döntesz, hogy a cégekre fogsz nyomást gyakorolni, ismerned kell a cégek vezetőségét, nyilatkozataikat, a vállalati politikát, azokat a termékeket, melyeket a jogosultak országában gyártanak, és rendelkezned kell egy listával azokról az üzletekről, ahol ezek a cégek árulják termékeiket. Azt is tudnod kell, kit szeretnél mozgósítani. Ebben az esetben kell, hogy legyen elképzelésed arról, milyen emberek vásárolják ezeket a termékeket, és ismerned kell hoz-

záállásukat, és azt, hogy milyen platformokon érhető el (online hol, mely helyi újságokon keresztül, milyen éttermekben, stb.). Ezt a példát követve valószínűsíthető, hogy a cégek termékeit értékesítő üzletek tulajdonosai ellenfeleid lesznek a kampányban.

Szlovén Afrika Központ

A Szlovén Afrika Központ szemléletformáló kampányt indított az afrikai fejlesztési kérdésekről. A kampány a Szlovéniában élő afrikai bevándorlók életéhez kapcsolódott, és a civil szervezet bevonta az országban élő bevándorlókat. Az Afrika Központ jogi műhelymunkát szervezett afrikai bevándorlók részére. A szakértők előadásai után a Szlovéniában élő afrikai bevándorlók személyes beszámolóit követték, akik első kézből osztották meg tapasztalataikat és a követendő jó gyakorlatokat arról, hogyan rendezték a tartózkodási státuszukat és érték el a család újraegyesítését, illetve hogyan szereztek munkavállalási engedélyt. A bevándorlók további tevékenységekben – például kerekasztal-beszélgetéseken – is részt vettek.

Résztevő az Afrika Központ műhelymunkáján.
Forrás: Szlovén Afrika Központ

A kampányterv szakaszai szervesen kapcsolódnak egymáshoz. Ahogy haladsz előre a tervezési folyamatban, előfordulhat, hogy frissítened kell a szövetségesek és ellenfelek listáját, vagy finomítanod kell a stratégián. Ez a kampány kivitelezése során is indokolt lehet.

A kampány hangvétele

Hangvételünket nagymértékben meghatározza beszélgetőpartnereink dolgokhoz való hozzáállása. Stratégiai döntés, hogy a kampány során a kormány elleni kritikus hangnemen indítasz, vagy először türelmet tanúsítasz, és akkor váltasz erőteljesebb hangnemre, ha követelésed nem teljesül.

PHO

A Lengyel Humanitárius Szervezet (PHO) kampányt indított, hogy felhívja a figyelmet a klímaváltozás fejlődő országokra gyakorolt káros hatásaira, és az ebből eredő emberi jogi sértésekre. Az ENSZ klímaváltozási konferenciáját 2008. december 1-12-e között rendezték meg Poznanban, és a PHO ezt a lehetőséget arra használta fel, hogy ráirányítsa a figyelmet a téma emberi jogi dimenzióira. Egyik céljuk az volt, hogy a konferencia előtt tájékoztassák a médiát az emberi jogok és a klímaváltozás közötti összefüggésekről. Lefordították az Oxfam „A klímaváltozásból eredő igazságtalanságok és az emberi jogok: Legyen az ember a klímaváltozással kapcsolatos irányelvek középpontjában” című jelentését lengyelre, és az Oxfammal és a Lengyel Zöld Hálózattal közös sajtókonferenciát tartottak a jelentés megjelenésének napján, egy hónappal a poznani konferencia előtt. A sajtókonferencián rámutattak az emberi jogi sértések és a klímaváltozás közötti összefüggésekre. A poznani konferenciára látogató újságíróknak szétosztották a jelentés lengyel változatát, illetve az információs anyagokat. A jó időzítésnek köszönhetően a klímaváltozás emberi jogi dimenziói nagy visszhangot keltettek a médiában.

A PHO szóróanyagai. Forrás: PHO

A kommunikációs stratégiád felépítésénél használd az emberi jogi megközelítést. Utalj az emberi jogokra.

Az egyetemes emberi jogok megvalósulását szeretnéd elősegíteni. Fogalmazd meg céljaidat az emberi jogi keretrendszer alkalmazva. Állj ki az emberi jogokért.

ANNWIN

Az ANNWIN a fejlesztés népszerűsítéséért kampányolt Szlovákiában, és az ODA mértékének növelésére akarta ösztönözni a kormányt. 2009-ben két választás volt Szlovákiában – köztársasági elnököt és európai parlamenti képviselőket is választottak. Jó ötletnek tűnt, hogy a médiahadjárat idején szólítsák meg az ügyel kapcsolatban a képviselőket, végül azonban ez a lépés rossz választásnak bizonyult. Az új tagországokban az emberek többsége nincs tisztában kormánya fejlesztési kötelezettségeivel, ezért nem érdemes a választási kampány idején népszerűsíteni ezt a kérdést. Ráadásul, a média figyelme nem a fejlesztés témájára irányult.

Adj szót a jogosultaknak. Vedd fel a kapcsolatot a jogosultak országaiban élő egyénekkal, csoportokkal vagy civil szervezetekkel, vagy az országodban élő menekültekkel, és tedd lehetővé, hogy hallassák hangjukat. Kérd meg őket, hogy ahol csak lehet, adjanak hangot a velük történt eseteknek.

Biztosítsd a legsebezhetőbb csoportok részvételét. Vond be azokat, akik esetlegesen hátrányos helyzetben vannak, akár még a saját közösségükön belül is, például a nőket, gyerekeket, kisebbségeket vagy őslakosokat.

Tedd képessé a kedvezményezetteket arra, hogy saját maguk beszéljenek problémáikról. Ne tüntesd fel őket áldozati szerepben, ne válassz olyan képeket, és ne fogalmazd meg úgy a mondanivalód, amely a szenzáció kedvéért túloz, illetve sztereotipizálja az embereket vagy helyeket (lásd a **CONCORD képek-re és üzenetre vonatkozó magatartási kódexét**).

Időzítés és taktikák

Fontos, hogy előre tervezd meg, mikor induljon a kampány, mikorra időzítsd az egyes tevékenységeket, és mi legyen a lépések sorrendje. Dönthetsz úgy, hogy lobbizással indítasz. Elképzelhető, hogy hatékonyabbnak

Diákok alkotásaikkal az ANNWIN egyik műhelymunkáján Szlovákiában. Forrás: ANNWIN

Példa a Gannt-diagramra	11.09	12.09	01.10	02.10	03.10	04.10	05.10	06.10
Helyzetelemzés								
Az ügy elemzése	■							
A szereplők elemzése		■						
A hatalmi mátrix felrajzolása			◆					
Kulcsszereplők térképe			◆					
Az erőforrások elemzése			■					
Célok kitűzése				■				
S.M.A.R.T. elemzés				◆				
A stratégia és a taktika kidolgozása								
A célcsoportok meghatározása				■				
A kampány hangvételének meghatározása				■				
Időzítés				■				
A kapcsolatépítés stratégiája				■				
Tevékenységek								
1. tevékenység					■	■	■	
2. tevékenység						■	■	■
3. tevékenység							■	■
Értékelés								■

Használd a GANNT táblázatot tevékenységeid összehangolásához. Ez a táblázat az ütemterv és a tevékenységek közötti összefüggéseket szemlélteti.

találsz, ha embereket mozgósítasz, valamilyen termék bojkottjára szólítasz fel, és utána kezdesz puhatalózni a vállalatvezetésnél. Az is lehet, hogy éppen egy konferenciát szerveznek a témában, vagy valamilyen érintett vezető személy látogat az országodba. Használd ki az ilyen lehetőségeket, amikor a figyelem egyébként is a témára összpontosul. Megfelelő időzítéssel hatékonyabban tarthatod a nyilvánosság elé az emberi jogi visszaélést.

Készíts naptárt. Sorold fel egy évre előre az összes fontos dátumot; ez segíthet eldönteni, mikorra időzítsd az egyes tevékenységeket. Foglald bele a témáddal kapcsolatos nemzeti és európai parlamenti ülésnapokat, a nemzeti, regionális és nemzetközi emberi jogi konferenciákat, ENSZ-napokat, évfordulókat, rendszeres éves felvonulásokat, stb.

Ebben a szakaszban tarthatsz ötletbörzét a tevékenységekről. Ne dolgozd ki a tevékenységeket, csak állapítsd meg azok sorrendjét. Figyeld meg a kampányod dinamikáját, tekints rá úgy, mint egy zeneműre. Döntsd el, mi a jobb: a lépésről lépésre történő nyomásgyakorlás, vagy egy nagy felhajtást kavarázó indítás. Határozd meg, hol legyen a kampány tetőpontja (vagy tetőpontjai). Gondold át, a kampány melyik részére szeretnéd ráirányítani a média figyelmét, és hol szeretnéd kerülni a nyilvánosságot.

Ha több munkacsoport dolgozik együtt, ezen a ponton hangold össze a lépéseket és a stratégiákat. Mindegyik tevékenységsorozat dinamikája más és más. Az eszközök, például a mozgósítás, a lobbizás, a médianyilvánosság, a tüntetések, vagy más szemléletformáló tevékenységek, stb. sorrendje eltérő lehet, azonban az összes erőfeszítésnek ugyanarra a célra kell irányulnia. Komponáld egységes művet a különböző szintereken zajló tevékenységek összehangolásával.

- ❑ A nemzetközi fejlesztési projekteket megvalósító, vagy az átláthatóbb és jobb fejlesztési politikáért szót emelő civil szervezetek
- ❑ A jogosultak országában működő segélyszervezetek
- ❑ A jogosultak országában tevékenykedő egészségügyi dolgozók
- ❑ Fiatal aktivisták
- ❑ A nők jogaiért küzdő szervezetek mindkét országban
- ❑ A gyermekek jogaiért szót emelő szervezetek mindkét országban
- ❑ A kisebbségek és az őslakosok jogaiért sík-raszálló szervezetek mindkét országban
- ❑ A nemzetközi – például az EBRD-hez, vagy a Világbankhoz köthető – befektetéseket figyelő szervezetek
- ❑ Klímaváltozással foglalkozó szervezetek
- ❑ Fejlesztési kérdésekkel foglalkozó kutatóintézetek
- ❑ A globális vagy fejlesztési nevelésért szót emelő, vagy emberi jogi nevelési vagy más hasonló programokat működtető civil szervezetek vagy hálózatok
- ❑ A fejlesztési kérdésekre fogékony újságírók, szerkesztők, vagy média
- ❑ A fenntartható turizmust népszerűsítő utazási irodák
- ❑ A globális nevelés koncepciója iránt nyitott tanári egyesületek
- ❑ Tanárok és igazgatók, akik már beépítették a fejlesztési nevelés elemeit a tantervükbe, vagy lehetőséget adtak a fejlesztési nevelést népszerűsítő aktivistáknak, hogy órákat vagy tanterven kívüli programokat tartsanak fejlesztési kérdésekről
- ❑ Tanárképző intézmények

DemNet médiatréning, Budapest, Magyarország. Forrás: DemNet

Kapcsolatépítés

Amikor fejlesztést támogató kampányt valósítasz meg az emberi jogi megközelítés alkalmazásával, és a fejlesztési nevelést is beépíted, építs ki kapcsolatot az alábbi csoportok bármelyikével (alapvetően azokkal, akiket szövetségesnek vagy lehetséges szövetségesnek neveznél meg):

- ❑ Az országodban élő jogosultak, mint például menekültek, aktivisták, szakértők, hírességek, stb.
- ❑ A jogosultak országában az emberi jogi sértések ellen küzdő személyek, csoportok vagy civil szervezetek

DemNet

A kampánytréning és a fejlesztési nevelés összefonódik

A Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány (DemNet) szerint Magyarországon alacsony az érdeklődés a fejlesztési kérdések iránt. A civil szervezet úgy döntött, hogy ahelyett, hogy tematikus kampányt indítana – amelynek hatása nehezen értékelhető –, a fejlesztési nevelést, a médiát és a lobbizást használja eszközként. A DemNet média- és kampánytréninget szervezett, melynek során egyetemi hallgatók tanulhattak a nemzetközi fej-

Végezd el a SWOT elemzést az emberi jogi megközelítés alkalmazásával. Mik az erősségeid, a gyengeségeid, a lehetőségeid és a korlátaid az emberi jogi megközelítés öt dimenziójában: emberi jogi keretrendszer, képessé tétel, részvétel, non-diszkrimináció és elszámoltathatóság?

lesztés és a média kapcsolatáról, a kampányolásról szerezhetek ismereteket és a szerzett tudást a gyakorlatban is alkalmazhatták. Média, kommunikáció, nemzetközi tanulmányok vagy társadalomtudomány szakos hallgatókat hívtak meg a két napig tartó eseményre.

Médiatréning

Az első napon fejlesztési és médiaszakértők tartottak előadásokat az alábbi témákról:

- A nemzetközi fejlesztési együttműködés története és struktúrája
- A fejlesztés emberi jogi megközelítése
- A nyomtatott és elektronikus média jellemzői
- A külpolitikai újságírás irányzatai
- Globális kérdések bemutatása a médiában

A második napon a hallgatók külpolitikai riporterek bőrébe bújnak. Képzelt TV csatorna részére kellett cikkeket írniuk, illetve hírriportokat rögzíteniük és szerkeszteniük. A hallgatókat profi újságírók, és filmstáb segítette. A szabály az volt, hogy a hírcsokroknak tartalmazniuk kellett a „víz”, az „embe-

ri jogok”, a „fejlesztési együttműködés” és a „külügyminisztérium” szavakat.

Kampánytréning

Ez a tréning a média- és kampánytechnikák elsajátítására összpontosított. A hallgatók médiakommunikációs és filmszerkesztési ismereteket szereztek, és elkészítették, illetve megszerkesztették a saját kampányfilmjüket a fejlesztés emberi jogi kérdéseiről. A kampányfilmeket [itt tekintheted meg](#).

A fogékony fiatalokat aktivizáld a kampány más területein is!

A jövő fogékony döntéshozói számára kínál fel olyan platformot, ahol kifejthetik a véleményüket. A DemNet cikkíró versenyt szervezett fejlesztési kérdésekről a tréningeken résztvevő, illetve további egyetemi hallgatók számára. A nyertes cikkeket szemléletformáló [honlapjukon](#) vagy rendszeres hírlevelükben, a *Volumen*ben jelentetik meg. A [globalance.hu](#) híreket és elemzéseket közöl fejlesztési témákról, a nemzetközi fejlesztésről szóló cikkeket tartalmazó *Volumen* pedig döntéshozók számára készül, a DemNet érdekérvényesítő munkája részeként.

Natalia Czbanu, *Impresje na temat starości*, Moldavia

Ekonomiczne prawa kobiet są prawami człowieka

*A nők gazdasági jogai a nők emberi jogai.
Fotó: Natalia Czbanu, Benyomások az időskorról, Moldova.
A Karat által készített képeslap,
Lengyelország.
Forrás: Karat*

Töltsd ki ezt a táblázatot!

Erősségek	Gyengeségek
Lehetőségek	Korlátok

4. LÉPÉS: CSELEKEDJ!

A nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek nemzetközi platformok által koordinált nemzeti platformokba vagy hálózatokba szerveződnek. **Itt találsz meg saját nemzeti platformodat.** A kapcsolatépítés hasznos eszköz a szervezetek számára erőik egyesítéséhez, munkacsoportok felállításához és kampányaik közös erőfeszítésekkel történő összehangolásához. A kapcsolatépítés lehet egyetlen kampányra korlátozódó, egyszeri tevékenység, vagy lehet csupán a kampány egyik eleme. Emellett az együttműködés hosszú távú, jól szervezett kapcsolatokká is fejlődhet a csoportokkal, szervezetekkel és egyénnel, amikor a célokat és a stratégiákat összehangolják,

és az együttműködés platformok vagy hálózatok formájában valósul meg.

Tevékenységek

Alkalmazz eredeti ötleteket, és törj át az információ-áradaton. Alakítsd a tevékenységeidet célcsoportod szükségleteinek megfelelően. Időszerű kérdésekkel foglalkozz, vérted fel magad a megfelelő érvekkel, és kínálj megoldásokat. Ezen kívül tudd, hogy mit akarsz elérni a célcsoportnál.

Tanulságok, kivetendő jó gyakorlatok és tettek

Most a projektünkben résztvevő civil szervezetek kampányainak tanulságait osztjuk meg veled. Ez a fejezet a kampányainkban alkalmazott emberi jogi megközelítéshez kapcsolódó technikákra ad tippeket és ötleteket, nem ad viszont útmutatót például tiltakozások szervezéséhez vagy aláírásgyűjtéshez. Az itt bemutatott kampányeszközök szabadon felhasználhatók, illetve újjak kitalálására ösztönözhetnek.

A képek és üzenetek magatartási kódexe

A szemléletformáló munka, a fejlesztési nevelés és az érdekérvényesítés során a civil szervezetek a szegénység és az igazságtalanság égbekiáltó valóságára akarják felhívni a nyilvánosság figyelmét. Rendkívül fontos, hogy közben a képek és üzenetek ne sértsék az érintett emberek méltóságát. A képek és üzenetek használatára vonatkozó közös alapelvek megteremtése érdekében a CONCORD 2007-ben elfogadott egy, a képekre és üzenetekre vonatkozó magatartási kódexet. A cél olyan keretrendszer kialakítása volt, ami segít a szervezeteknek kommunikációs stratégiájuk kidolgozásában és megvalósításában. A képek és az üzenetek megválasztása persze természeténél fogva szubjektív, a kódex mégis jó útmutatóul szolgál gyakorlati szakembereknek, és a közlés során használt képek, és üzenetek megválasztásához fogalmaz meg alapelveket.

Szlovén Afrika Központ

Beszélgetések, beszélgetések, beszélgetések... Tájékoztass és ösztönözz cselekvésre!

A kerekasztal-beszélgetés egészen mindennapi és népszerű tevékenység a civil szervezetek körében.

A Szlovén Afrika Központ a fejlesztési nevelés gondolatát kívánta népszerűsíteni a tanárok és a fiatalok körében, és hat kerekasztal-beszélgetést szervezett az alábbi témákban: a bevándorlás okai; a bevándorlás történelmi mintái; bevándorló-reprezentációk a szlovén médiában és az EU-ban; Afrika-reprezentációk a szlovén oktatási rendszerben; bevándorlás és emberi jogok; a bevándorlás hatása a küldő és fogadó országokra.

Ha az emberi jogi megközelítés alkalmazásával szervezel kerekasztal-beszélgetést:

□ Gondoskodj arról, hogy a beszélgetőpartnereid különböző háttérrel rendelkezzenek. Biztosítsd, hogy a célcsoport is szóhoz jusson, és elmondhassa esetét. Ügyelj a nemek egyensúlyára, és különböző szektorokból hívj meg embereket. A tanárképző intézet igazgatója, az Oktatási Minisztérium egyik titkára, egy lelkes tanár és egy civil szervezet képviselője különböző megközelítéseket hozhat a fejlesztési nevelés bevezetéséről folyó beszélgetésbe, amelyből érdekes és tanulmányos vita alakulhat ki. Platformot biztosíthatsz a kölcsönös párbeszédhez, és ha nyitott embereket hívsz meg, talán a különböző ágazatok közötti együttműködéshez is hozzájárulhatsz.

- Használd a kerekasztal-beszélgetéseket stratégiai eszközként. Alkossa ez a kampányterved szerves részét.
- Válassz megfelelő helyszínt. Ügyelj rá, hogy a helyszín a célközönség és a jogosultak számára könnyen megközelíthető legyen, illetve a megfelelő üzenetet közvetítse az általad képviselt szervezetről.
- Ösztönözz cselekvésre. A kerekasztal-beszélgetés a kampányod céljait szolgálja. Az esemény végén vonjátok le a következtetést, és egyeztetek meg abban, milyen további teendők lehetnek a résztvevőknek, beleértve a közönséget is. Végkövetkeztetésed alapján építs ki kapcsolatokat, és látogasd meg később beszélgetőpartnereidet.

KARAT Koalíció

Törj át az információáradaton!

A KARAT Koalíció egyszerű módot választott a szemléletformálásra. A civil szervezet képeslapokat készített, hogy felhívja a figyelmet a Közép-Ázsiában és a Nyugat-Balkánon élő nők hátrányos helyzetére, illetve népszerűsítette a nők gazdasági jogait.

Ha vizuálisan akarod felhívni a figyelmet valamire, próbáld ki az alábbi ötleteket.

Az üzeneted legyen figyelemfelkeltő. Helyezz el szokatlan környezetben egy kreatív képet, mondjuk, valamilyen **nem várt helyen**. És ne csak képekben gondolkodj. Használd fel az üzenetközléshez a **környezet adta lehetőségeket**. Kreativitás és egyediség legyen a célod. Légy meghökkenítő – így képes lesz átörni az információáradaton. Meríts ötleteket **innen**. Nézd meg a CONCORD képekre és üzenetekre vonatkozó **magatartási kódexét**.

Ösztönözz cselekvésre. Sikertől ráirányítanod a figyelmet az üzenetre. Használd ki a lehetőséget, és szólítsd fel az embereket célod támogatására. Ha képeslapot készítesz, használd fel lobbiz eszközként. Címezd meg a megfelelő hatóságnak, és nyomtasd rá az ügy részleteit, illetve az aggodalmaidat és követeléseidet tartalmazó szöveget. Fizesd ki előre a postaköltséget, hogy az embereknek csak alá kelljen írniuk, és el kelljen küldeniük.

Add meg az elérhetőségeidet. Tüntesd fel honlapod címét és elérhetőségeid. Talán többen szívesen segítenének, és csatlakoznának hozzád, vagy adományoznának.

Szokatlan formában adj át információt. Mindez érvényes a poszterekre, a matricákra és a szórólapokra is. Ha a földjogokért és a bennszülöttek kilakoltatása ellen küzdesz, készíts látványos szóróanyagot, ami első látásra olyan, mintha egy utazási irodát reklámozna. Jelöld meg a térképen azokat a helyeket, ahonnan elűzték az őslakosokat, és ösztönözd az olvasókat azonnali cselekvésre, akár azzal, hogy mellékeled a képeslapod. Ebben az esetben a fenntartható turizmus eszméjét támogató utazási irodák ügyfelei lehetnek a célcsoportod. Terjeszd szóróanyagaidat ezekben az irodákban, és feltétlenül tüntesd fel az elérhetőségeidet.

ANNWIN, SOS Málta

A fejlesztési nevelés összekapcsolása az adománygyűjtéssel és a lobbizással

Az ANNWIN Szlovákia és az SOS Málta általános és középiskolás gyermekek számára szervezett programokat fejlesztési kérdésekről. A gyerekek művészi alkotásokat készítettek valamilyen fejlesztési kérdéstről, melyeket a szervezetek lobbizásra és adománygyűjtésre használtak fel. Az ANNWIN a képekből posztert készített, és ennek a kreatív anyagnak a kíséretében küldött leveleket a képviselőjelölteknek. Az SOS Málta a legjobb művekből naptárakat készített, amiket adománygyűjtő kampánya részeként cégek, egyesületek, bankok, és szakszervezetek számára terjesztett.

Ha az emberi jogi megközelítés alkalmazásával lobbizol:

- ❑ *Használd az emberi jogi keretrendszert.* Hivatkozz a nemzetközi és nemzeti szintű normákra

és jogi kötelezettségekre. Határozd meg azokat a jogokat, amelyek a jogosultakat megilletik, és amelyeket a kötelezettek kötelesek betartani, védeni és teljesíteni.

- ❑ *Tedd képessé a jogosultakat.* Velük, és ne helyettük menj a megbeszélésekre. Ha egy távoli civil szervezettel dolgozol partnerségben, vond be őket a lobbizás folyamatába.
- ❑ *Keresd meg az emberi jogok iránt fogékony döntéshozókat.* Készíts helyzetelemzést, és térképezd fel, kik vannak hatalmi pozícióban. Tudj meg többet az adott tisztségviselőkről, olvasd el az emberi jogokkal kapcsolatos nyilatkozataikat, tudj meg többet a tevékenységeikről és a hozzáállásukról honlapjuk, blogjuk vagy az újságok alapján. Határozd meg azokat a tisztségviselőket, akiknek intézkedniük kell.
- ❑ *Ügyelj rá, hogy célkitűzéseid a legsebezhetőbb csoportok szükségleteit tükrözzék.* Hosszú távú céljaidat oszd fel világos és elérhető specifikus célokra. Hosszú küzdelem lesz, és világosan látnod kell, mikor van okod az ünneplésre.

Az SOS Málta Víz az életért kampányához tervezett vonalzó és szórólap. Forrás: SOS Málta

A Magyar Afrika Platform

Tanárok oktatása a Millenniumi Fejlesztési Célokra – a multiplikátor hatás.

A Magyar Afrika Platform (MAP) oktatási programokat szervezett középiskolások számára, jó részt a társadalom peremére szorult régiókban. Miután az aktivisták bemutatták a Millenniumi Fejlesztési Célokat, a diákoknak mini-projektekkel kellett írniuk és megoldásokat kellett javasolniuk az egyik Millenniumi Fejlesztési Célra. A tanulók részt vehettek egy megmérettetésen, és jutalmat is kaptak. Mindeközben a MAP oktatást tartott a tanároknak a Millenniumi Fejlesztési Célokról, hogy elősegítse a fejlesztési kérdések bevezetését az iskolai tantervbe.

- ❑ *Maradj kapcsolatban azokkal a tanárokkal, akik beengednek az osztályukba. Szervezz hálózatot a fejlesztési nevelés népszerűsítésére, vagy*

hívd meg őket egy már létező hálózatba. Ha messzi városban élnek, tedd őket képessé saját helyi hálózatuk megszervezésére.

- ❑ *Készíts teljes tantervre szabott profi oktatási anyagot tanárok részére, vagy népszerűsítsd az országodban már létező anyagokat. Vond be a tanárokat ebbe a munkába. Nézz meg egy **könyvet** a globális nevelésről.*
- ❑ *Építs ki kapcsolatot olyan szervezetekkel, amelyek már foglalkoznak emberi jogi vagy globális neveléssel, és érdeklődj a tapasztalataikról.*
- ❑ *Szervezz a fejlesztési nevelésről szóló szakmai műhelymunkát tanárok részére. Vonj be tanárokat is a szervezésbe.*
- ❑ *Vond be a jogosultakat. Ha vannak forrása-id, szervezz körutat (angolul „speaking tour”) egy érintett számára, tedd lehetővé, hogy több helyre ellátogasson, és beszámoljon az őt ért jogsérelemről. Tudj meg többet erről az esz-közről az **Amnesty International Kampány-kézikönyvéből**.*

Biztosíts nyilvánosságot a témának – a média mint szövetség

A civil szervezetek általában a médialehetőségek kihasználásával biztosítanak nyilvánosságot a témáiknak. A sajtóközlemény, a sajtókonferencia, az interjú mind jó módszer a téma és a szervezet iránti figyelem felkeltésére. A projekt részeként a civil szervezet felkérhet egy neves újságírót, hogy írjon egy témáról, kifizetheti az útiköltségeit, és így vezeti be a fejlesztés témáját a médiába. A KARAT Koalíció is ezt tette. A DemNet megegyezett egy vezető napilappal, hogy a hétvégi különkiadásában cikket fog megjelentetni a fejlesztésről.

- ❑ *Elemezd a médiát. Kategorizáld a programokat, és vizsgálj meg, melyik foglalkozik, vagy esetleg foglalkozhatna a te témáddal. Készíts listát a szerkesztőkről és az újságírókról, és építs ki velük kapcsolatot.*

- ❑ *Tedd képessé a jogosultakat. Engedd őket szóhoz jutni a sajtóközleményekben vagy a sajtókonferencián. Hívj meg embereket a legsebezhetőbb csoportokból. Fejleszd a médiával kapcsolatos képességeket.*
- ❑ *Alkalmazd az emberi jogi keretrendszert. Hivatkozz a nemzetközi és nemzeti normákra, illetve jogi kötelezettségekre. Használd az emberi jogi nyelvezetet, amikor a médiával kommunikálsz. Nevezd meg a kötelezetteket és a jogosultakat, és ne tüntesd fel a jogosultakat áldozatként.*
- ❑ *Biztosítsd a jogosultak részvételét. Vond be őket a stratégiai tervezésbe, a kommunikációba és az események szervezésébe.*
- ❑ *Kínálj teljes szolgáltatást a médiának. A sajtóközleményedhez mellékelj fényképeket, és ha lehetséges, videó- és hangfelvételeket. Használd ki az elektronikus média lehetőségeit. Nézd meg a CONCORD képekre és üzenetekre vonatkozó **magatartási kódexét**.*

5. LÉPÉS: ÉRTÉKELJ!

Az értékelés megmutatja, hol kell javítani a kampánytechnikákon, hol kell megváltoztatni a stratégiát vagy a taktikát, és visszajelzést ad a már elért eredményekről. Az értékelés nem vesz sok időt igénybe, ha a célokhoz és a tevékenységekhez jól meghatározott mutatókat rendeltél, és folyamatosan figyelemmel kísérted a kampány folyamatát. Vond le a következtetéseket, és számolj be a jogosultaknak az eredményekről. Ha megfeleltél az elszámoltathatóság alapelveinek, ünnepeld meg a kampányod sikerét!

Készíts alapos értékelést minden egyes tevékenység végén. Használj egyszerre több mutatót és több információforrást a torzítások csökkentése érdekében.

Készíts jegyzőkönyvet a tisztségviselőkkel tartott megbeszéléseidről, és írd összefoglalót a konferenciákról, amelyeken részt veszel. Tedd ezeket az ese-

*Alakítsd meg a jogosultak fórumát. Szervezz rendszeres találkozót a jogosultak számára, ahol tárgyalhatnak a kötelezettekkel, és megoldásokat javasolhatnak. Ezzel a részvétel és a képességtétel elveit népszerűsíted. A jogosultak fórumáról többet tudhatsz meg az **Amnesty International Emberi jogi kézikönyvéből**.*

ményeket az intézményes emlékezet részévé. Írd le, kiket ismertél meg, és értékeld az eredményeket.

Értékeld a kampány sajtóvisszhangjának tartalmát emberi jogi szempontból. Milyen képet fest a cikk a jogosultakról? Kerüli az újságíró a sablonokat? A jogosultak szóhoz jutottak?

Értékeld a döntéshozók nyilatkozatait az országodban. Foglalkoztak a fejlesztési kérdésekkel vagy a legsebezhetőbb csoportok szükségleteivel? Hány alkalommal?

Az endoroi közösség idős tagjai a földjüket a kormány által elvett földtől elválasztó határvonalon. Forrás: MRG

VII. FEJEZET

AZ EMBERI JOGI MEGKÖZELÍTÉS AZ AFRIKAI GYAKORLATBAN: HÁROM ESETTANULMÁNY

A fejlődő országokban a civil szervezetek és az állampolgárok többek között a földhöz, a vízhez, vagy az oktatáshoz való egyenlő hozzáférésért, és a nemek egyenjogúságáért küzdenek. Bizonytalan azonban, sikerül-e megvalósítani a Millenniumi Fejlesztési Célokot a kitűzött 2015-ös határidőig. A helyszínen dolgozó helyi civil szervezetek projekteinek megismerése közelebb viszi a fejlesztési kérdéseket az Európában tevékenykedő aktivistákhoz, és rávilágít az emberi jogi megközelítés jelentőségére. Éppen ezért ebben a fejezetben az MRG, amely régóta világszerte partnerségben dolgozik a helyi civil szervezetekkel, az ez irányú kapcsolatépítést és együttműködést erősíti.

A három esettanulmány a jogi megközelítést alkalmazó afrikai civil szervezetek tevékenységét mutatja be, melyek Ugandában a földhöz való jogokért, Etiópiában a vízhez való jogokért, valamint Kenyában az alkotmányos elismerésen keresztül a kirekesztés ellen küzdenek.

1. ESETTANULMÁNY: A KARAMO-JONGOK FÖLDHÖZ VALÓ JOGAI

Esettanulmány az ugandai földgazdálkodásról

Az Ugandai Földszövetség (ULA) által megvalósított projekt

Összefoglalás

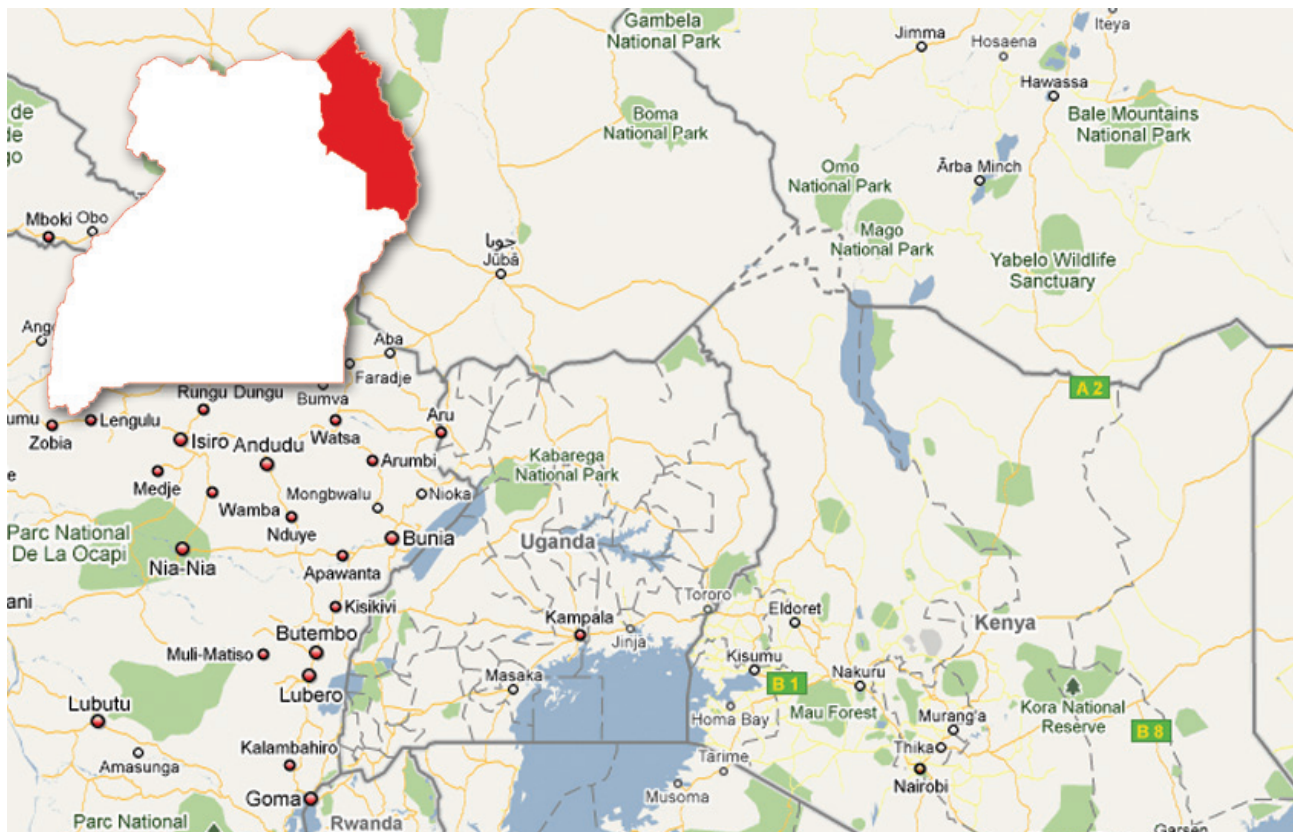
Az esettanulmány az Ugandai Földszövetség (ULA) terepen végzett tevékenységét és érdekérvényesítő munkáját mutatja be, melyet Uganda egyik legszegényebb és legkirekesztettebb közössége, a karamojongok földhöz való jogainak védelmében végzett. A közösséggel való kapcsolatteremtéshez az ULA kapacitásépítő és érdekérvényesítő elemeket is beépített a projekt tervezési és megvalósítási fázisaiba. A civil szervezet kihívással nézett szembe: át kellett hidalnia a kulturális szakadékot, és át kellett ültetnie a földhöz való jog jogi nyelvezetét olyan

terminológiába, amely jelentéssel bír az elszigetelt területeken élő földművelő, pásztorkodó közösségek számára.

A projekt háttere

Ugandában a legelők 65 százalékát természetvédelmi projektek számára jelölték ki. A kijelölés olyan eljárás, amikor a kormány kijelenti, hogy a föld a védelme alatt áll, és különböző célokra különít el területeket, például rezervátumok részére vagy természeti erőforrások kiaknázására. Az itt élő közösségek elveszítik a földhöz való jogot, az elűzés veszélye fenyegeti őket, vagy már ténylegesen elűzték őket az ősi területekről. Ez a kormányzati lépés különösen a kisebbségeket és az őslakosokat érinti. Ez történt a batvakkal Uganda délnyugati részén vagy a Mount Elgon Nemzeti Parkban élő benetekkel.

Karamojában a föld 80 százalékát jelölték ki, rendkívüli nehézségeket okozva ezzel az ott élő őshonos közösségnek, a **karamojongoknak**. A karamojongok

A Karamoja térség Ugandában. Forrás: GoogleMaps & Wikipedia

állattenyésztő és letelepedett földművelő életmódot is folytatnak. Körükben a félnomád legelőváltó pásztorkodás a honos, állataikkal vándorolnak, és a szomszédos csoportokkal a legelőkért és a vízforrásokért versengenek. A közösséggel szemben régóta fennálló és mélyen gyökerező előítéletek miatt többen, köztük a kormány is úgy tekintenek rájuk, mint visszamaradott, primitív népre, akik nem akarnak modernizálódni és fejlődni.

A karamojongok a földhöz való jogokat szokásjogon alapuló földbirtoklási rendszerben gyakorolják, ebből következően a földet szokásjog szerint a saját közigazgatási struktúrájukon belül az idősek, a törzsfők vagy egy csoport ellenőrzik; a föld a közösség tulajdona, de a közösség nem rendelkezik jogcímmel. A földhöz való hozzáférést és a föld használatát a közösséghez tartozás, a származás és a család legitimizálja. Amellett, hogy a kijelölés veszélyezteti a közösség földhöz jutását és hagyományos életmódját, a nők földhöz jutását is fenyegeti a közösségen belül, akik a hagyományon alapuló kulturális előítéletek miatt nem vehetnek részt a földdel kapcsolatos döntéshozatalban.

Ezt a bonyolult helyzetet tovább rontja a szomszédos csoportok közötti erőszakos konfliktus, amely különösen súlyos Karamojában, és amelyet tovább erősít a fegyverek szinte akadálytalan terjedése és a gyarmati örökség. A konfliktus határvitákból fakad, valamint abból alakul ki, hogy a kormány vagy a vállalatok földszerzése miatt a törzseket egyre kisebb területekre szorítják.

Célok és kihívások

Az **ULA** a karamojai kirekesztett közösségek földhasználatának védelmében indított projektet. A projekt célja az volt, hogy véget vessen a karamojongok által használt föld válogatás nélküli kisajátításának, és a nők földhöz való jogai megsértésének.

A közösséggel való folyamatos és szilárd együttműködésre támaszkodva a projekt arra összpontosított, hogy ismertesse a közösséggel a földhöz való jogokat, megértesse, hogy a nőknek ugyanúgy joguk van a földhöz,

Az ugandai nők jogait védő törvények

Az 1998-as földtörvény: 227. fejezet, 27., 38.A és 39. szakasz

A földtörvény módosított 38.(A) szakasza kimondja, hogy minden házastársnak joga van a család tulajdonában lévő föld birtoklásához. A birtoklás biztonsága a család földjéhez történő hozzáférést, és az ott éléshez való jogot jelenti. A földtörvény 39. szakasza megköveteli, hogy mielőtt a családi tulajdonban lévő földterülettel kapcsolatos bármilyen ügylet (például eladás, elzálogosítás, jelzálog, bérlet, átruházás vagy ajándékozás) lebonyolódna, a házastársnak hozzájárulását kell adnia a rendeletek által előírt formában.

Az 1995-ös alkotmány: 33. cikk

„A nőknek joguk van a férfiakkal megegyező bánásmódhoz, és ennek a jognak magába kell foglalnia az egyenlő lehetőségeket a politikai, gazdasági és társadalmi tevékenységekben.”

Az Emberi Jogok és a Népek Jogainak Afrikai Kartája, 1986: 18. cikk, 3. szakasz

„Az államnak biztosítania kell a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolását, valamint biztosítania kell a nők és a gyerekek jogainak védelmét, ahogy azt a nemzetközi nyilatkozatok és egyezmények meghatározzák.”

A nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezmény, 1979, 13., 14. és 15. cikk

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1966: 23. cikk

„részes államok megfelelő lépéseket tesznek annak biztosítására, hogy a házaspár jogai és kötelességei a házasság fennállása alatt és felbontása esetén egyenlőek legyenek”

Egy kulturálisan eltérő közösséggel folytatott munka

Az ULA közösségi szinten már létező elképzelésekre és tudásra támaszkodott, és megpróbálta megérteni, hogyan határozzák meg jogaikat és kötelezettségeiket maguk a közösség tagjai, valamint látni akarta, hol nem teljesülnek megfelelően ezek a jogok. Ezáltal az ULA jobban megértette az uralkodó társadalmi normákat és mechanizmusokat, és ez jó alapot biztosított számára ahhoz, hogy megfogalmazza üzeneteit, és kidolgozza az oktatási anyagokat.

és segítse őket abban, hogy kialakítsák saját közösségi földszövetségeiket, amely lehetővé tenné, hogy a kormány tárgyalópartnerként viszonyuljon hozzájuk.

Ennek a törekvésnek a megvalósítása során az ULA-nak számos kihívással kellett szembenéznie. Habár

a föld központi szerepet tölt be a karamojongok életmódjában, a föld tulajdonjogáról és a határokról alkotott fogalmaik különböznek a hivatalos jogi kerettől. Az ULA-nak át kellett hidalnia ezt a kulturális szakadékot, és a jogi nyelvezetet olyan terminológiába kellett átültetnie, amely jelentéssel bír a földművelő, pásztorkodó csoport számára. A nők jogait olyan közösségben népszerűsítették, ahol az emberek a földkérdést továbbra is a „férfi dolgának” tekintik. Így az ULA olyan közösségben törekedett társadalmi változásra, amely ellenséges módon viszonyul a nők földdel kapcsolatos ügyekben való részvételéhez. A fennálló konfliktushelyzet szükségessé tette, hogy az ULA lépéseket tegyen a konfliktus megoldása érdekében, és feltérképezze, illetve bizonyítsa, mely földeket birtokolják és használják generációk óta kisebbségi csoportok. Végül a projektnek igazolnia kellett a karamojongokat sújtó rendkívüli kirekesztést, előítéleteket és diszkriminációt.

Földjogi oktatás egy ugandai közösségben. Forrás: Ugandai Földszövetség

Tedd képessé a kedvezményezetteket arra, hogy maguk küzdjenek jogaikért.

k ismerik a legjobban a jogsértések gyökereit, illetve azt, hogy milyen fenntartható megoldások létezhetnek. Dolgozz azon, hogy fejlessék tudásukat és képességeiket; szereped a segítő és a közvetítő szerep legyen.

Térképvázlatokat rajzoló nők Ugandában. Forrás: Ugandai Földszövetség

Stratégia és taktika

Az ULA parlamenti és közösségi szinten is végzett tevékenységeket, és nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy beépítse a közösség nézeteit a tisztviselőkkel folytatott érdekérvényesítő munkába. Ez azt az elképzelést tükrözte, hogy a pásztorkodó közösségek földdel kapcsolatos jogait csak akkor lehet hatékonyan és fenntarthatóan védeni, ha a közösség tagjai is részt vesznek a projekt megvalósításában, megismerik jogaikat és a jogok védelmének törvényes eszközeit.

Stratégiai szempontból, a helyi közösség szintjén nagy kihívást jelentett a föld tulajdonjogáról alkotott közösségi elképzelés és a hivatalos törvényi keret közötti kulturális szakadék áthidalása. Az ULA megközelítése részvételen alapult: a szervezet a közösség fogalmai és szókincse alapján alakított ki közös terminológiát a föld-

höz való jogokról, munkakapcsolatot épített ki velük, majd bevezette a földhöz való jogok új fogalmait

Az ULA azon dolgozott, hogy bevonja a közösséget a projektbe, és biztosítsa, hogy a projekt az ő elképzeléseiket tükrözi és építi magába. A szervezet önkénteseket képzett ki a közösségből a földkérdésekről. Az ULA együttműködésen alapuló munkakapcsolatot alakított ki a kerületi civil szervezetekkel, valamint az önkormányzattal.

Parlamenti szinten a projekt sok érintettet célzott meg konzultatív találkozókra és személyes lobbinkeresztül. Bevonták az országgyűlési képviselőket, főleg a női parlamenti képviselőket, és a témába vágó parlamenti bizottságokat, valamint a kormányzati minisztereket, félhivatalos vezetőket, akadémikusokat és a médiát. A projekt olyan intézkedések szükségességét hang-

Az ugandai kisebbségek és őslakosok jogait érintő emberi jogi nyilatkozatok

Az őslakosok jogairól szóló nyilatkozat, 2007

Nyilatkozat a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól, 1992: 2. cikk

„2.2 A kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van hatékonyan részt venni a kulturális, vallási, társadalmi, gazdasági életben és a közéletben.

2.3 A kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van – a nemzeti jogszabályokkal nem összeegyeztethetetlen módon – hatékonyan részt venni a nemzeti és – megfelelő esetben – a regionális szintű döntésekben, amelyek arra a kisebbségre vonatkoznak, amelyekhez tartoznak, illetve azokra a területekre, amelyen élnek.”

Riói Nyilatkozat a Környezetről és a Fejlődésről, 1992: 22. elv

„Az őslakos népeknek és közösségeiknek, és más helyi közösségeknek létfontosságú szerepe van a környezet-gazdálkodásban és a fejlődésben ismereteik és hagyományos gyakorlatuk miatt. Az Álla-

moknak el kell ismerniük és kellően támogatniuk kell azonosságtudatukat, kultúrájukat és érdekeiket, továbbá lehetővé kell tenniük hatékony részvételüket a fenntartható fejlődés elérésében.”

169. számú ILO-egyezmény az őslakos és törzsi népek jogairól, 1989: 7. cikk

„Az érintett népeknek jogukban áll meghatározni saját prioritásaikat a fejlesztési folyamat során, hiszen mindez az ő életükre, hitükre, intézményeikre és spirituális jólétükre, valamint az általuk birtokolt vagy más módon használt földekre van hatással, és jogukban áll a lehető legnagyobb mértékben ellenőrizni gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket. Ezen kívül részt kell venniük azon nemzeti és regionális fejlesztési tervek és programok kialakításában, végrehajtásában és értékelésében, amelyek közvetlenül érinthetik őket.”

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1966: 27. cikk

„Olyan államokban, ahol a nemzeti, vallási vagy nyelvi kisebbségek élnek, az ilyen kisebbségekhez tartozó személyektől nem lehet megtagadni azt a jogot, hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kultúrájuk legyen, hogy saját vallásukat vallják és gyakorolják, vagy hogy saját nyelvüket használják.”

súlyozta, amely megfékezne a fegyverek terjedését, felvértezné a közösségeket információval, emlékeztetné a helyi tanács vezetőit a szerepükre és a közösségi fejlesztéssel kapcsolatos kötelezettségeikre, valamint megújuló kezdeményezéseket indítana a régióban, illetve támogatásért lobbizna.

A projekt felismeri azt a kihívást, melyet a szokásjogon alapuló tulajdonjognak az ország törvényes földbirtoklási kereteibe történő integrálása jelent. Az állam a szokásjogon alapuló birtoklást kevésbé értékes birtoklási rendszernek tekinti, és arra helyezi a hangsúlyt, hogy a szokásjogon alapuló birtoklást fokozatosan a szabad tulajdonjog irányába terelje. Feltételezhetően

Amit tehetsz:

- Alakíthatod a kisebbségi közösségek szemléletét a földjogokról.
- Önkénteseket képezhetsz ki a földtörvény alapjairól.
- Képessé teheted őket arra, hogy létrehozzák saját közösségi földszövetségeiket, hogy védjék, és gyakorolják a földdel kapcsolatos jogaikat.
- A közösséggel együttműködve dokumentálhatod, hogyan fogja fel a kisebbségi közösség a föld tulajdonjogának kérdését a saját régiójában, és lobbizhatsz ennek a dokumentációnak a beépítéséért a nemzeti földpolitika kidolgozásának folyamatába.

ennek a szokásjog mentén kellene történnie, de azok a hagyományos intézmények, amelyek feladata ennek kivitelezése, nem rendelkeznek teljes jogi és intézményi háttérrel. A földpiaci irányelvek szerint a föld árucikk, mely önkéntes alapon eladható és megvásárolható. Ez azonban kizárhatja azokat, akik nem érdekeltek a hivatalos piacokon zajló földkereskedelemben. Ezen kívül a földgazdálkodást támogató közigazgatási keret nem hatékony, és nem tudja eredményesen teljesíteni a feladatait, ezért a teljes földjogi közigazgatási rendszer revíziójára van szükség, különösen a földtulajdon-nyilvántartás egyszerűsítése érdekében.

Tevékenységek

A projekten belül megvalósított tevékenységek közé tartozott az erőforrások fejlesztése, a kapacitásépítés, a szemléletformálás, az érdekvédelem, a lobbizás és a kutatás, valamint a földjogi kérdések dokumentálása.

A projekt eredményei és következtetései

A projekt átfogó célja a karamojongok által használt földterületek védelmének növelése volt, a termelékenységüket és gazdasági előrelépésüket elősegítő mechanizmusként. A projektnek sikerült előmozdítania bizonyos változásokat a politikai gondolkodásban, és megvilágítani számos dolog jelentőségét: a természeti erőforrások hasznosításának lehetőségét Karamojában, a tanúsítást mint a tulajdonjog garantálásának legbiztosabb módját, és a földhasználat tervezését, ami a pásztorkodás fejlesztését célozza. A projekt előírnyozott eredményei az alábbiak voltak:

- A pásztorkodó civil társadalmi szervezetek megismerik a földdel kapcsolatos jogukat, és

TIPPEK a régióban dolgozó aktivisták részére

- *Tedd képessé a kedvezményezetteket az érdekvédelemre.* Ne képviseld érdekeiket a nevében, illetve helyettük. Minden közösségi projekt sikerének kulcsa, hogy lehetővé teszi a közösségek számára, hogy kifejezzék a projekt és a tevékenységek típusával kapcsolatos nézeteiket, és bevonja őket a projekt megvalósításába.
- *Építs ki kapcsolatokat a partnerekkel és az érdekeltekkel.* Így kevesebb erőforrással is többet fogsz elérni, továbbá fórumot kínálsz a különböző szervezeteknek arra, hogy megosszák a projektjeikkel kapcsolatos tapasztalataikat, és szélesítsék szervezetük látásmódját.
- *Dolgozz csoportban az információterjesztés során is.* Ez lényeges annak érdekében, hogy az információáramlás folyamatos legyen, és széles földrajzi területet sikerüljön lefedni.
- *Rögtön a projekt kezdetétől vedd fel a kapcsolatot a politikai vezetőséggel és a kormány szakmai munkatársaival a helyi ügyek saját kezben tartása és a projekt elfogadtatása céljából.*

részt tudnak vállalni a politika megváltoztatásában, illetve a földjogokat és a földhasználatot érintő közösségi döntésekben.

- A célzott országrészekben élő pásztorkodó közösségek élnek a földdel kapcsolatos jogaikkal.
- Az irányelvek kidolgozói és végrehajtói értik a kutatási eredményeket, és alkalmazzák azokat. A projekt hozzájárul a nemzeti földpolitikáról folytatott tanácskozási folyamatokhoz.
- A jogi és politikai környezet javul a pásztorkodó közösségek területein.

2. ESETTANULMÁNY: A VÍZHEZ ÉS A KÖRNYEZETEGÉSZSÉGÜGYHÖZ VALÓ JOG ETIÓPIÁBAN

Az acheferi körzetben végrehajtott vízgyűjtő projektekről szóló esettanulmány

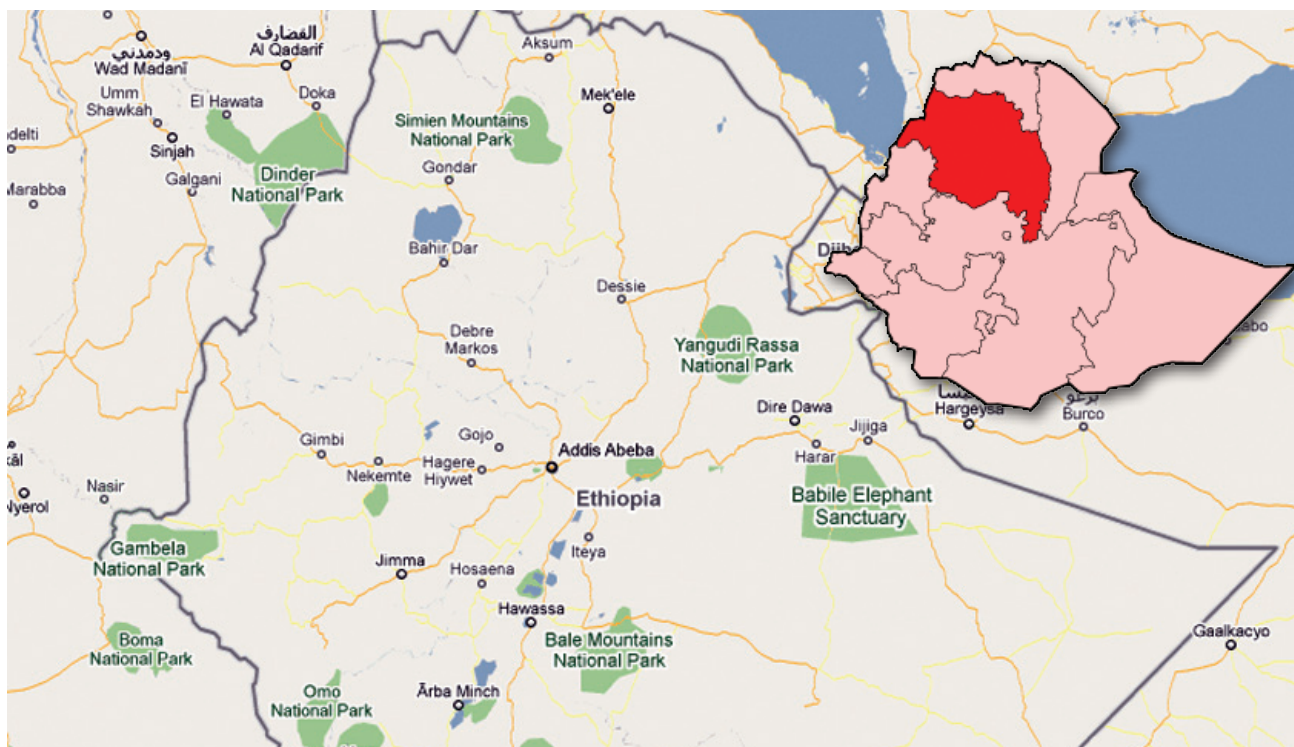
A nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó civil szervezet, a WaterAid és a helyi Amharai Rehabilitációs és Fejlesztési Szervezet (ORDA) együttműködésében

Összefoglalás

Az Amharai Rehabilitációs és Fejlesztési Szervezet (ORDA) és a WaterAid nyomást gyakorolt a helyi hatóságokra, hogy a vízellátással kapcsolatos projektek tervezésekor és végrehajtásakor a hatékonyság és a fenntarthatóság érdekében vegyék figyelembe az emberi jogi szempontokat Etiópiának ebben a régiójában. A lakosság partnerként működik együtt az önkormányzatokkal oly módon, hogy részt vesz a közösségi vízgazdálkodási testületekben.

A projekt háttere

Etiópia a negyedik legnagyobb, ám egyúttal az egyik legszegényebb és legszárazabb ország Afrikában. A népesség mindössze 22 százalékának biztosított a vízellátása, és csak 13 százaléka élvez megfelelő környezetegészségügyi feltételeket. Így Etiópia a biztonságos vízhasználat és környezetegészségügy tekintetében a világ egyik leggyengébb szinten álló országa. Mindennaposak a rossz minőségű vízzel vagy a vízhiánnyal összefüggő betegségek, magas a gyermekhalálzási arány és korlátozottak az egészségügyi szolgáltatások. A lakosság nagy többsége által használt víz minősége nem biztonságos: Etiópiában a betegségek 80 százaléka a nem biztonságos vízellátásból és a rossz higiéniai szokásokból ered – a lakosság több mint 40 százalékát kitevő gyermekek jelentik az egyik legsebezhetőbb csoportot. A vizet nagy távolságokról kell hordani, különösen a száraz évszakban, ami sokkal keservesebbé teszi a mindennapos házimunkát, és nagy terhet ró a háztartások nőtagjaira. A család kénytelen ilyen teendőkre pazarolni az erejét, idejét és energiáját a jövedelmező tevékenységek helyett, amelyek egyrészt hozzájárulnának a termelés növekedé-

Az Amhara térség Etiópiában. Forrás: GoogleMaps & Wikipedia

séhez, másrészt gyarapítanak a háztartás bevételét, és biztonságosabbá tennék élelmiszerellátását.

Az amharai régióban a vidéki lakosság 43 százaléka él teljes szegénységben. A helyzet az egyik körzetben (*woreda*), Acheferben válságos. Az acheferi vízügyi hivatal becslése szerint a lakosság csupán 21 százalékának biztosított a vízellátása. A projekt területén lévő felszíni vízforrások nem biztonságosak és nem elegendőek az emberi és állati fogyasztáshoz, különösen a száraz évszakban, decembertől májusig, és használatukkal a közösségek különféle, a víz minőségével összefüggő megbetegedések veszélyének teszik ki magukat. A körzet egészségügyi hivatalai szerint a lakosoknak csak 23 százaléka jut megfelelő higiéniai feltételekhez.

Ennek eredményeként a régióban az első tíz leggyakoribb mindennapos betegségből hat a tiszta víz és a higiénia, illetve a megfelelő környezetegészségügy hiányával hozható összefüggésbe, például az akut vizes hasmenés és a malária. Ezek a gyakori és széles körben elterjedt betegségek gyengítik a közösségek erejét és munkaképességét, ami súlyos orvosi költségekkel terheli a már így is nagyon szegény családokat. A körzet alacsony egészségügyi ellátottsága tovább súlyosbítja ezt a helyzetet.

Mi több, a közösség tagjai – különösen a nők és a lányok – idejük nagy részében vizet hordanak, ami ráadásul rossz minőségű, így kevés vagy semmi idejük nem marad a jövedelemtermelő tevékenységekre és az iskolába járásra. A száraz évszakban akár egy órát is utaznak. Az, hogy a családok nem jutnak megfelelő módon iható vízhez, növeli a nők munkaterhelését és befolyásolja a családtagok táplálkozását és egészségét is, mivel a nőknek kevesebb idejük marad az otthoni munkára, illetve a jövedelemtermelő tevékenységekre. A férfiak általában gazdálkodnak, és nem hordanak vizet.

Az etiópiai kormányzati intézmények decentralizálásával és a hatalom helyi szintekre történő átengedésével párhuzamosan a körzeti közigazgatási hivataloktól elvárják, hogy megtervezzék saját fejlesztési kezdeményezéseiket és irányítsák azok végrehajtását. A civil szervezetek azonban megállapították, hogy a decentralizációt nem támogatták megfelelő erőforrásokkal és szakképzett, ta-

pasztalt dolgozókkal, akik hatékony fejlesztési programokat tudnának tervezni és megvalósítani. Emiatt a jelenleg meglévő vidéki vízszolgáltatási tervek Acheferben gyenge színvonalúak, és nem tudnak megfelelően működni. A rendelkezésre álló pénzalapokat nem használják fel, mert nincsenek megfelelő mechanizmusok arra, hogy a pénz az országos szintről eljusson a helyi igazgatási szintekre.

Célkit zések

A megvalósításban érintett civil szervezetek azt tűzték ki célul, hogy az amharai közösségek leginkább sebezhető szegmenseinek a szükségleteit fogják kielégíteni. Ilyenek azok a nők és lányok, akik távolról hordják a vizet, vagy a HIV/AIDS-el fertőzöttek, akiknek az egészsége a tiszta víztől függ.

A civil szervezetek az ismeret átadásával képessé akarták tenni mindkét helyi közösséget a vízügyi, környezetegészségügyi és higiéniai oktatási projekteket megvalósító közösségi vízgazdálkodási testületekben és a helyi partner szervezetekben való részvételre. A helyi közösségek a vízgazdálkodási testületeken keresztül számon kérhetik az önkormányzaton, hogy működő vízügyi tervekkel és megfelelő környezetegészségügyi adottságokkal lássa el őket fenntartható módon. A civil szervezetek megragadták azt a lehetőséget is, hogy a vízügyi és a környezetegészségügyi ágazatból, beleértve az önkormányzatot is, fontos szereplőket vonjanak be, és ezáltal építsék kapacitásukat megfelelő és fenntartható projektek megvalósításához. Több kihívással is szembenéztek e munka során.

Először is, a súlyos korlátozások után a 2005-ös választásokat követően a politikai tér újra nyitottá vált Etiópiában. Ez megerősítette azokat a civil társadalmi szervezeteket, amelyek az emberi jogi szemléletet népszerűsítik a vízügy és a környezetegészségügy területén, és támogatják a közösség részvételét az ilyen irányú döntéshozásban. A helyzet azonban 2009 januárjában újra rosszabb lett, miután a kormány törvénybe iktatta a jótékonyági szervezetekről és szövetkezetekről szóló nyilatkozatot, amely hathatósan ellehetetleníti a létező helyi civil szervezeteket az emberi jogi munkától. A törvény „külföldinek” bélyegezi azokat a szervezeteket, amelyek működési költsé-

geik 10 százalékánál nagyobb részét külföldi forrásokból biztosítják. A „külföldi” civil szervezetek azonban nem foglalkozhatnak a demokráciát és az emberi jogokat, a konfliktuskezelést, vagy a bűnügyi igazságszolgáltatást érintő tevékenységekkel. A törvény végrehajtása számos emberi jogi szervezet megszűnését okozta már, köztük azokat is, amelyek a vízhez való jogért küzdöttek.

Másodszor, a kisebbségi közösségeket – mivel ők a leginkább a társadalom peremére szorult csoportok – gyakran nehéz elérni a nyelv, a távolság, a kulturális életforma (pásztorokodás), a megrögzött előítéletek és a hátrányos megkülönböztetés, illetve a költségek miatt. Az önkormányzatoknak és a civil szervezeteknek gondoskodniuk kell arról, hogy ezek a közösségek ne ke-

rüljenek a fejlesztési projektek hatókörén kívül. Tudatos erőfeszítésre van szükség, hogy ne zárják ki őket, és biztosítsák a forrásokat annak érdekében, hogy ezek a közösségek is hozzáférjenek a vízhez és a higiéniahoz.

Stratégia és taktika

Integrált megközelítés

A fejlesztési projektek maximális hatásfoka érdekében az embereket meg kell tanítani a víz helyes használatára és tisztán tartására. A biztonságos, megfizethető háztartási víz, és a hatékony környezetegészségügy biztosítását, illetve a megfelelő higiéniai oktatást egyesítő, integrált megközelítést kell alkalmazni. A szegény közösségekben ez az integrált megközelítés bizonyult a legsikeresebb-

Ne légy kirekesztő. Ügyelj arra, hogy a leginkább a társadalom peremére szorult csoportokat is elérd. A donorok részéről a költséghatékonyságra irányuló elvárás alacsony költségű programok tervezésére kényszeríti a kormányokat és a civil szervezeteket. Ezért a könnyebben megközelíthető közösségek javára gyakran figyelmen kívül hagyják a költségesebben elérhető legtávolabbi területeket. A donorokat tájékoztatni kell erről, és ösztönözni kell a nehezen elérhető helyeken élő közösségeket célzó kezdeményezések támogatását.

Ötletek a régióban dolgozó aktivisták számára

A projektek hatásfokának maximalizálása érdekében az embereknek meg kell tanulni a víz helyes használatát és tisztán tartását. A biztonságos, megfizethető háztartási víz és a hatékony környezetegészségügy biztosítását vegyítsd megfelelő higiéniai oktatással!

Egy etióp falu lakói. Forrás: Erős Barbara

nek az egészséges körülményeket és a szegénység felszámolását célzó projektek esetében. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) kutatásai szerint az integrált megközelítés átlagosan 65 százalékkal csökkenti a hasmenéses megbetegedések által okozott halálesetek számát.

A szektorok együttműködésén alapuló megközelítés

A kormányok feladata, hogy megfelelő minőségű vizet és környezetegészségügyet biztosítson az állampolgárainak. A kormány projektben való részvétele megsokszorozhatja, illetve arányosan felnagyíthatja a projekt pozitív hatásait és növelheti megközelítési lehetőségeit. A magánvállalkozások szintén kulcsszerepet játszhatnak azokban a feladatokban, amelyeket az önkormányzatok és a civil szervezetek nem tudnak elvégezni, például az építési munkákban. A sikeres vízügyi, környezetegészségügyi és higiéniai projektek kulcsa, hogy szoros kapcsolatot alakítsanak ki az összes kormányzati hatósággal és a vállalkozásokkal, építik azok kapacitását, illetve biztosítják aktív részvételüket a projektben.

Kormányzati tevékenységek

Az etióp kormány fejlesztési projektjeiben egyre inkább elsőbbséget élvez a vízügy és a környezetegészségügy. Két legutóbbi kezdeményezése a nemzeti környezetegészségügyi stratégia és az egyetemes hozzáférési terv.

A nemzeti környezetegészségügyi stratégia azt a célt tűzi ki, hogy 2015-re az etiópiaiak 56 százaléka környezetegészségügyi szempontból 100 százalékosan ellátott településen éljen. Ez azt jelenti, hogy ezeken a településeken az emberek biztonságos módon szabadulnak meg az ürüléktől, lehetőségük van kezet mosni székelés után, és biztonságos ivóvízláncot tartanak fenn (a biztonságos ivóvízlánc azt jelenti, hogy a háztartási célú vizet összegyűjtik, és a forrástól a fogyasztásig biztonságosan tárolják). A fejlettebb környezetegészségügy és higiénia stratégiai pillérei közé tartozik a környezetegészségügy és a higiénia előmozdítása részvételen alapuló tanulás, érdekérvényesítéssel, kommunikációval, társadalmi célú marketinggel, magatartásbeli változást előidéző igényteremtő ösztönzőkkel és szankciókkal.

Az etióp kormány által elfogadott egyetemes hozzáférési terv azt a célt tűzi ki, hogy 2012-re a teljes lakosság számára biztosított legyen a vízellátás és a környezetegészségügy. Bár a terv bizonyítja, hogy a kormány elkötelezett a víz- és a környezetegészségügy biztosítása iránt és a téma elsőbbséget élvez, a tervet mégis amiatt bírálják, hogy nem reális, zavaros számokon és számításokon alapszik, és súlyosan alulfinanszírozott. Ezért úgy tűnik, a regionális kormányzatok nem támogatják egyetemesen a tervet.

K vetkeztetések

Az etióp kormány és a donorok által indított jelenlegi, a vízjogot és környezetegészségügyet előtérbe helyező kezdeményezések biztatóak. A célok eléréséhez azonban realitásabb tervezésre és egyértelmű finanszírozási tervekre van szükség a kormányzatok és a donorok részéről. Döntő fontosságú, hogy a kedvezményezettek – különösen a társadalom peremére szorult közösségek – részt vegyenek az ilyen jellegű fejlesztési tervek megalkotásában, kidolgozásában, megvalósításában, ellenőrzésében és értékelésében.

Ha a közösségi vízgazdálkodási testületek működése jogszerűvé válna, a vízügyi tervek fenntarthatóak lennének, mivel az ilyen testületeknek ebben az esetben már lenne jogi alapjuk arra, hogy felelősségre vonják azokat a szolgáltatókat, amelyek nem biztosítanak megfelelő minőségű vizet és hozzáférési lehetőségeket. A vízügyi testületek jogszerűvé válása lehetőségekkel vértézné fel a helyi közösségeket, mivel jogorvoslatot kérhetnének, ha a szolgáltatók nem megfelelően szállítanak. Ezzel erősíteni lehetne a helyi közösségek részvételét, és támogatni lehetne az alapvető szolgáltatásokért folytatott küzdelmüket.

(Az esettanulmány az Amharai Helyreállítási és Fejlesztési Szervezet (ORDA) által végrehajtott és a WaterAid által támogatott első kísérleti projekten alapszik.)

3. ESETTANULMÁNY: AZ ALKOTMÁNY FELÜLVIZSGÁLATA KENYÁBAN

Esettanulmány a kenyai alkotmány felülvizsgálati folyamatáról

A kisebbségek és az őslakosok részvételét a felülvizsgálati folyamatban a Pásztorok és Vadászok, Gyűjtögető Etnikai Kisebbségek Hálózata (PHGEMN) támogatta, és a Központ a Kisebbségi Jogok Fejlesztéséért (CEMIRIDE) koordinálta.

Összefoglalás

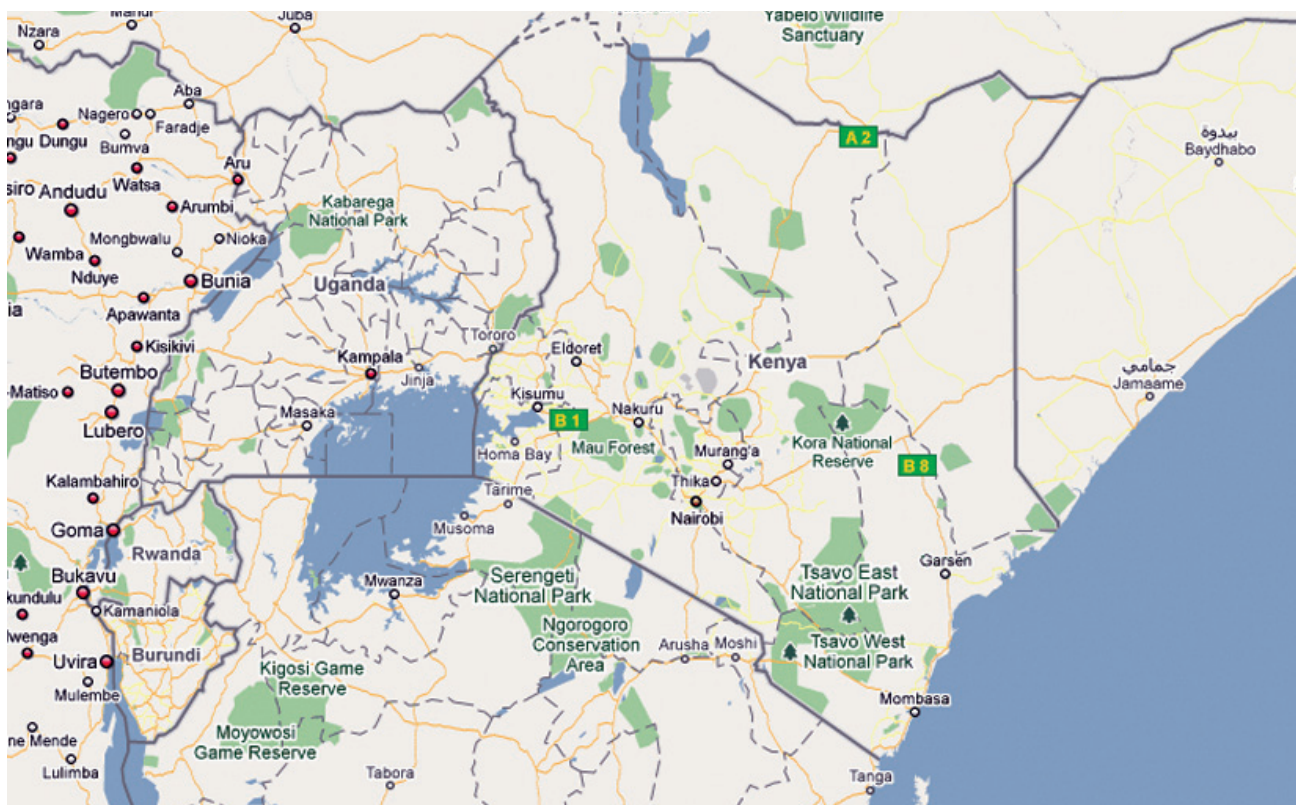
A kisebbségek hivatalos elismerése lehetővé teszi, hogy az adott közösségek élhessenek kisebbségi jogaikkal. Súlyos konfliktusokhoz vezethet, ha a kisebbségeket hosszú ideig kizárják a fejlesztési folyamatokból. Az alkotmány felülvizsgálata Kenyában arra tett kísér-

letet, hogy alkotmányosan elismertesse a kisebbségek és a társadalom peremére szorult emberek jogait, akik e hiányosság miatt nem tudtak szót emelni társadalmi beilleszkedésükért, és nem tudtak megfelelő módon részesülni a fejlesztés előnyeiből. Az Óslakos Halászok Hálózata (IFP) koordinálta a folyamatot.

A projekt háttere

Amióta az ország 1963-ban elnyerte függetlenségét, a kenyai alkotmány vita tárgyát képezte. Mivel a rendszer többpárti demokráciából alakult egypártrendszerre, a miniszterelnöki pozíciót megszüntették, és a hatalom az elnök kezében összpontosult. A közigazgatás központosítottá vált, és elveszítette átláthatóságát és elszámoltathatóságát.

1965 óta a kenyai kormányzati fejlesztési politika kifejezetten az ország 30 százalékára összpontosít, amit nagy gazdasági lehetőségekkel rendelkező területté

Kenya. Forrás: GoogleMaps

Az endoroi közösség egyik férfi tagja. Forrás: MRG

minősített. Ezekben a térségekben sok a csapadék, és ezért termékenyebbek. A kormány ezekbe a területekbe fektetett a legtöbbet (ld. az 1965. évi 10. sz. kormányülésről készült jegyzőkönyvet). Az ország területének mintegy 70 százalékát kitevő, beruházási szempontból elhanyagolt területeken élő őslakos közösségek és kisebbségek tagjai ellenük irányuló hátrányos megkülönböztetésnek tekintették a kormánynak ezt a fajta fejlesztési politikáját.

Az Északkeleti tartományban, illetve a Parti, a Nyanza, a Keleti és a Nyugati tartományokban szegényebbek az emberek, és alacsonyabbak az egészségügyi ellátással, a biztonságos vízminőséggel, a környezetegészségüggyel, a kommunikációval és a közlekedéssel kapcsolatos mutatószámok, illetve magasabb a halálzási arány. Az UNDP szerint 2001-ben a Nyanza tartomány nyugati részében és az Északkeleti tartományban, amelyekben főként kisebbségek, őslakosok és más, a társadalom peremére szorult közösségek élnek, a szegénységi arány 40% volt, ami akkor a legmagasabb volt Kenyában. Ehhez képest a Középső tartományban, ahol főként az uralkodó kikuju közösség él, a szegénységi arány 30,7 százalék volt. Az emberi nyomorúság szintjében jelentkező eltérések a nélkülözés más dimenzióiban is felfedezhető különbségeket mutatnak: korai elhalálozás, az alapvető oktatás hiánya, illetve a közösségi és magánforrások hozzáférhetetlensége.

Az elnök kezében összpontosuló hatalom lehetőséget teremtett arra, hogy az elnök saját etnikai közösségét más csoportok rovására kedvező bánásmódban részesítse. Az ilyen kirekesztés miatt az őslakosok (a nomád életmódot folytató pásztorkodók, az erdős területeken vadászó és gyűjtögető népek, illetve a halászok), a kisebbségek és más, a társadalom peremére szorult közösségek a nincstelenség, az oktatásban való alacsony részvételi arány, az írástudatlanság, a rossz egészség, a nemek közötti egyenlőtlenség és az általános alulfejlettség súlyos szintjeit tapasztalták meg. Ez természetesen az idők folyamán az uralkodó közösségekkel szembeni ellenérzést váltott ki.

Az emberek szomjazták a változásokat, és a hatalom újraelosztását előrevetítő alkotmányos reformba vetették reményeiket. 2000-ben felállították a kenyai alkotmányos

reformbizottságot, amely az alkotmányjog ismert tudósait gyűjtötte össze. A bizottság javasolta az elnöki jogkörök csökkentését és decentralizálását a kormány jobb elszámoltathatóságának biztosítása érdekében. E célkitűzések mellett indítványozták, hogy a Kenyában élő összes nép vegyen részt a döntéshozásban, beleértve a kisebbségeket és az őslakosokat is. A hatalom decentralizálásától azt várták, hogy biztosítani fogja az önrendelkezést, és a nyersanyagforrások, vagyis a vízellátás, a halászerületek, az erdőségek, a vadállomány és a legelők helyreállításához és fejlesztéséhez való jogot. Az indítványok szerint (1) a megválasztott elnök jelölné ki a miniszterelnököt; (2) a miniszterelnök jelölné ki a kabinetet; (3) a miniszterelnök vezetné a kormányt és elnökölne a kabinet fölött; és (4) az elnök maradna a hadsereg vezetője

Célkit zések

A felülvizsgálati folyamatban résztvevő Pásztorkodók és Vadászó, Gyűjtögető Etnikai Kisebbségek Hálózatának (PHGEMN) átfogó célja volt, hogy – alkotmányos elismerést szerezve a Kenyában élő kisebbségeknek és őslakosoknak – hangot adjon fejlesztéssel kapcsolatos igényeiknek. Ezek a közösségek úgy gondolták, hogy jogaik alkotmányban való elismerésével bevonnák őket a döntéshozatalba, és hatékonyan vehetnének részt a fejlesztési folyamatokban.

A kenyai alkotmány felülvizsgálata során átfogó konzultáció valósult meg a lakossággal és a civil társadalom képviselőivel. Két nemzeti alkotmányos konferenciát tartottak Bomas-ban, ahol az egész országból érkező, különböző érdekcsoportokat és a társadalom peremére szorult közösségeket, köztük kisebbségeket és őslakosokat képviselő küldöttek vettek részt, és igyekeztek széleskörű megegyezésre jutni.

Tevékenységek

A felülvizsgálati folyamat során a PHGEMN vidéki és országos szinteken lobbizott, és látogatásokat szervezett a képviselők számára a kisebbségek és az őslakosok által lakott területeken. Férfi és női képviselők egya-

ránt meglátogatták az olkariai geotermikus erőművet, és tájékoztatást kaptak arról, hogy milyen hatással van a kitelepítés és a környezetrombolás a kisebbségekre és az őslakosokra. A médiát is felhasználták a kenyai társadalom szélesebb rétegeinek tájékoztatására, bár a médiamunka nagy részét a PHGEMN kiadványai jelentették. A PHGEMN-nek és partnereinek lehetőségében állt képviselőket küldeni – és így tevékenyen részt venni – a kenyai alkotmányos felülvizsgáló bizottságban, és a szervezetek képviseltették magukat a nemzeti alkotmányos konferencián is.

A PHGEMN képzéseket is szervezett, amelyeken a közösség tagjai lobbizási ismereteket sajátítottak el, így hatékonyan és világosan ki tudták fejezni aggodalmaikat, amikor küldöttként vagy megfigyelőként vettek részt a nemzeti alkotmányos konferencián.

A kenyai alkotmánytervezet utolsó változata, melyet széles körben **bomas-i tervezetként** ismernek, megoldást kínált a Kenyában élő kisebbségek és őslakosok aggodalomra okot adó ügyeire. A 43. cikk a kisebbségek és őslakosok jogaival foglalkozott, és orvosolta társadalmi kirekesztettségüket.

A projekt eredményei és következtetései

Az alkotmányos reformbizottság 2000-ben Daniel arap Moi elnöksége alatt kezdte el a munkát. Amikor 2002-ben Mwai Kibaki lett Kenya elnöke, támogatta az alkotmányos reformot, és az elnöki jogkörök korlátozását. A választások alatt még azt is megígérte, hogy 100 napon belül elfogadtatja az új alkotmányt. Az alkotmánytervezet véglegesítése után azonban a kormány elállt a tárgyalásoktól, és kezdte aláásni a reformfolyamatot. Ez a koalíciós képviselők közötti összetűzéshez vezetett, mivel egyesek folytatni akarták a folyamatot, ami végül a koalíció meggyengülését eredményezte. 2004 nyarán Kibaki közölte, hogy a 100 napos határidőt elmulasztották, és az alkotmánytervezetet nem lehet elfogadtatni, mert fontos kérdésekben nem született megegyezés.

A 2004-es bomas-i tervezet 43. cikke

A kisebbségek és a társadalom peremére szorult csoportok

43. (1) A kisebbségeknek és a társadalom peremére szorult csoportoknak az egyenlőség alapján – figyelembe véve sajátos körülményeiket és szükségleteiket – joguk van élvezni az összes olyan jogot és szabadságot, amelyet az alkotmánylevél felsorol.

(2) Az államnak törvényi és más intézkedéseket kell hoznia a kisebbségek és a társadalom peremére szorult csoportok javát szolgáló akcióprogramok elindításáról.

(3) A (2) pontban említett intézkedéseknek többek között biztosítaniuk kell, hogy a kisebbségek és a társadalom peremére szorult csoportok –

(a) részt vegyenek, és teljes mértékben képviseltesék magukat a kormányzásban és az ország életének összes más területén;

(b) speciális lehetőségeket kapjanak oktatási és gazdasági területeken;

(c) speciális lehetőségeket kapjanak azért, hogy jövedelmező munkához jussanak;

(d) segítséget kapjanak kulturális értékeik, nyelvük és szokásaik fejlesztéséhez;

(e) segítséget kapjanak abban, hogy ésszerű mértékben hozzáférjenek a vízhez, az egészségügyi szolgáltatásokhoz és a közlekedési infrastruktúrához;

(f) megfelelő lehetőségük legyen alapvető szükségleteik kielégítésére; és

(g) hátrányos megkülönböztetéstől, kizsákmányolástól vagy visszaélésektől mentes életet éljenek.

Egy évvel később Kibaki új tervezetet indítványozott, a **Wako-i tervezetet**. Ezt azonban Kenya lakossága népszavazással elutasította, ami világosan kifejezte az emberek véleményét és ellenérzését. Az ígéretek megszegése miatt öt év után súlyos etnikai feszültség alakult ki, amely régóta feszítette a kenyai politikát.

A 2007 decemberében tartott vitatott választásokon, amikor Kibakit választási csalással vádolták, felszínre tört a mélyen gyökerező ellenségeskedés és harag, amely abból eredt, hogy bizonyos közösségek éve-kig a társadalom peremére szorultak és hátrányos megkülönböztetést szenvedtek el. A kenyai etnikai közösségek két táborra szakadtak: az egyikük Kibakit támogatta, a másik pedig az ellenzéki vezetőt, Raila Odingát pártolta. Súlyos ellenérzések törtek felszínre a kikuju közösséggel szemben, amelyhez Kibaki tartozott. Azt gondolták, hogy ők akadályozzák a kisebbségek és őslakos közösségek jogainak megvalósítását. Az erőszakot olyan közösségek tag-

Reagálj gyorsan a változó körülményekre. A tervezési folyamat során gondoldj végig különböző forgatókönyveket, hogy stratégiádat és taktikáidat a hirtelen jött akadályokhoz tudd igazítani.

Készíts biztonsági akciótervet csoportod és saját testi épséged érdekében. Tervezz előre, ha olyan kérdésekkel foglalkozol, amelyek miatt személyes biztonságod kerülhet veszélybe.

2008 óta...

...a kisebbségek és az őslakosok részt vesznek az újjáéledő alkotmányos reformfolyamatban. A Kisebbségek Reform Konzorciuma (MRC) által vezetett résztvevők igyekeznek biztosítani, hogy a 2004-es bomas-i tervezet rendelkezéseit finomítva belefoglalják a jelenlegi alkotmánytervezetbe, és a végleges változat hatékonyan kielégítse a kisebbségek, az őslakosok és más, a társadalom peremére szorult csoportok igényeit.

jai indították el, akik magukat kisebbségként, illetve őslakosként azonosítják, vagy általában olyan közösségekhez tartozóként, melyek az egymást követő kenyai kormányok uralma alatt a társadalom peremére szorultak. A véres felkelések után 2008 márciusában az alkotmányt ideiglenesen **megváltoztatták**, és bevezették a miniszterelnöki és a két helyettes miniszterelnöki pozíciót. A hatalom megosztásáról szóló megállapodás értelmében Odinga lett a miniszterelnök. Az elnöki hatalom teljes csökkentése azonban nem történt meg, és a kisebbségek és a társadalom peremére szorult népek jogait sem garantálták külön cikkben.

További olvasnivaló a témában:

Kenya: Kisebbségek, őslakosok és etnikai sokféleség – a Minority Rights Group International és a Központ a Kisebbségi Jogok Fejlődéséért.

**LEGFONTOSABB
NEMZETKÖZI
JOGI OKMÁNYOK**

AZ EGYENLŐ SÉGRE ÉS A NON-DISZKRIMINÁCIÓRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK A NEMZETKÖZI EMBERI JOGI OKMÁNYOKBAN

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

2.1 cikk

Az Egyezségokmányban részes valamennyi állam kötelezi magát, hogy tiszteletben tartja és biztosítja a területén tartózkodó és joghatósága alá tartozó minden személy számára az Egyezségokmányban elismert jogokat, minden megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési, vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.

3. cikk

Az Egyezségokmányban részes államok kötelezik magukat, hogy az Egyezségokmányban meghatározott valamennyi polgári és politikai jog tekintetében biztosítják a férfiak és a nők egyenjogúságát.

24.1. cikk

Minden gyermeknek fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, nemzeti vagy társadalmi eredetre, vagyoni, vagy születésre való tekintet nélkül joga van arra védelemre, amely őt kiskorú állapota folytán a családjá, a társadalom és az állam részéről megilleti.

26. cikk

A törvény előtt minden személy egyenlő és minden megkülönböztetés nélkül joga van egyenlő törvényes védelemre. Erre tekintettel a törvénynek minden megkülönböztetést tiltania kell és minden személy számára egyenlő és hatékony védelmet kell biztosítania bármilyen megkülönböztetés ellen, mint amilyen például a faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy más helyzet alapján történő megkülönböztetés.

A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

2.2. cikk

Az Egyezségokmányban részes államok kötelezik magukat arra, hogy biztosítják az Egyezségokmányban rögzített jogoknak fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy bármely más véleményre, nemzeti vagy társadalmi származásra, vagyoni helyzetre, születésre, vagy minden egyéb helyzetre tekintet nélkül való gyakorlását.

3. cikk

Egyezségokmányban részes államok kötelezik magukat arra, hogy az Egyezségokmányban meghatározott gazdasági, szociális és kulturális jogok gyakorlását a férfiak és a nők számára az egyenjogúság alapján biztosítják.

A nőekkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezmény

A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény

Egyezmény a gyermek jogairól

2.1. cikk

Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják és biztosítják a joghatóságuk alá tartozó gyermekek számára az Egyezményben lefektetett jogokat minden megkülönböztetés, nevezetesen a gyermeknek vagy szüleinek vagy törvényes képviselőjének faj, színe, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származása, vagyoni helyzete, cselekvőképzetlensége, születési vagy egyéb helyzete szerinti különbségtétel nélkül.

A vendégmunkások és családtagjaik jogainak védelméről szóló nemzetközi egyezmény

7. cikk (Hivatalos fordítás magyar nyelven nem elérhető.)

Az Egyezményben részes államok vállalják, hogy az emberi jogokra vonatkozó nemzetközi okmányok szerint tiszteletben tartják és biztosítják a területükön élő, vagy az illetékességük alá tartozó vendégmunkások és családtagjaik jelen Egyezménybe foglalt jogait nem, faj, bőrszín, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti, etnikai vagy társadalmi hovatartozás, nemzetiség, kor, gazdasági helyzet, vagyon, családi állapot, születés vagy más állapot alapján történő megkülönböztetés nélkül.

Egyes It Nemzetek Szervezetének Nevelés gyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO)

Egyezmény az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről

Nemzetk zi Munka gyi Szervezet

111. sz. egyezmény a foglalkoztatásból és a foglalkozásból eredő hátrányos megkülönböztetésről

AZ ÁLLAMOK KÖTELEZETTSÉGEINEK JELLEGÉRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK A NEMZETKÖZI EMBERI JOGI OKMÁNYOKBAN

A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

2.1 cikk

Az Egyezségokmányban részes valamennyi állam kötelezi magát arra, hogy - különösen gazdasági és technikai téren - mind saját erejéből, mind pedig a nemzetközi segítségnyújtás és együttműködés útján a rendelkezésre álló valamennyi erőforrás igény-

bevételével, minden megfelelő eszközzel, ideértve különösen a jogszabályi intézkedéseket, fokozatosan biztosítja az Egyezségokmányban elismert jogok teljes gyakorlását.

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

2.2 cikk

Az Egyezségokmányban részes államok kötelezik magukat arra, hogy alkotmányos eljárásukkal és az Egyezségokmány rendelkezéseivel összhangban gondoskodnak olyan törvényhozási vagy egyéb intézkedések meghozataláról, amelyek az Egyezségokmányban elismert jogok érvényesüléséhez szükségesek, amennyiben ilyenek még nem volnának hatályban.

A RÉSZVÉTELRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK A NEMZETKÖZI EMBERI JOGI OKMÁNYOKBAN

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

19. cikk

1) Nézetei miatt senki sem zaklatható.
2) Mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra; ez a jog magában foglalja mindenfajta adat és gondolat határookra való tekintet nélküli – szóban, írásban, nyomtatásban, művészi formában vagy bármilyen más tetszése szerinti módon történő – keresésének, megismerésének és terjesztésének a szabadságát is.

21. cikk

A békés gyülekezés jogát el kell ismerni. E jog gyakorlását csak a törvényben megállapított olyan korlátozásoknak lehet alávetni, amelyek egy demokratikus társadalomban az állam biztonsága, a közbiztonság és a közrend, illetőleg a közegészség, a közérkölcös vagy mások jogai és szabadsága védelme érdekében szükségesek.

22.1 cikk

Mindenkinek joga van a másokkal való szabad társulásra, ideértve azt a jogot, hogy érdekei védelme céljából szakszervezeteket alakítson, illetőleg azokhoz csatlakozzon.

25. cikk

Minden állampolgárnak a 2. cikkben említett megkülönböztetések, illetőleg ésszerűtlen korlátozások nélkül joga és lehetősége van arra, hogy:

- (a) a közügyek vitelében közvetlenül vagy szabadon választott képviselők útján részt vegyen;
- (b) szavazzon és megválaszthatassék az általános és egyenlő választójog alapján, titkos szavazással tartott olyan valódi és rendszeres választásokon, amelyek biztosítják a választók akaratának szabad kifejezését;
- (c) az egyenlőség általános feltételei alapján hazájában közhivatali tisztséget viselhessen

A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

15.1 cikk

Az Egyezségokmányban részes államok elismerik mindenki jogát arra, hogy:

- (a) részt vegyen a kulturális életben.

A nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezmény

7. cikk

A Részes Államok kötelesek minden megfelelő intézkedést megtenni a nőkkel szemben az ország politikai és közéletében alkalmazott megkülönböztetés kiküszöbölésére, és különösen kötelesek – a férfiakéval azonos feltételek mellett – biztosítani a nők számára a jogot arra, hogy: (a) minden választáson és népszavazáson szavazzanak, továbbá, hogy választhatók legyenek minden nyilvánosan választott testületbe történő választások során; (b) részt vegyenek a kormánypolitika kialakításában és annak végrehajtásában, valamint, hogy közszolgálati tisztségeket tölthessenek be és elláthassanak minden közéleti feladatot minden kormányzati szinten;

(c) részt vegyenek az olyan nem állami szervezetek és egyesületek munkájában, amelyek az ország közéletének és politikai életének kérdéseivel foglalkoznak.

8. cikk

A Részes Államok kötelesek minden megfelelő intézkedést megtenni annak biztosítására, hogy a nők számára, a férfiakéval azonos feltételek mellett, lehetőség nyíljon kormányuknak nemzetközi szinten való képviseletére, valamint a nemzetközi szervezetek munkájában való részvételre.

Egyezmény a gyermek jogairól: 13, 15 és 31. cikk

A NEMZETKÖZI SEGÍTSÉGNYÚJTÁSRA ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK AZ EMBERI JOGI OKMÁNYOKBAN

Az ENSZ Alapokmánya

1.3 cikk

Az Egyesült Nemzetek célja, hogy: ...gazdasági, szociális, kulturális vagy emberbaráti jellegű nemzetközi feladatok megoldása útján, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok mindenki részére, fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül történő tiszteletbentartásának előmozdítása és támogatása révén nemzetközi együttműködést létesítsen.

55. cikk

Abból a célból, hogy létrejöhessenek az állandóság és jólétnek azok a feltételei, amelyek a nemzetek között a népeket megillető egyenjogúság és önrendelkezési jog elvének tiszteletbentartásán alapuló békés és baráti kapcsolatokhoz szükségesek, az Egyesült Nemzetek elő fogja mozdítani.

a) az életszínvonal emelését, a teljes foglalkoztatást, valamint a gazdasági és szociális haladás és fejlődés feltételeit;

b) a gazdasági, szociális, egészségügyi téren fennálló és ezzel kapcsolatos nemzetközi feladatok megoldását, valamint a kulturális és nevelésügyi téren a nemzetközi együttműködést;

c) az emberi jogoknak és alapvető szabadságoknak mindenki részére, fajra, nemre, nyelvre, vagy vallásra való tekintet nélkül történő általános tiszteletbentartását

56. cikk

Valamennyi tag kötelezi magát arra, hogy az 55. cikkben felsorolt célok elérése érdekében a Szervezettel együttesen és külön együttműködik.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

22. és 28. cikk

„Minden személynek (...) joga van arra, hogy az államok erőfeszítési és a nemzetközi együttműködés eredményeképpen (...) a méltóságához és személyiségének szabadon való kifejlődéséhez szükséges gazdasági, szociális és kulturális jogait kielégíthesse” (22. cikk), és „ahhoz, hogy mind a társadalmi, mind a nemzetközi viszonyok tekintetében olyan rendszer uralkodjék, amelyben a jelen Nyilatkozatban kinyilvánított jogok és szabadságok teljes hatállyal érvényesülhessenek” (28. cikk).

A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

2.1 cikk

Az Egyezségokmányban részes valamennyi állam kötelezi magát arra, hogy – különösen gazdasági és technikai téren – mind saját erejéből, mind pedig a nemzetközi segítségnyújtás és együttműködés útján a rendelkezésre álló valamennyi erőforrás igénybevételevel, minden megfelelő eszközzel, ideértve különösen a jogszabályi intézkedéseket, fokozatosan biztosítja az Egyezségokmányban elismert jogok teljes gyakorlását.

11.2, 15.4, 22. és 23. cikk.

Egyezmény a gyermek jogairól: 4. és 24.4 cikk

Nyilatkozat a fejlődéshez való jogról

VILÁGKONFERENCIÁK

Az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia (1992); Agenda 21; A Bécsi Nyilatkozat és Akcióprogram (1993); ENSZ Millenniumi Nyilatkozat (2000); Harmadik ENSZ-konferencia a legkevésbé fejlett országokról: Nyilatkozat és Akcióprogram (2001); A nemzetközi fejlesztésfinanszírozási konferencián elfogadott Monterrey-i Konszenzus (2002); és a 2005. évi csúcstalálkozón eredményei.

8. Millenniumi fejlesztési cél: Globális partnerség kialakítása a fejlesztés érdekében

NYILATKOZAT A FEJLŐDÉSHEZ VALÓ JOGRÓL

A/RES/41/128

1986. december 4.

97. plenáris ülés,

A Közgyűlés 41/128. sz. határozata

A Kézgyűlés

szem előtt tartva az Egyesült Nemzetek Alapokmányának a gazdasági, társadalmi, kulturális és humanitárius természetű nemzetközi problémák megoldásában, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságok – faj, nem, nyelv vagy vallás szerinti különbségtétel nélküli – tiszteletben tartásának előmozdításában és ösztönzésében való nemzetközi együttműködés megvalósítására vonatkozó céljait és alapelveit, felismerve, hogy a fejlődés egy átfogó gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai folyamat, amelynek célja az egész népesség és minden egyén jólétének folyamatos javítása, azoknak a fejlesztésben és az ebből származó előnyök méltányos elosztásában való tevékeny, szabad és értelmes részvétele alapján,

tekintettel arra, hogy az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata rendelkezései alapján mindenkinek joga van egy olyan társadalmi és nemzetközi rendhez, amelyben a Nyilatkozatban foglalt jogok és szabadságjogok teljesen megvalósíthatók,

emlékeztetve a Gazdasági, szociális és kulturális jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és a Polgári és politikai jogok Nemzetközi Egyezségokmánya rendelkezéseire,

emlékeztetve továbbá az ENSz szakosított intézményeinek az emberi lény egységes fejlődésére, minden nép gazdasági és társadalmi haladására és fejlődésére vonatkozó megállapodásaira, egyezményeire, határozataira, ajánlásaira és egyéb okmányaira, beleértve azokat az okmányokat is, amelyek a gyarmatok felszabadítására, a diszkrimináció megelőzésére, az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteltére és betartására, a nemzetközi béke és biztonság fenntartására, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmányának megfelelő, az államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés további előmozdítására vonatkoznak,

emlékeztetve a népek önrendelkezéshez való jogára, amelynek alapján szabadon meghatározhatják politikai státusukat és szabadon törekedhetnek gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésükre,

emlékeztetve a népek azon jogára is, hogy az emberi jogok mindként nemzetközi Egyezségokmányával összefüggésben teljes és korlátlan uralmat gyakoroljanak minden természeti vagyonuk és forrásuk felett,

figyelemmel az Alapokmány alapján az államok azon kötelezettségére, hogy előmozdítsák az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletét és betartását bármiféle — faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi eredet, vagyon, születés vagy egyéb helyzet szerinti — megkülönböztetés nélkül,

tekintettel arra, hogy a népek és egyének emberi jogainak tömeges és kirívó megsértéseinek—amelyek a gyarmatosításból, neokolonializmusból, az apartheidből, a rasszizmus és a faji megkülönböztetés minden formájából, a külföldi uralomból és megszá-

lásból, a nemzeti szuverenitás, nemzeti egység és területi épség elleni agresszióból és fenyegetésekből, valamint a háborús fenyegetésekből származó helyzetek kialakulása következtében jelentkeznek—kiküszöbölése hozzájárulhat az emberiség nagy részének kedvező körülmények között történő létrehozásához,

aggodalommal eltelve a fejlődés, valamint az emberi lény és a népek teljes érvényesülése komoly gátjainak létezése miatt, amelyeket—többek között — a polgári, politikai, gazdasági, szociális és kulturális jogok megtagadása képezi, továbbá tekintettel arra, hogy az emberi jogok és az alapvető szabadságok elválaszthatatlanok és kölcsönösen összefüggőek, valamint hogy a fejlődés előmozdítása érdekében a polgári, politikai, gazdasági és kulturális jogok megvalósítását, előmozdítását és védelmét egyenlő figyelemben kell részesíteni és sürgős vizsgálódás tárgyává kell tenni, valamint hogy — éppen ezért—bizonyos emberi jogok és alapvető szabadságok élvezetének és tiszteletben tartásának előmozdítása nem igazolhatja más emberi jogok és alapvető szabadságok megtagadását,

tekintettel arra, hogy a nemzetközi béke és biztonság a fejlődéshez való jog megvalósításának alapvető eleme,

megerősítve, hogy szoros kapcsolat van a leszerelés és a fejlődés között, és hogy a leszerelés terén elért haladás számottevően előmozdíthatja a haladást a fejlődés terén, valamint hogy a leszerelési intézkedések által felszabaduló forrásokat minden nép, különösen a fejlődő országok népei gazdasági és társadalmi fejlődésének és jólétének kell szentelni,

felismerve, hogy az ember a fejlődési folyamat központi alanya, és ezért a fejlesztési politikának az embert kell megtennie a fejlődés fő résztvevőjének és kedvezményezettjének,

felismerve, hogy a fejlődés kedvező feltételeinek megteremtése elsődlegesen a népek és egyének államait terheli,

annak tudatában, hogy az emberi jogok előmozdítására és védelmére irányuló nemzetközi szintű erőfeszítéseknek egy új nemzetközi gazdasági rend létrehozására irányuló erőfeszítésekkel egyetemben kell érvényesülniük,

megerősítve, hogy a fejlődéshez való jog elidegeníthetetlen emberi jog, és hogy a fejlődés esélyegyenlősége mind a nemzetek, mind a nemzetet alkotó egyének előjoga,

kinyilvánítja a következő Nyilatkozatot a fejlődéshez való jogról:

1. cikk

1. A fejlődéshez való jog elidegeníthetetlen emberi jog, amely alapján minden ember jogosult olyan gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai fejlődésben való részvételre, az ahhoz való hozzájárulásra és annak élvezetére, amely fejlődésben teljes egészében biztosítható minden emberi jog és alapvető szabadság érvényesülése.

2. A fejlődéshez való jog feltételezi a népek önrendelkezési jogának teljes megvalósítását is, amely — az emberi jogok Nemzetközi Egyezségokmányai rendelkezéseitől függően — tartalmazza a természeti kincseik és forrásaik feletti teljes szuverenitásukhoz való elidegeníthetetlen joguk gyakorlását.

2. cikk

1. Az ember a fejlődés központi alanya, és a fejlődéshez való jog tevékeny részese és kedvezményezettje.

2. Minden emberi lény egyénileg és kollektíven felelős a fejlődésért, emberi jogai és alapvető szabadságai teljes tiszteletben tartásának szükségessége, valamint a közösséggel szembeni kötelességei figyelembe vétele mellett, mivel csakis ezáltal lehet biztosítani az ember szabad és teljes kiteljesülését, és ezért támogatnia és védenie kell egy, a fejlődés számára megfelelő politikai, társadalmi és gazdasági rendet.

3. Az államoknak joga és kötelessége meghatározni a megfelelő nemzeti fejlesztési politikákat, amelyek célja az egész népesség és az egyének jólétének állandó javítása a fejlődésben és az ebből származó előnyök méltányos elosztásában való tevékeny, szabad és értelmes részvételük alapján.

3. cikk

1. Az államok elsődleges feladatához tartozik a fejlődéshez való jog kedvező nemzeti és nemzetközi feltételeinek létrehozása.

2. A fejlődéshez való jog megvalósítása megkívánja — az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összhangban — az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre vonatkozó nemzetközi jogi alapelvek teljes tiszteletben tartását.

3. Az államoknak kötelessége együttműködni más államokkal a fejlődés biztosításában és a fejlődés gátjainak kiküszöbölésében. Az államoknak olyan módon kell megvalósítani jogaikat és teljesíteni kötelességeiket, hogy azzal előmozdítsák az államok szuverén egyenlőségén, kölcsönös függőségén, kölcsönös érdekein és együttműködésén alapuló új nemzetközi gazdasági rendet, valamint hogy ösztönözzék az emberi jogok betartását és megvalósítását.

4. cikk

1. Az államoknak kötelessége, hogy — egyénileg vagy közösen — lépéseket tegyenek olyan nemzetközi fejlesztési politika kialakítására, amely megkönnyíti a fejlődéshez való jog teljes megvalósítását.

2. Tartós intézkedések szükségesek a fejlődő országok gyorsabb fejlődésének előmozdítására. A fejlődő országok erőfeszítéseinek kiegészítéseként a hatékony nemzetközi együttműködés is lényeges ezen országok számára, amely átfogó fejlődésük elősegítéséhez megfelelő eszközöket és lehetőségeket biztosíthat.

5. cikk

Az államok határozott lépéseket tesznek a népek és az emberi lény emberi jogainak tömeges és kiterjedt megsértéseinek — amelyek az apartheidből, a rasszizmus és a faji megkülönböztetés minden formájából, a gyarmatosításból, a külföldi uralomból

és megszállásból, a nemzeti szuverenitás, nemzeti egység és a területi épség elleni agresszióból, külföldi beavatkozásból és fenyegetésekből, a háborús fenyegetésekből, valamint a népek önrendelkezéshez való alapvető joga elismerésének elutasításából származnak – kiküszöbölésére.

6. cikk

1. Minden államnak együtt kell működnie, hogy előmozdítsa, ösztönözze és erősítse az emberi jogok és az alapvető szabadságok bármiféle – faj, nem nyelv vagy vallás szerinti – megkülönböztetés nélküli egyetemes tiszteletét és betartását.

2. Minden emberi jog és alapvető szabadság elválaszthatatlan és kölcsönösen összefüggő; a polgári, politikai, gazdasági, szociális és kulturális jogok megvalósítását, előmozdítását és védelmét egyenlő figyelemben kell részesíteni és sürgős vizsgálódás tárgyává kell tenni.

3. Az államoknak lépéseket kell tenni a fejlődésnek a polgári és politikai jogok, valamint a gazdasági, szociális és kulturális jogok betartásának elmulasztásából eredő akadályai kiküszöbölésére.

7. cikk

Minden államnak elő kell mozdítania a nemzetközi béke és biztonság létrehozását, fenntartását és erősítését, és ezért minden tőle telhetőt meg kell tennie az általános és teljes leszerelés elérésére hatékony nemzetközi ellenőrzés alatt, valamint annak biztosítására, hogy a hatékony leszerelési intézkedések által felszabaduló forrásokat az átfogó fejlesztésre, különösen a fejlődő országok fejlesztésére használják fel.

8. cikk

1. Az államoknak—nemzeti szinten—minden szükséges intézkedést meg kell tenniük a fejlődéshez

való jog megvalósítása érdekében, és — egyebek között — biztosítaniuk kell az esélyegyenlőséget mindenki számára az alapvető forrásokhoz, oktatáshoz, egészségügyi szolgáltatásokhoz, élelemhez, lakáshoz, foglalkoztatáshoz való hozzájutásban, és a jövedelem méltányos elosztásában. Hatékony intézkedéseket kell tenni annak biztosítására, hogy a nőknek tevékeny szerepe legyen a fejlődési folyamatban. Megfelelő gazdasági és társadalmi reformokat kell végrehajtani a társadalmi igazságtalanságok megszüntetése céljából.

2. Az államoknak a fejlődésben és az emberi jogok teljes megvalósításában fontos tényezőként szereplő néprészvételt ösztönözni kell minden területen.

9. cikk

1. A fejlődéshez való jognak a jelen Nyilatkozatban foglalt minden vonatkozása elválaszthatatlan és kölcsönösen összefüggő, s mindegyiküket az egész összefüggésében kell szemlélni.

2. A jelen Nyilatkozatban semmi nem értelmezhető az Egyesült Nemzetek Alapokmánya céljaival és elveivel ellentétesen, vagy mint amimagában foglalja, hogy bármely államnak, csoportnak vagy személynek joga van bármely olyan tevékenységgel foglalkozni vagy olyan cselekményt végrehajtani, amelynek célja az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában és az Emberi Jogok Nemzetközi Egyezségokmányaiban foglalt jogok megsértése.

10. cikk

Lépéseket kell tenni a fejlődéshez való jog teljes gyakorlásának és fokozatos erősítésének biztosítására, beleértve a nemzeti és nemzetközi szinten érvényesülő politikai, törvényhozási és egyéb intézkedések kialakítását és megvalósítását.

UNDM

A/RES/47/135

92. plenáris ülés

1992.12.18.

A Közgyűlés 47/135. sz. határozata

Nyilatkozat a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól

A Közgyűlés,

megerősítve, hogy az Egyesült Nemzetek egyik alapvető célja, amint azt az Alapokmánya kinyilvánítja, az emberi jogok és alapvető szabadságok mindenki számára, fajra, nemre, nyelvre vagy vallási tekintet nélkül történő tiszteletbentartásának előmozdítása és ösztönzése,

megerősítve az alapvető emberi jogokba, az ember személyének méltóságába és étékébe, a nők és férfiak, valamint a nagy és kis nemzetek egyenlő jogaiba vetett hitet,

attól az óhajtól vezettetve, hogy előmozdítsa az Egyesült Nemzetek Alapokmányában, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában, a Népiirtás büntetnének megelőzéséről és megbüntetéséről szóló Egyezményben, a Faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló Nemzetközi Egyezményben, a Polgári és politikai jogok Nemzetközi Egyezségokmányában, a Gazdasági, szociális és kulturális jogok Nemzetközi Egyezségokmányában, a Valláson vagy hiten alapuló megkülönböztetés és türelmetlenség valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló Nyilatkozatban, a Gyermekek jogairól szóló Nyilatkozatban, valamint egyéb – egyetemes és regionális szinten elfogadott, illetve az ENSZ egyes tagállamai között megkötött – idevágó nemzetközi okmányokban foglalt alapelvek megvalósítását,

fellelkesedvén a Polgári és politikai jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 27. cikkének azon rendelkezéseitől, amelyek az etnikai, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogaira vonatkoznak, tekintettel arra, hogy a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogainak előmozdítása és védelme hozzájárul azon államok politikai és társadalmi stabilitásához, amelyekben élnek,

hangsúlyozva, hogy a nemzeti és etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogainak állandó előmozdítása és megvalósítása – a társadalom fejlődésének integráns részeként és a jog uralmán alapuló demokratikus keretben hozzájárulhat a népek és az államok közötti barátság és együttműködés erősítéséhez,

tekintettel arra, hogy az Egyesült Nemzetekre fontos szerep hárul a kisebbségek védelme tekintetében,

szem előtt tartva az Egyesült Nemzetek rendszerén belül – különösen az Emberi Jogok Bizottsága, a diszkrimináció megelőzésével és a kisebbségek védelmével foglalkozó Albizottság, valamint az Emberi Jogok Nemzetközi Egyezségokmányai és más vonatkozó nemzetközi emberi jogi okmányok értelmében felállított szervek által – a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogainak előmozdítása és védelme terén eddig végzett munkát,

figyelembe véve azt a fontos munkát, amelyet a kormányközi és nem-kormányzati szervek végeznek a kisebbségek védelme és a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogainak előmozdítása és védelme terén, elismerve a nemzetközi okmányok még hatékonyabb végrehajtása biztosításának szükségességét a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogaira tekintettel,

kinyilvánítja ezt a Nyilatkozatot a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól:

1. cikk

1. Az államok a saját területükön védik a kisebbségek létezését és nemzeti vagy etnikai, kulturális, vallási és nyelvi identitását, valamint ösztönzik ezen identitás előmozdításának feltételeit.

2. Az államok megfelelő törvényhozási és egyéb intézkedéseket fogadnak el ezen célok megvalósítása érdekében.

2. cikk

1. A nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyeknek (a továbbiakban: a kisebbségekhez tartozó személyeknek) joguk van szabadon és beavatkozás vagy bármilyen fajta megkülönböztetés nélkül – mind a magánéletben, mind nyilvánosan – élvezni saját kultúrájukat, hirdetni és gyakorolni saját valóságukat, valamint használni saját nyelvüket.

2. A kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van hatékonyan részt venni a kulturális, vallási, társadalmi, gazdasági életben és a közéletben.

3. A kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van – a nemzeti jogszabályokkal nem összeegyeztethetetlen módon – hatékonyan részt venni a nemzeti és – megfelelő esetben – a regionális szintű döntésekben, amelyek arra a kisebbségre vonatkoznak, amelyekhez tartoznak, illetve azokra a területekre, amelyen élnek.

4. A kisebbséghez tartozó személyeknek joguk van megalakítani és fenntartani saját egyesületeiket.

5. A kisebbséghez tartozó személyeknek joguk van –bármilyen megkülönböztetés nélkül – szabad és békés kapcsolatokat kiépíteni és fenntartani a csoportjuk más tagjaival és a más kisebbségekhez tartozó személyekkel, valamint határon túli kapcsolatokat más államok polgáraival, akikhez nemzeti vagy etnikai, vallási vagy nyelvi kötelékekkel kapcsolódnak.

3. cikk

1. A kisebbséghez tartozó személyek jogait, beleértve az ezen Nyilatkozatban foglaltakat, egyénileg valamint csoportjuk más tagjaival közösen, bármilyen megkülönböztetés nélkül gyakorolhatják.

2. A kisebbséghez tartozó személyekre semmilyen hátrány nem hárulhat az ezen Nyilatkozatban foglalt jogaik gyakorlása vagy nem gyakorlása következtében.

4. cikk

1. Az államok – ahol szükséges – intézkedéseket tesznek annak biztosítására, hogy a kisebbségekhez tartozó személyek bármilyen megkülönböztetés nélkül és a törvény előtti teljes egyenlőségben teljeskörűen és hatékonyan gyakorolhassák minden emberi jogukat és alapvető szabadságukat.

2. Az államok intézkedéseket fogyanatosítanak a kisebbséghez tartozó személyeknek a sajátosságaik kifejezéséhez és kultúrájuk, nyelvük, vallásuk, hagyományaik és szokásaik fejlesztéséhez szükséges kedvező feltételek kialakítására, kivéve ahol a sajátos gyakorlatok sértik a nemzeti jogot és ellentétesek a nemzetközi normákkal.

3. Az államoknak megfelelő intézkedéseket kell tenniük, hogy – ahol lehetséges – a kisebbséghez tartozó személyeknek megfelelő lehetőségük legyen anyanyelvük tanulására, vagy hogy az anyanyelvükön történő oktatásban részesüljenek.

4. Az államoknak – ahol helyénvaló – intézkedéseket kell tenniük az oktatás terén, hogy ösztönözzék a területükön élő kisebbségek történelmének, hagyományainak, nyelvének és kultúrájának ismeretét. A kisebbségekhez tartozó személyeknek legyen lehetőségük ismereteket szerezni a társadalom egészéről.

5. Az államoknak meg kell fontolniuk azokat a megfelelő intézkedéseket, amelyek által kisebbséghez tartozó személyek teljesen részt vehetnek országukban a gazdasági haladásban és fejlődésben.

5. cikk

1. A nemzeti célkitűzéseket és programokat a kisebbséghez tartozó személyek jogos érdekeinek kellő figyelembevételével kell megtervezni és végrehajtani.

2. Az államok közötti együttműködési és segítségnyújtási programokat a kisebbséghez tartozó sze-

mélyek jogos érdekeinek kellő figyelembevételével meg kell tervezni és végrehajtani.

6. cikk

Az államok kötelesek együttműködni a kisebbséghez tartozó személyekre vonatkozó kérdésekben, beleértve az információ- és tapasztalatcserét, a kölcsönös megértés és bizalom előmozdítása céljából.

7. cikk

Az államok kötelesek együttműködni a jelen Nyilatkozatban foglalt jogok tiszteltben tartásának előmozdítása céljából.

8. cikk

1. A jelen Nyilatkozatban semmi nem képezi akadályát annak, hogy az államok érvényesítsék a kisebbséghez tartozó személyekkel kapcsolatban fennálló nemzetközi kötelezettségeiket. Az államok jóhiszeműen teljesítik különösen azokat a kötelezettségeket és elkötelezettségeket, amelyeket azon nemzetközi

egyezmények és megállapodások alapján vállaltak, amelyek részesei.

2. Az ezen Nyilatkozatban foglalt jogok gyakorlása nem érinti az egyetemesen elismert emberi jogok és alapvető szabadságok minden személy általi élvezetét.

3. Az államok által az ezen Nyilatkozatban foglalt jogok hatékony élvezetének biztosítására tett intézkedések prima facie nem tekintendők ellentétesnek az egyenlőség Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában foglalt elvével.

4. Ezen Nyilatkozatban semmi nem értelmezhető úgy, hogy az megenged bármely tevékenységet, amely ellentétes az Egyesült Nemzetek céljaival és elveivel, beleértve az államok szuverén egyenlőségét, területi sértetlenségét és politikai függetlenségét.

9. cikk

A szakosított szervezetek és az Egyesült Nemzetek Szervezete rendszerének egyéb szervezetei saját illetékességi területükön közreműködnek az ezen Nyilatkozatban foglalt jogok és elvek teljes megvalósításában.

SZÓJEGYZÉK

A humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos európai konszenzus – szakpolitikai állásfoglalás, melyet az Európai Bizottság, a Tanács és az Európai Parlament írt alá 2007-ben.

Aid Watch – a fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek az ODA mértékét, a segélyinflálást és a fejlesztési támogatásra vonatkozó irányelveket ellenőrző tevékenysége.

A segélyhatékonyságról szóló Párizsi Nyilatkozat – 2005-ben a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) kezdeményezésére donor kormányok, köztük EU-tagállamok írták alá. A dokumentum nyilatkozat, ezért jogilag nem kötelező érvényű.

bruttó nemzeti jövedelem (GNI) – az országon belül termelt összértéket foglalja magába (azaz a **bruttó hazai terméket**) a más országokból származó jövedelemmel együtt (nevezetesen a **kamatot** és az osztalékokat), levonva a más országok részére történő hasonló kifizetéseket.

CONCORD – a nemzetközi fejlesztésben, humanitárius segélyezésben dolgozó civil szervezetek európai konföderációja. Európai tagállamokat tömörítő 18 nemzetközi hálózata és 22 nemzeti szintű szervezete több mint 1600 európai civil szervezet képviselőjét látja el az európai intézmények felé. A CONCORD fő célja, hogy a szakértelem és az elszámoltathatóság egyesítésével növelje az európai fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek befolyását az európai intézményekre.

Cotonou Egyezmény – az EK, annak tagállamai és 79 afrikai, karibi és csendes-óceáni (AKCS) ország között létrejött partnerségi megállapodás, melyet 2000-ben írtak alá és 2002-ben ratifikáltak. Ez az egyezmény követte a Yaoundei (1964–75) és a Loméi (1975–2000) Egyezményeket.

emberi jogi keretrendszer – objektív és egyetemes normák rendszerét kínálja, amellyel mérhetővé válnak a törvények, irányelvek és intervenciók hatásai.

emberi jogi megközelítés a fejlesztésben – a nemzetközi emberi jogi törvényekben meghatározott normákon és értékeken alapszik, és a fejlesztési irányelvek, és intézmények kiindulópontjául szolgál.

EU–Afrika Stratégia – szakpolitikai dokumentum, mely az EU Tanácsa és az Afrikai Unió (AU) között 2005-ben nemzetközi egyezmény formájában jött létre, és a Tanács 2006-ban, az AU pedig 2007-ben erősítette meg. Ezt követően, 2007-ben adták ki a Lisszaboni Nyilatkozatot, amely meghatározza a partnerség alapelveit és az ezzel vállalt kötelezettségeket. A nyilatkozatot ugyanakkor fogadták el, amikor a közös stratégiát és az első hároméves akciótervet (2008–10).

Európai Fejlesztési Alap (EFA) – a Cotonou Egyezmény megvalósításának finanszírozására hozták létre. Az egyes államok által befizetett hozzájárulás összege a GNP-től (bruttó nemzeti terméktől) és az ACSK-országokhoz fűződő történelmi kötődésektől függ. Két eszközt hoztak létre a végrehajtás érdekében: az egyik az ágazati programokhoz nyújt támogatást, a másik pedig az Európai Befektetési Bank (EIB) irányításával a magánbefektetések növelését célozza meg.

Európai Fejlesztési Konszenzus – szakpolitikai állásfoglalás, melyet az Európai Bizottság, a Tanács és az Európai Parlament írt alá 2005-ben.

Európai Szomszédsági és Partnerségi Eszköz (ESZPE) – az európai szomszédsági politikát rugalmasabban és a politika által ösztönzött módon támogató eszköz. 2007 óta ez az egyetlen eszköz egyesíti a korábbi, a keleti szomszédokra és Oroszországra vonatkozó TACIS és a déli mediterrán szomszédokra vonatkozó MEDA programokat, illetve a demokráciáért és az emberi jogokért indított európai kezdeményezést. Ez az eszköz fedezi az önálló nemzeti programokat, a határokon átnyúló együttműködés javítására irányuló programokat, a műszaki segítségnyújtást és az információcserét, valamint az EU-tag-

államok közigazgatási rendszereinek egymás közötti hosszú távú iker-megállapodásait. Területileg ez a Balkánra és Törökországra irányuló kezdeményezések fedezésére szolgáló legfőbb eszköz. Az ESZPE az EU rendes költségvetésének részét képezi.

érdekérvényesítés – az érdekérvényesítő tevékenységet végző szervezet munkájának hatására a politika felvesz egy *problémát* a napirendjére, *megoldást* kínál a problémára, és támogatókat szerez a megoldás megvalósításához a helyzet *megváltoztatása* érdekében. Az érdekérvényesítés folyamat, nem esemény. Minden szinten zajlik – helyi, nemzeti, regionális és nemzetközi szinten is.

Fejlesztési Együttműködési Eszköz (DCI) – Ez az eszköz öt tematikus programból (nem állami szereplők; élelmiszerbiztonság; befektetés az emberekbe; környezet; menedékjog és bevándorlás; jótételek) és öt területi programból (Ázsia, Közép-Ázsia, Latin-Amerika, a Közép-Kelet és a Dél-Afrikai Köztársaság) áll. A tematikus programok az összes fejlődő ország számára nyitottak és támogatják a az országstratégiai dokumentumokat. A DCI az EU rendes költségvetésének részét képezi.

fejlesztési nevelés – aktív tanulási folyamat, amely a szolidaritás, az egyenlőség, a befogadás és az együttműködés értékein alapul. Képesé teszi az embereket arra, hogy a nemzetközi fejlesztési prioritások és a fenntartható emberi fejlődés ismeretétől a világméretű kérdések okainak és hatásainak megértésén keresztül eljussanak a személyes részvételig és a tájékozott cselekvésig. A fejlesztési nevelés hozzájárul ahhoz, hogy minden polgár teljes mértékben részt vehessen a világszintű szegénység felszámolásában és a kirekesztés elleni harcban. Igazságosabb és fenntarthatóbb gazdasági, társadalmi, környezeti és emberi jogi alapú nemzeti és nemzetközi irányelvek után kutat.

fenntartható fejlődés – olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen igényeit anélkül, hogy csökkentené a jövő generációk képességét arra, hogy kielégíthessék saját szükségleteiket.

Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) – nemzetközi egyezmény révén jött létre 1961-ben. A világ néhány legfejlettebb országa tartozik a tagjai közé, a tagság feltétele az alapelvek betartása: nyílt piacgazdaság, plurális demokrácia és az emberi jogok tisztelete. Az OECD piacgazdaságok exkluzív klubja, melynek célja a világkereskedelmi növekedés fellendítése és a fenntartható gazdasági növekedés elősegítése. 2007-ben az OECD felülvizsgálta az Európai Közösség fejlesztési együttműködési irányelveit és programjait. A felülvizsgálati javaslatok a következőket tartalmazták: (1) koherensebb működési stratégiák, melyek lehetővé teszik, hogy minél átfogóbban közelítsenek a szegénység felszámolásához, a Millenniumi Fejlesztési Célokhoz és a több témán átívelő problémákhoz, például a nemek egyenlőségével, a környezettel, és a HIV/AIDS-cel kapcsolatos témákhoz; (2) a Bizottság és a tagállamok szerepeinek további tisztázása; a Bizottság működési hatékonyságának és teljesítményének javítása oly módon, hogy a tagállamok és a Parlament igazodnak a felügyeleti rendszerekhez anélkül, hogy veszélyeztetnék a bizottsági működés irányítását. A javaslatok között szerepelt (3) a segélyezés hatékonyságának és (4) a politikák koherenciájának fejlesztése.

hivatalos fejlesztési támogatás (ODA) (bilaterális/multilaterális) – az ODA kedvezményezett (fejlődő országok) DAC listán szereplő területeinek, és a multilaterális szervezeteknek nyújtott támogatásokat és kölcsönöket tartalmazza. A segély három feltétel alapján minősül ODA-nak:

1. *Kormánytól kormánynak megy* (a hivatalos szektorok között);
  2. *Elsődleges célja, hogy a gazdasági fejlődést és a jólétet segítse elő;*
  3. *Kedvezményes pénzügyi feltételekkel nyújtják* (kölcsön esetében legalább 25 százaléka támogatás).
- A pénzügyi támogatást technikai együttműködés kíséri, és ki vannak zárva a katonai célú, valamint a magánszemélyek részére történő kifizetések.

bilaterális ODA – az OECD definíciója szerint a donor kormány által közvetlenül egy fejlődő ország kormányának nyújtott támogatás vagy kölcsön

multilaterális ODA – különböző országok által egy közvetítő nemzetközi szervezeten (gyakran valamilyen ENSZ képviselőten vagy EU intézményen) keresztül nyújtott költségvetési juttatás. A segély kifizetése tagdíj formájában történik.

Millenniumi Nyilatkozat – az ENSZ Közgyűlése fogadta el 2000-ben, globális kötelezettségvállalás a szélsőséges szegénység felszámolására.

OECD Fejlesztési Támogatási Bizottság (DAC) – az OECD elsődleges, a fejlődő országok gazdasága-

inak támogatásával foglalkozó fóruma. Tagjai a világ legnagyobb bilaterális donorjai.

TRIALOG – a CONCORD egyik projektje, melynek központja Bécsben található, és az új tagállamok NGDO platformjainak és ezek tagszervezeteinek kapacitásépítésével foglalkozik. A CONCORD a fejlesztési nevelés munkacsoportján és a többek között fejlesztési nevelési kérdésekben nyári egyetemeket szervező DEEEP projektjén keresztül segít az új tagállamok platformjainak és ezek tagjainak abban, hogy aktívabban vegyenek részt a globális nevelésben.

ELÉRHET SÉGEK ÉS TOVÁBBI FORRÁSOK

NGDO FORRÁSOK

BOND – Brit tengerentúli civil szervezetek a fejlesztésért, átfogó tájékoztatás a kisebb, nem tagállambeli civil szervezetek részére, elérhető:

<http://www.bond.org.uk/learning-and-training.php>

CONCORD – a nemzetközi fejlesztésben, humanitárius segélyezésben dolgozó civil szervezetek európai konföderációja, elérhető:

<http://www.concordeurope.org/Public/Page.php?ID=8>

DEEEP – európai fejlesztési nevelési projekt, elérhető:

<http://www.deep.org/>

Eurodad – gazdasági irányelveken dolgozó fejlesztéssel foglalkozó európai civil szervezetek hálózata, elérhető:

<http://www.eurodad.org>

Eurostep – az európai fejlesztési együttműködésre összpontosító civil szervezetek hálózata, elérhető:

<http://www.eurostep.org>

TRIALOG – a fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek a kibővített EU-ban, specifikusan az új tagállamok fejlesztéssel foglalkozó európai civil szervezeteinek szánt információk és szolgáltatások, elérhető:

<http://www.trialog.or.at/start.asp?ID=96>

Az EU fejlesztési együttműködésének megértése, Trialog (2007), elérhető:

http://doku.cac.at/broschure_final_website.pdf

ÚJ TAGÁLLAMOK PLATFORMJAI

Cseh Köztársaság – FoRS – a fejlesztési együttműködés csehországi fóruma, elérhető:

<http://www.fors.cz/en/news/news>

Lengyelország – Grupa Zagranica, elérhető:

<http://www.zagranica.org.pl/>

Lettország – Latvijas Platforma attistibas sadarbibas, elérhető:

<http://www.lapas.lv/>

Magyarország – HAND – Nemzetközi Humanitárius és Fejlesztési Civil Szövetség, elérhető:
<http://www.hand.org.hu>

Málta – fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek nemzeti platformja, elérhető:
<http://www.ngdomalta.org/>

Szlovák Köztársaság – PMVRO, elérhető:
<http://mvro.sk/index-en.html>

Szlovénia – SLOGA, Szlovén Globális Akció, elérhető:
<http://www.sloga-platform.org/>

A többi új tagállam fejlesztési együttműködési irányelveivel kapcsolatos alapvető információk legtöbb esetben megtalálhatók az illető külügyminisztériumok, valamint a Trialog honlapján:
<http://www.trialog.or.at>

EU ELÉRHET SÉGEK ÉS INFORMÁCIÓK

A fejlesztés területén működő EU intézmények legfontosabb linkjei, a törvényhozással kapcsolatos összefoglalók, stb.

http://europa.eu/pol/dev/index_en.htm,

valamint az emberi jogokra vonatkozó információk:
http://europa.eu/pol/rights/index_en.htm

Parlament:
<http://www.europarl.europa.eu>

ALDE csoport:
<http://www.alde.eu/>

Bizottság:
http://ec.europa.eu/development/index_en.cfm

NEMZETKÖZI DOKUMENTUMOK

A humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos európai konszenzus, elérhető:
http://europa.eu/legislation_summaries/humanitarian_aid/r13008_en.htm

Cotonou Egyezmény, elérhető:
http://ec.europa.eu/development/geographical/cotonouintro_en.cfm

Európai Fejlesztési Konszenzus, elérhető:

http://ec.europa.eu/development/policies/consensus_en.cfm

Lisszaboni Nyilatkozat, elérhető:

http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/EAS2007_lisbon_declaration_en.pdf

Monterrey-i Konszenzus, elérhető:

<http://www.un.org/esa/ffd/monterrey/MonterreyConsensus.pdf>

Párizsi Nyilatkozat, elérhető:

<http://www.oecd.org/dataoecd/11/41/34428351.pdf>

FEJLESZTÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉSI KÖDÉS

Az Európai Átmenet Kézikönyve (European Transition Compendium, ETC), elérhető:

<http://dialog-information-service.blogspot.com/2009/06/european-transition-compendium-call-for.html>

Az EU fejlesztési együttműködési politikájánk kihívásai az új tagállamok számára. 2008. márciusában elfogadott európai parlamenti határozat, elérhető:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0097+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>

Az új EU-tagállamok ODA tekintetében prioritást élvező területei, 2007. november, elérhető:

http://www.trialog.or.at/images/doku/nms_oda_priority_countries.pdf

CONCORD Aid Watch beszámolók országokra lebontva az új tagállamok hivatalos fejlesztési támogatását tartalmazó információkkal, elérhető:

http://www.concordeurope.org/Files/media/internetdocumentsENG/3_Topics/Topics/Aidwatch/Aid-Watch-report-2009_light.pdf

Nyílt Fórum a civil szervezetek hatékonyságáról, elérhető:

<http://www.cso-effectiveness.org/>

OECD felmérései, elérhető:

http://www.oecd.org/department/0,3355,en_2649_34603_1_1_1_1_1,00.html

PASOS jelentés az új tagállamok európai fejlesztési segélyezési politikáit érintő kihívásokról, elérhető:

<http://www.pasos.org/www-pasosmembers-org/publications/the-challenge-of-the-eu-development-co-operation-policy-for-new-member-states>

PASOS jelentés az új tagállamok fejlesztési segélyezési politikáiról, elérhető:

<http://www.pasos.org/www-pasosmembers-org/news/flexibility-towards-eastern-neighbours-and-good-governance-emphasized-to-european-parliament-pasos-report-on-development-aid-policies-of-new-eu-member-states>

Speciális EK Eurobarometer: **[Az új EU-tagállamok állampolgárai és a fejlesztési segélyezés](#)**, (2007. szeptember), elérhető:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_286_en.pdf

TRIALOG Fejlesztési együttműködés az EU-bővítés vonatkozásában című, irányelveket tartalmazó dokumentum (2002. szeptember), elérhető:

http://www.trialog.or.at/images/doku/trialog-polic.paper_engl.pdf

TRIALOG Fejlesztési politika a csatlakozó országokban című tanulmány (2003. március), elérhető: **<http://www.trialog.or.at/images/doku/study-march03.pdf>**

WG Bővítési nyilatkozat Az EU-bővítéssel kapcsolatos kihívások az Európai Unió fejlesztési politikájában (2004. február), elérhető:

http://www.trialog.or.at/images/doku/challenges_of_enlargement.pdf

A fejlesztési politika kihívásai az új tagállamok számára. Kékesi Annamária, a CONCORD elnökségi tagjának beszéde az ALDE szemináriumon (Európai parlamenti csoport ALDE – Liberálisok és Demokraták Szövetsége Európáért), 2008. november 12. A találkozó azt az Európai Parlamenti beszámolót követte nyomon, melyet a litván európai parlamenti képviselő, Danute Budreikaite írt korábban ugyanabban az évben az új tagállamokat érintő kihívásokról (lásd alább az európai parlamenti határozatot 2008. márciusából), elérhető:

<http://www.trialog.or.at/images/doku/alde-speech-annamaria-kekesi.pdf>

További linkek az Európai Parlament oldalán:

<http://www.europarl.europa.eu>;

ALDE csoport:

<http://www.alde.eu/>

Fejlesztési együttműködés az új tagállamokban civil szempontból. Marian Caucik, a szlovák NGDO platform elnökének beszéde az új EU donorokkal, az Európai Parlamenttel és a Fejlesztési Bizottsággal kapcsolatos nyilvános meghallgatáson, 2007. január 30., elérhető:

http://www.trialog.or.at/images/doku/ep_hearing_caucik.pdf

A meghallgatással kapcsolatos további információkért kérjük, keresse fel az Európai Parlament **[honlapját](#)**.

[Milyen legyen az együttműködés a régi EU-tagállamok és az új EU-tagállamok között?](#) A fejlesztési együttműködési platformok európai találkozója 2. műhelyének következtetései, 2008. november 15. (szerzője a TRIIALOG-gal együttműködésben a HUMANIS, **www.humanis.org**; a 2008-as Európai Fejlesztési Napok társeseménye Strasbourgban, november 15–17.); az Európai Fejlesztési Napok hivatalos konferenciáján 2008. november 16-án előadta Christine Bedoya, TRIIALOG, elérhető:

<http://www.trialog.or.at/images/doku/EDD-workshop-TRIALOG.pdf>

A HUMANIS esemény összefoglalója az Európai Fejlesztési Napok honlapján:

<http://www.eudevdays.eu/Public/PressRelease.php?ID=2724>.

„Születő donor országok” az EU-ban: új szereplők a fejlesztési együttműködésben. Ben Slay, az UNDP Pozsonyi Regionális Központ igazgatójának prezentációja, **[Az új EU donorokkal kapcsolatos nyilvános](#)**

meghallgatáson, Európai Parlament, Fejlesztési Bizottság, 2007. január 30, elérhető:
http://www.trialog.or.at/images/doku/ep_hearing_slay.pdf

Bucar, Maja, Mesic, Anja és Plibersek, Eva, Az új EU-tagállamok fejlesztési politikái: a civil szervezetek szerepe. (2008), elérhető:
http://www.eadi.org/fileadmin/Documents/Events/General_Conference/2008/paper_bucar_et_al.pdf

Drazkiewicz, Elzbieta, Hivatalos fejlesztési támogatás a visegrádi országokban. (2008), Lengyel Zöld Hálózat, elérhető:
http://globalnepoludnie.pl/IMG/pdf/oda_print.pdf

Horký, Ondřej, Fejlesztési politika az új EU-tagállamokban. Újra feltűnő donorok a kötelező adakozástól a globális felelősségvállalásig vezető úton. (2006), Nemzetközi Kapcsolatok Intézete, Prága, elérhető:
<http://www.ceeisaconf.ut.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=166463/horky.pdf>

Lightfoot, Simon **Növekvő fájdalmak: fejlesztési politika az új Európában**. Megjelent a BOND The Networker című kiadványának 2008. áprilisi kiadásában, elérhető:
<http://www.bond.org.uk>

Lightfoot, Simon, Az EU fejlesztéspolitikai dinamikája a bővítés után. (2008), Leeds-i Egyetem. Ez az európai fejlesztéspolitikai tanulmányi csoport 35. számú vitáirátának kissé átdolgozott változata, elérhető:
<http://www.edpsg.org/index.pl>
vagy használj a közvetlen linket
<http://www.edpsg.org/Documents/DP35.doc>

TOVÁBBI ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉSSEL KAPCSOLATOS ANYAGOK

A DEEEP kézikönyve az érdekvérvényesítésről, elérhető:
www.deep.org/advocacytoolkit.html

Az Európai Fejlesztési Konszenzus, az európai konszenzus a fejlesztési nevelésről vagy az EP beszámolója az új tagállamok fejlesztési együttműködési politikáiról. A fejlesztési neveléssel kapcsolatos kötelezettségvállalások és nyilatkozatok teljes listája itt található meg, elérhető:
<http://www.deep.org/advocacy.html>

TOVÁBBI OLVASMÁNYOK A KAMPÁNYOLÁSRÓL

Az Amnesty International kampánykézikönyve, elérhető:
<http://www.amnesty.org/en/library/info/ACT10/002/1997>

A Civicus kampánykézikönyve az MDG-kről, elérhető:
<http://www.civicus.org/mdg/title.htm>

A HAND kampánykézikönyve, elérhető:

http://www.zpok.zoldpok.hu/img_upload/3a2faadd704989e61eedced2e0b9a4c/kampanyologia2008.pdf

TOVÁBBI OLVASMÁNYOK AZ EMBERI JOGI MEGKÖZELÍTÉS R L:

Amnesty International EU irodája, Terre des Hommes Nemzetközi Föderáció, ActionAid, Nemzetközi Emberi Jogi Hálózat, Emberi jogi megközelítések és az Európai Unió fejlesztési segélyezési politikája, 2008, elérhető: http://www.ihrnetwork.org/eu-development-policies_215.htm (hozzáférés 2009. augusztus 20.).

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztos Hivatala, Emberi jogok és szegénységcsökkentés. Fogalmi keret (2004), elérhető: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/PovertyReductionen.pdf>

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztos Hivatala, Gyakori kérdések a fejlesztési együttműködés emberi jogi megközelítéséről (2006), elérhető:

<http://www.un.org/Depts/dhl/humanrights/toc/toc9.pdf>

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztos Hivatala, Vázlatos irányelvek: A szegénységcsökkentés stratégiáinak emberi jogi megközelítése, 2002. szeptember 10., elérhető:

<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f8298544.html> (hozzáférés 2009. augusztus 20.).

Az ENSZ valamennyi emberi jogi egyezménye elérhető az alábbi oldalakon:

<http://www2.ohchr.org/english/law/index.htm>

vagy

www.bayefsky.com

Mi a fejlődés? Világbank, 2004, elérhető:

http://www.worldbank.org/depweb/english/beyond/beyondco/beg_01.pdf (hozzáférés 2009. augusztus 20.).

UNICEF, Az emberi jogi megközelítés (2004), elérhető:

<http://www.unicef.org/sowc04/files/AnnexB.pdf>

Jogi alapú megközelítés és Millenniumi Fejlesztési Célok: az UNDP és Hurist tapasztalata, Inger Ultvedt, emberi jogi tanácsadó prezentációja 2004. november 1-én, Oslo kormányzati központja, elérhető:

<http://www.undp.org/oslocentre/> (hozzáférés 2009. augusztus 20.).

Kochanowicz, Kordian, A fejlesztés jogi alapú megközelítése mint új lehetőség és kihívás a fejlesztési együttműködésben (2009), elérhető:

<http://www.peacestudies.pl/niusy/photos/file/Kochanowicz.pdf>

Lyndsey, Ellis, A fejlesztés jogi alapú megközelítése: A kulturális relativizmus és az emberi jogok egyetemeségének feltárása. 2006. április, Brandeis Egyetem, Heller Iskola, Szociálpolitika és Menedzsment, fenntartható nemzetközi fejlődés program

SZERZŐK

Andrew Mesfin jelenlegi székhelye Addis Abeba, Etiópia. Adományszerzőként és fejlesztési tanácsadóként dolgozik különböző projektekben. Majdnem 10 éve tevékenykedik a civil szektorban, és nagy tapasztalattal bír például az emberi jogok, a víz, a környezetegészségügy és higiénia, a HIV megelőzés és a mentális egészség területein.

Angela Haynes tanácsadó, jelenleg Londonban él. Kormányzással, érdekérvényesítéssel, nemzetközi fejlesztéssel, jogokkal és diverzitással kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik. 20 éve dolgozik a civil szektorban, ebből négy évet töltött Brüsszelben, ahol európai uniós intézményeknél fejlesztési és emberi jogi területen végzett érdekérvényesítő munkát.

Erős Barbara kulturális antropológus, a DemNet Magyarország stratégiai programvezetője. Korábban az Ashoka: Újítók a közösségért szervezet képviselőjeként dolgozott, és fejlesztési együttműködéssel, illetve bevándorlással kapcsolatos szemléletformáló projekteket irányított Magyarországon, továbbá Szerbiában és Bosznia-Hercegovinában vezetett le programokat. Jelenleg nemzeti és EU szintű hálózatokban irányelvek kidolgozásával és érdekérvényesítéssel foglalkozik.

Esther Obaikol ügyvéd és 2008. január óta az Ugandai Földszövetség ügyvezető igazgatója. Több mint 15 éves tapasztalattal rendelkezik a környezetet, a földet, a földalapú létfenntartást és a nemek egyenjogúságát vizsgáló jogi és társadalmi kutatásokban, valamint a szegénység elemzésének területén. Tapasztalata van törvénytervezetek előkészítésében, a nemek egyenjogúságát befolyásoló szempontok törvényben történő érvényesítésében, politikai elemzésben és fejlesztésben. Ellenőrzési és értékelési megbízásokat vállalt a kormány és a civil szervezetek számára, katasztrófavédelemmel és katasztrófamenedzsmenttel foglalkozott, valamint Uganda átmenettel kapcsolatos igazságügyi kérdéseinek dolgozott.

dr. Jaksa Brigitta (LLM) fejlesztéspolitikai munkatárs a Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítványnál, az ország egyik legnagyobb fejlesztéssel foglalkozó civil szervezeténél. Kutatási tapasztalattal rendelkezik a munkavállalói jogok, a belföldön kitelepítettek, a migráció és a diszkrimináció területén, különösen a nem, a fogyatékosság és a szexuális irányultság szerinti hátrányos megkülönböztetést érintő témákban. Tapasztalattal rendelkezik a fejlesztés emberi jogi megközelítésében és az érdekérvényesítésben.

Nyang'ori Ohenjo társalapítója és ügyvezető igazgatója az Óslakos Halászok Hálózatának (IFP), és elnöke a Kisebbségi Reformok Konzorciumának. 2000-ben részt vett a CEMIRIDE alapításában. A szervezet nemzeti szinten növelte a kisebbségek és az őslakosok, valamint jogaik láthatóságát, és tevékenységével jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a kormány egyre inkább elismerje a kisebbségeket, és jogaikat a politikai folyamatokban és a dokumentumok szintjén egyaránt. Ezek között a legfontosabb a földpolitika és az őslakosokra vonatkozó projektek.

Sebály Bernadett jelenleg egy szemléletformáló projekten dolgozik az MRG-vel, és kisebbségekkel kapcsolatos témákat népszerűsít az EU-tagállamok újságíróinak körében. Célja, hogy a kisebbségek nagyobb hangot kapjanak az európai uniós médiában. Korábban az Amnesty International-lel szervezett és koordinált emberi jogi kampányokat. Kommunikáció és kulturális antropológia szakon végzett.

Tobias Troll érdekérvényesítő munkatárs a DEEEP-nél (európai fejlesztési nevelési projekt), ahol a fejlesztési nevelés európai irányításáért felel. Kommunikáció szakon végzett a Berlini Bölcsészettudományi Egyetemen, és 2002 óta képzőként, facilitátorként és szakértőként dolgozik a fejlesztési nevelés és a globális nevelés területén.